Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)

της 10ης Νοεμβρίου 2017*

«Ανταγωνισμός – Συμπράξεις – Τομέας παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν – Απόφαση με την οποία διαπιστώνονται έξι παραβάσεις του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ – Χειραγώγηση των διατραπεζικών επιτοκίων αναφοράς JPY LIBOR και Euroyen TIBOR – Περιορισμός του ανταγωνισμού ως εκ του αντικειμένου – Συμμετοχή διαμεσολαβητή στις παραβάσεις – "Υβριδική" διαδικασία συμβιβασμού – Αρχή του τεκμηρίου αθωότητας – Αρχή της χρηστής διοικήσεως – Πρόστιμα – Βασικό ποσό – Κατ' εξαίρεση προσαρμογή – Άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 – Υποχρέωση αιτιολογήσεως»

Στην υπόθεση T-180/15,

Icap plc, με έδρα το Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο),

Icap Management Services Ltd, με έδρα το Λονδίνο,

Icap New Zealand Ltd, με έδρα το Ουέλιγκτον (Νέα Ζηλανδία),

εκπροσωπούμενες από τους C. Riis-Madsen και S. Frank, δικηγόρους,

προσφεύγουσες,

κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους V. Bottka, B. Mongin και την J. Norris-Usher,

καθής,

με αντικείμενο αίτηση βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, για την ακύρωση της αποφάσεως C(2015) 432 τελικό της Επιτροπής, της 4ης Φεβρουαρίου 2015, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση AT.39861 – Παράγωγα επιτοκίου σε γιεν), και, επικουρικώς, τη μείωση των προστίμων που επιβλήθηκαν στις προσφεύγουσες με την απόφαση αυτή,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Prek (εισηγητή), πρόεδρο, E. Buttigieg, F. Schalin, B. Berke και J. Costeira, δικαστές,

γραμματέας: L. Grzegorczyk, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 10ης Ιανουαρίου 2017,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

I. Ιστορικό της διαφοράς

1 Οι προσφεύγουσες, Icap plc, Icap Management Services Ltd και Icap New Zealand Ltd, αποτελούν τμήμα επιχειρήσεως φωνητικών και ηλεκτρονικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης μεταξύ διαπραγματευτών (voice and electronic interdealer broker) η οποία παρέχει επίσης μεταδιαπραγματευτικές υπηρεσίες (post-trade services) (στο εξής: Icap).

2 Με την απόφαση C(2015) 432 τελικό, της 4ης Φεβρουαρίου 2015, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση AT.39861 – Παράγωγα επιτοκίου σε γιεν) (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι η Icap είχε μετάσχει στην τέλεση έξι παραβάσεων του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ σχετικά με τη χειραγώγηση των διατραπεζικών επιτοκίων αναφοράς London Interbank Offered Rate (LIBOR, διατραπεζικό επιτόκιο Λονδίνου) και Tokyo Interbank Offered Rate (TIBOR, διατραπεζικό επιτόκιο του Τόκιο) στην αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν, οι οποίες είχαν προηγουμένως διαπιστωθεί με την απόφαση C(2013) 8602 τελικό της Επιτροπής, της 4ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση AT.39861 – Παράγωγα επιτοκίου σε γιεν) (στο εξής: απόφαση του 2013).

3 Στις 17 Δεκεμβρίου 2010 η UBS AG και η UBS Securities Japan (στο εξής, από κοινού: UBS) ζήτησαν από την Επιτροπή τη χορήγηση «αριθμού προτεραιότητας» βάσει της ανακοινώσεως της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε υποθέσεις συμπράξεων (καρτέλ) (ΕΕ 2006, C 298, σ. 17, στο εξής: ανακοίνωση περί συνεργασίας), ενημερώνοντάς τη για την ύπαρξη συμπράξεως στον τομέα των παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν.

4 Στις 24 Απριλίου 2011, στις 18 Νοεμβρίου 2011, στις 28 Σεπτεμβρίου 2012 και στις 3 Δεκεμβρίου 2012, η Citigroup Inc. και η Citigroup Global Markets Japan Inc. (στο εξής, από κοινού: Citi), η Deutsche Bank Aktiengesellschaft (στο εξής: DB), η R. P. Martin Holdings και η Martin Brokers (UK) Ltd, καθώς και η The Royal Bank of Scotland (στο εξής: RBS) υπέβαλαν, αντιστοίχως, σχετικά αιτήματα βάσει της ανακοινώσεως περί συνεργασίας (αιτιολογικές σκέψεις 47 έως 50 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Στις 29 Ιουνίου 2011 και στις 12 Φεβρουαρίου 2013 η Επιτροπή χορήγησε στη UBS και στη Citi απαλλαγή υπό όρους, κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 8, στοιχείο β', της εν λόγω ανακοινώσεως (αιτιολογικές σκέψεις 45 και 47 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

5 Στις 12 Φεβρουαρίου 2013, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 11, παράγραφος 6, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα [101 ΣΛΕΕ] και [102 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1), η Επιτροπή κίνησε διαδικασία κατά των UBS, RBS, DB, Citi, R. P. Martin Holdings και Martin Brokers (UK), καθώς και κατά των JP Morgan Chase & Co., JP Morgan Chase Bank, National Association και J. P. Morgan Europe Ltd (αιτιολογική σκέψη 51 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

6 Στις 29 Οκτωβρίου 2013 η Επιτροπή απέστειλε ανακοίνωση των αιτιάσεων στις εταιρίες που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 5 ανωτέρω (αιτιολογική σκέψη 52 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

7 Κατ' εφαρμογήν της διαδικασίας διευθετήσεως διαφορών που προβλέπεται στο άρθρο 10α του κανονισμού (ΕΚ) 773/2004 της Επιτροπής, της 7ης Απριλίου 2004, σχετικά με τη διεξαγωγή από την Επιτροπή των διαδικασιών δυνάμει των άρθρων [101 ΣΛΕΕ] και [102 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2004, L 123, σ. 18), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 622/2008 της Επιτροπής, της 30ής Ιουνίου 2008 (ΕΕ 2008, L 171, σ. 3), η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση του 2013, με την οποία έκρινε ότι οι εταιρίες

που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 5 ανωτέρω παραβίασαν τις διατάξεις του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 ΕΟΧ, μετέχοντας σε συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές με αντικείμενο τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού στον τομέα των παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν.

1. Διοικητική διαδικασία που οδήγησε στην έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως

8 Στις 29 Οκτωβρίου 2013, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 11, παράγραφος 6, του κανονισμού 1/2003, η Επιτροπή κίνησε διαδικασία κατά των προσφευγουσών (αιτιολογική σκέψη 53 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

9 Στις 31 Οκτωβρίου 2013 πραγματοποιήθηκε συνάντηση προκειμένου να επιτευχθεί διευθέτηση της διαφοράς υπό την έννοια του άρθρου 10α του κανονισμού 773/2004, στην οποία η Επιτροπή παρουσίασε στις προσφεύγουσες τις αιτιάσεις που σκόπευε να διατυπώσει σε βάρος της Icap καθώς και τα βασικά αποδεικτικά στοιχεία που είχε στη διάθεσή της και τα οποία στήριζαν τις αιτιάσεις αυτές (αιτιολογική σκέψη 54 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

10 Στις 12 Νοεμβρίου 2013 οι προσφεύγουσες ενημέρωσαν την Επιτροπή ότι δεν προτίθεντο να επιλέξουν τη διαδικασία διευθετήσεως (αιτιολογική σκέψη 55 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

11 Στις 6 Ιουνίου 2014 η Επιτροπή απέστειλε στις προσφεύγουσες ανακοίνωση των αιτιάσεων. Οι προσφεύγουσες απάντησαν σε αυτήν στις 14 Αυγούστου 2014 καθώς και κατά την ακρόαση που πραγματοποιήθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 2014 (αιτιολογικές σκέψεις 58 και 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

12 Στις 4 Φεβρουαρίου 2015 η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, με την οποία προσήψε στην Icap ότι «διευκόλυνε» έξι παραβάσεις και της επέβαλε έξι πρόστιμα συνολικού ύψους 14 960 000 ευρώ.

2. Προσβαλλόμενη απόφαση

1. Επίμαχα προϊόντα

13 Οι επίμαχες παραβάσεις αφορούν παράγωγα επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν βάσει του JPY LIBOR ή του Euroyen TIBOR. Το JPY LIBOR είναι σύνολο επιτοκίων αναφοράς στο Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο) το οποίο, κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, καθοριζόταν και δημοσιευόταν από την British Bankers Association (BBA, ένωση βρετανικών τραπεζών) και χρησιμοποιούνταν για πολλά χρηματοπιστωτικά προϊόντα σε ιαπωνικά γιεν. Υπολογίζεται βάσει των προσφορών τιμών που υποβάλλονται καθημερινά από ομάδα των τραπεζών που μετέχουν στην ανωτέρω ένωση (στο εξής: ομάδα JPY LIBOR). Βάσει των προσφορών αυτών καθορίζεται το «μέσο» επιτόκιο με βάση το οποίο κάθε τράπεζα μέλος της εν λόγω ομάδας θα μπορούσε να δανείζεται κεφάλαια ζητώντας και αποδεχόμενη διατραπεζικές προσφορές για εύλογο όγκο. Με βάση τις πληροφορίες που κοινοποιούνταν από τις τράπεζες αυτές και κατόπιν αποκλεισμού των τεσσάρων υψηλότερων και των τεσσάρων χαμηλότερων τιμών, η BBA καθόριζε τα ημερήσια επιτόκια JPY LIBOR. Το Euroyen TIBOR είναι σύνολο επιτοκίων αναφοράς στο Τόκιο (Ιαπωνία) που επιτελεί αντίστοιχη λειτουργία, το οποίο όμως υπολογίζεται από την Japanese Banker Association (JBA, ένωση ιαπωνικών τραπεζών) βάσει των προσφορών που υποβάλλονται από ομάδα μελών της ενώσεως αυτής, κατόπιν αποκλεισμού των δύο υψηλότερων και των δύο χαμηλότερων τιμών. Η Επιτροπή θεώρησε ότι τα επιτόκια JPY LIBOR και Euroyen TIBOR αποτελούν συστατικό στοιχείο των τιμών των παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν. Μπορούν να επηρεάσουν το ποσό που πρέπει να καταβάλει ή να λάβει μια τράπεζα κατά τη λήξη ορισμένης προθεσμίας ή ανά καθορισμένα διαστήματα. Τα πιο συνηθισμένα παράγωγα είναι η

προθεσμιακή συμφωνία επιτοκίου, οι συμφωνίες ανταλλαγής επιτοκίων, τα δικαιώματα προαιρέσεως επιτοκίου και τα συμβόλαια μελλοντικής εκπληρώσεως επιτοκίων (βλ. αιτιολογικές σκέψεις 9 έως 19 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

2. Οι ενέργειες που προσάπτονται στην Icap

14 Οι ενέργειες που προσάπτονται στην Icap συνίστανται στη «διευκόλυνση» έξι παραβάσεων, και συγκεκριμένα στη διευκόλυνση:

– της «παραβάσεως UBS/RBS του 2007», μεταξύ 14ης Αυγούστου και 1ης Νοεμβρίου 2007·

– της «παραβάσεως UBS/RBS του 2008», μεταξύ 28ης Αυγούστου και 3ης Νοεμβρίου 2008·

– της «παραβάσεως UBS/DB», μεταξύ 22ας Μαΐου και 10ης Αυγούστου 2009·

– της «παραβάσεως Citi/RBS», μεταξύ 3ης Μαρτίου και 22ας Ιουνίου 2010·

– της «παραβάσεως Citi/DB», μεταξύ 7ης Απριλίου και 7ης Ιουνίου 2010·

– της «παραβάσεως Citi/UBS», μεταξύ 28ης Απριλίου και 2ας Ιουνίου 2010.

15 Κατά πρώτον, η Επιτροπή δέχθηκε, μεταξύ άλλων, ότι η Icap δραστηριοποιούνταν στην αγορά των καταθέσεων σε ιαπωνικά γιεν, μέσω του γραφείου της «Cash/Money Market desk» στο Λονδίνο. Στο πλαίσιο της δραστηριότητας αυτής παρείχε εκτιμήσεις στους δραστηριοποιούμενους στην ανωτέρω αγορά, τόσο σχετικά με τις διαθέσιμες ποσότητες όσο και σχετικά με τις τιμές, σκοπός των οποίων ήταν να διευκολυνθεί η σύναψη συμφωνιών μεταξύ των εν λόγω παραγόντων. Όσον αφορά, ειδικότερα, τις εκτιμήσεις από την Icap προς αυτούς, η Επιτροπή επισήμανε, κατ' ουσίαν, ότι περιλάμβαναν τις εκτιμήσεις της σχετικά με το ημερήσιο επιτόκιο JPY LIBOR, υπό τη μορφή δελτίου προς χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ορισμένα εκ των οποίων ήταν μέλη της ομάδας JPY LIBOR. Έκρινε ότι το δελτίο αυτό άσκησε σημαντική επιρροή στη συμπεριφορά των τραπεζών όταν διατύπωναν την προσφορά επιτοκίου (αιτιολογικές σκέψεις 98 έως 101 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

16 Κατά δεύτερον, η Επιτροπή επισήμανε ότι η Icap παρείχε επίσης υπηρεσίες μεσολάβησης (inter-dealer broker) στην αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν, μέσω ειδικού γραφείου. Έκρινε ότι ορισμένοι διαπραγματευτές (traders) που εργάζονταν στο γραφείο αυτό, πέραν των νόμιμων συναλλαγών τους με τον Η., διαπραγματευτή της UBS και εν συνεχεία της Citi, κατόπιν αιτήματος αυτού προσπάθησαν να επηρεάσουν το ύψος του JPY LIBOR είτε μέσω τροποποιήσεως του επίμαχου δελτίου είτε μέσω των επαφών της Icap με ορισμένες τράπεζες της ομάδας JPY LIBOR (αιτιολογικές σκέψεις 102 και 103 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

17 Κατά τρίτον, η Επιτροπή δέχθηκε ότι τούτο είχε οδηγήσει την Icap στο να διευκολύνει τη διάπραξη των έξι παραβάσεων που διαπιστώθηκαν με την απόφαση του 2013 (αιτιολογικές σκέψεις 165 έως 171 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Πρώτον, όσον αφορά τις παραβάσεις UBS/RBS του 2007, UBS/RBS του 2008 και UBS/DB, η Επιτροπή ανέφερε ότι ένας διαπραγματευτής της UBS χρησιμοποίησε τις υπηρεσίες της Icap προκειμένου να επηρεάσει τις προσφορές ορισμένων τραπεζών μελών της ομάδας JPY LIBOR που δεν μετείχαν στις τρεις αυτές συμπράξεις. Προσήψε, συναφώς, στην Icap ότι χρησιμοποίησε τις επαφές της με τις τράπεζες μέλη της εν λόγω ομάδας προωθώντας όσα επεδίωκε η UBS, και ότι διέδωσε εσφαλμένες πληροφορίες σχετικά με τα μελλοντικά επιτόκια JPY LIBOR (αιτιολογική σκέψη 77, στοιχεία α' και β', και αιτιολογικές σκέψεις 106 έως 141 της εν λόγω αποφάσεως). Δεύτερον, όσον αφορά τις παραβάσεις Citi/UBS και Citi/DB, ανέφερε ότι ένας διαπραγματευτής της Citi χρησιμοποίησε τις υπηρεσίες της Icap προκειμένου να επηρεάσει τις προσφορές ορισμένων τραπεζών μελών της εν λόγω ομάδας που δεν μετείχαν στις δύο αυτές συμπράξεις. Στο πλαίσιο αυτό προσήψε, επίσης, στην Icap ότι χρησιμοποίησε τις επαφές της με τις

τράπεζες μέλη της ομάδας αυτής και ότι διέδωσε εσφαλμένες πληροφορίες (αιτιολογική σκέψη 83, στοιχεία α′ και β′, και αιτιολογικές σκέψεις 154 έως 164 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Τρίτον, όσον αφορά την παράβαση Citi/RBS, προσήψε στην Icap ότι λειτούργησε ως δίαυλος επικοινωνίας μεταξύ ενός διαπραγματευτή της Citi και ενός διαπραγματευτή της RBS προκειμένου να διευκολύνει τη διάπραξη της παραβάσεως αυτής (αιτιολογικές σκέψεις 84 και 142 έως 153 της ίδιας αποφάσεως).

3. Υπολογισμός του προστίμου

18 Η Επιτροπή υπενθύμισε προκαταρκτικώς ότι, κατ' εφαρμογήν των κατευθυντήριων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α′, του κανονισμού (ΕΕ) 1/2003 (ΕΕ 2006, C 210, σ. 2, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 2006), το βασικό ποσό του προστίμου πρέπει να καθορίζεται υπό το πρίσμα του πλαισίου εντός του οποίου διαπράχθηκε η παράβαση και, ιδίως, της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως, και ότι ο ρόλος τον οποίο διαδραμάτισε κάθε συμμετέχων πρέπει να κρίνεται κατόπιν εξατομικευμένης εξετάσεως, το δε πρόστιμο πρέπει να ανταποκρίνεται σε τυχόν επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις (αιτιολογική σκέψη 284 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

19 Η Επιτροπή παρατήρησε ότι οι κατευθυντήριες γραμμές του 2006 παρέχουν ελάχιστες μόνον οδηγίες για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται σε όσους διευκολύνουν μια παράβαση. Δεδομένου ότι η Icap δεν δραστηριοποιούνταν στην αγορά παραγώγων επιτοκίου αλλά στην αγορά υπηρεσιών διαμεσολαβήσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι για τον υπολογισμό του κύκλου εργασιών και τον καθορισμό του προστίμου δεν μπορούσε να υποκαταστήσει την αξία των παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν με τα έξοδα διαμεσολαβήσεως, δεδομένου ότι μια τέτοια υποκατάσταση δεν θα ανταποκρινόταν στη σοβαρότητα και τη φύση της παραβάσεως. Κατέληξε, κατ' ουσίαν, στο συμπέρασμα ότι επιβαλλόταν η εφαρμογή της παραγράφου 37 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, η οποία επιτρέπει απόκλιση από τις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές για τον καθορισμό του βασικού ποσού του προστίμου (αιτιολογική σκέψη 287 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

20 Λαμβάνοντας υπόψη τη σοβαρότητα των επίμαχων ενεργειών και τη διάρκεια της συμμετοχής της Icap σε καθεμία από τις έξι επίμαχες παραβάσεις, η Επιτροπή καθόρισε για κάθε παράβαση ένα βασικό ποσό προστίμου και συγκεκριμένα 1 040 000 ευρώ για την παράβαση UBS/RBS του 2007, 1 950 000 ευρώ για την παράβαση UBS/RBS του 2008, 8 170 000 ευρώ για την παράβαση UBS/DB, 1 930 000 ευρώ για την παράβαση Citi/RBS, 1 150 000 ευρώ για την παράβαση Citi/DB και 720 000 ευρώ για την παράβαση Citi/UBS (αιτιολογική σκέψη 296 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

21 Όσον αφορά τον καθορισμό του τελικού ποσού του προστίμου, η Επιτροπή θεώρησε ότι δεν συντρέχει επιβαρυντική ή ελαφρυντική περίσταση και επισήμανε ότι δεν υπήρξε υπέρβαση του ορίου του 10 % του ετήσιου κύκλου εργασιών (αιτιολογική σκέψη 299 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Ως εκ τούτου, με το άρθρο 2 του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως επιβλήθηκαν στις προσφεύγουσες πρόστιμα το τελικό ύψος των οποίων ισούται με το αντίστοιχο βασικό ποσό.

II. Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

22 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία στις 14 Απριλίου 2015, οι προσφεύγουσες άσκησαν την υπό κρίση προσφυγή.

23 Στις 15 Φεβρουαρίου 2016, κατόπιν προτάσεως του εισηγητή δικαστή, το Γενικό Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα), στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας που προβλέπονται στο άρθρο 89 του Κανονισμού Διαδικασίας, κάλεσε τις προσφεύγουσες να απαντήσουν σε μία ερώτηση που αφορούσε τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως, κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής (C-194/14 P, EU:C:2015:717).

24 Στις 29 Φεβρουαρίου 2016 οι προσφεύγουσες απάντησαν στην ερώτηση του Γενικού Δικαστηρίου, παραιτούμενες εν μέρει από τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως.

25 Κατόπιν μεταβολής της συνθέσεως των τμημάτων του Γενικού Δικαστηρίου, ο εισηγητής δικαστής τοποθετήθηκε στο δεύτερο τμήμα, στο οποίο ανατέθηκε, ως εκ τούτου, η υπό κρίση υπόθεση.

26 Κατόπιν προτάσεως του δεύτερου τμήματος, το Γενικό Δικαστήριο αποφάσισε να παραπέμψει την υπόθεση ενώπιον πενταμελούς τμήματος, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 28 του Κανονισμού Διαδικασίας.

27 Κατόπιν προτάσεως του εισηγητή δικαστή, το Γενικό Δικαστήριο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και, στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 89 του Κανονισμού Διαδικασίας, υπέβαλε γραπτές ερωτήσεις στους διαδίκους και ζήτησε από την Επιτροπή να προσκομίσει τα αιτήματα διευθετήσεως που είχαν υποβληθεί από τη UBS για τις παραβάσεις UBS/RBS του 2007 και UBS/RBS του 2008.

28 Στις 30 Νοεμβρίου 2016 η Επιτροπή αρνήθηκε να συμμορφωθεί προς το αίτημα προσκομίσεως εγγράφων. Με διάταξη της 1ης Δεκεμβρίου 2016 το Γενικό Δικαστήριο διέταξε την Επιτροπή να προσκομίσει τα δύο επίμαχα έγγραφα. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 92, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας και προκειμένου να επιτευχθεί συμβιβασμός μεταξύ, αφενός, της αρχής της εκατέρωθεν ακροάσεως και, αφετέρου, των χαρακτηριστικών της διαδικασίας διευθετήσεως, με τη διάταξη της 1ης Δεκεμβρίου 2016 δόθηκε η δυνατότητα προσβάσεως στα δύο αυτά έγγραφα, με τον περιορισμό ότι οι αντιπρόσωποι των διαδίκων μπορούσαν να τα συμβουλευθούν στη Γραμματεία, χωρίς να μπορούν να ληφθούν αντίγραφα. Στις 7 Δεκεμβρίου 2016 η Επιτροπή συμμορφώθηκε προς το μέτρο αυτό.

29 Οι προσφεύγουσες και η Επιτροπή, στις 8 και στις 9 Δεκεμβρίου 2016 αντιστοίχως, απάντησαν στις ερωτήσεις που είχαν τεθεί από το Γενικό Δικαστήριο. Στις 31 Δεκεμβρίου 2016 και στις 5 Ιανουαρίου 2017, αντιστοίχως, υπέβαλαν εκατέρωθεν τις παρατηρήσεις τους επί των απαντήσεων.

30 Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 10ης Ιανουαρίου 2017.

31 Οι προσφεύγουσες ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο:

– να ακυρώσει εν όλω ή εν μέρει την προσβαλλόμενη απόφαση·

– επικουρικώς, να ακυρώσει τα επιβληθέντα πρόστιμα ή να μειώσει το ύψος τους·

– να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά και τα λοιπά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας δίκης·

– να διατάξει όποιο άλλο μέτρο κρίνει πρόσφορο.

32 Η Επιτροπή ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

– να απορρίψει την προσφυγή στο σύνολό της·

– να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

III. Σκεπτικό

1. Επί του παραδεκτού ενός εγγράφου και ενός αιτήματος

33 Η Επιτροπή αμφισβητεί το παραδεκτό του τέταρτου αιτήματος των προσφευγουσών και το παραδεκτό επιστολής που εστάλη στο Γενικό Δικαστήριο.

1. Επί του παραδεκτού του τέταρτου αιτήματος των προσφευγουσών

34 Με το τέταρτο αίτημά τους οι προσφεύγουσες ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο «να διατάξει όποιο άλλο μέτρο κρίνει πρόσφορο».

35 Εφόσον το εν λόγω αίτημα πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι με αυτό ζητείται από το Γενικό Δικαστήριο να απευθύνει διαταγές προς την Επιτροπή, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, ο δικαστής της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορεί να απευθύνει διαταγές στα θεσμικά όργανα της Ένωσης ή να τα υποκαθιστά στο πλαίσιο της ασκήσεως του ελέγχου νομιμότητας. Απόκειται στο οικείο θεσμικό όργανο, δυνάμει του άρθρου 266 ΣΛΕΕ, να λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση αποφάσεως η οποία έχει εκδοθεί στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως (βλ. απόφαση της 30ής Μαΐου 2013, Omnis Group κατά Επιτροπής, T-74/11, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2013:283, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

36 Συνεπώς, το τέταρτο αίτημα της προσφυγής, καθόσον περιλαμβάνει αίτημα εκδόσεως διαταγής προς την Επιτροπή, πρέπει να κριθεί απαράδεκτο.

2. Επί της αμφισβητήσεως του παραδεκτού επιστολής των προσφευγουσών

37 Στο υπόμνημα απαντήσεως η Επιτροπή υποστηρίζει ότι επιστολή που εστάλη από τις προσφεύγουσες στο Γενικό Δικαστήριο, αντίγραφο της οποίας κοινοποιήθηκε απευθείας στην Επιτροπή από τις προσφεύγουσες, πρέπει να θεωρηθεί απαράδεκτη, καθώς δεν είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις του Κανονισμού Διαδικασίας.

38 Ως προς το ζήτημα αυτό αρκεί να επισημανθεί ότι με απόφαση της 2ας Μαρτίου 2016 αποφασίσθηκε η εν λόγω επιστολή να μην περιληφθεί στη δικογραφία. Ως εκ τούτου, όσα υποστηρίζει η Επιτροπή περί απαραδέκτου στερούνται αντικειμένου.

2. Επί των ακυρωτικών αιτημάτων

39 Προς στήριξη του αιτήματος ακυρώσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως οι προσφεύγουσες προβάλλουν έξι λόγους ακυρώσεως. Οι τέσσερις πρώτοι λόγοι –εκ των οποίων ο πρώτος αφορά την ερμηνεία και την εφαρμογή της κατά το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έννοιας του περιορισμού ή της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού «εξ αντικειμένου», ο δεύτερος την εφαρμογή της έννοιας της «διευκολύνσεως» στα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως, ο τρίτος τη διάρκεια των έξι επίμαχων παραβάσεων και ο τέταρτος παραβίαση των αρχών του τεκμηρίου αθωότητας και της χρηστής διοικήσεως– αφορούν τη νομιμότητα του άρθρου 1 της αποφάσεως αυτής, σχετικά με το υποστατό των επίμαχων παραβάσεων. Ο πέμπτος και ο έκτος λόγος ακυρώσεως, οι οποίοι αφορούν, αντιστοίχως, τον καθορισμό του ύψους των προστίμων και παραβίαση της αρχής ne bis in idem, σχετίζονται με τη νομιμότητα του άρθρου 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως, το οποίο αφορά τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν από την Επιτροπή για καθεμία από τις εν λόγω παραβάσεις.

1. Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται πλάνη κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της έννοιας του περιορισμού ή της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού «ως εκ του αντικειμένου», κατά το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

40 Με τον πρώτο λόγο ακυρώσεως οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τον χαρακτηρισμό τής ως εκ του αντικειμένου παραβάσεως εκ μέρους της Επιτροπής στις επίμαχες ενέργειες, καθόσον οι ενέργειες αυτές δεν μπορούσαν, κατά την άποψή τους, να επηρεάσουν τον ανταγωνισμό, καταλήγουν δε στο συμπέρασμα ότι η Icap δεν μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνη για τη «διευκόλυνση» κάποιας παραβάσεως.

41 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως.

42 Καθόσον αμφισβητείται ο εκ μέρους της Επιτροπής χαρακτηρισμός των ως εκ του αντικειμένου περιορισμών, υπενθυμίζεται ότι, για να εμπίπτει συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική στην απαγόρευση την οποία προβλέπει το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, πρέπει να έχει «ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς.

43 Συναφώς, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ορισμένα είδη συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων είναι αρκούντως επιβλαβή για τον ανταγωνισμό ώστε να μην απαιτείται εξέταση των αποτελεσμάτων τους (αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 49, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη113· βλ. επίσης, συναφώς, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 34).

44 Συγκεκριμένα, ορισμένες μορφές συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων μπορούν να λογίζονται, ως εκ της φύσεώς τους, ως παραβλάπτουσες την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού (αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 50, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 114· βλ. επίσης, συναφώς, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 35).

45 Συνεπώς, δεν αμφισβητείται ότι ορισμένες μορφές συμπαιγνίας, όπως αυτές που οδηγούν στον οριζόντιο καθορισμό των τιμών εκ μέρους συμπράξεων, μπορούν να θεωρηθούν σε τέτοιο βαθμό ικανές να έχουν αρνητικά αποτελέσματα, ιδίως επί των τιμών, της ποσότητας ή της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών, ώστε, για τους σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, να παρέλκει η απόδειξη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων τους στην αγορά. Πράγματι, από την πείρα προκύπτει ότι τέτοιες πρακτικές επιφέρουν μειώσεις της παραγωγής και αυξήσεις τιμών, με τελικό αποτέλεσμα την κακή κατανομή των πόρων σε βάρος, ειδικότερα, των καταναλωτών (αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 51, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 115).

46 Αν, όμως, από την ανάλυση μιας μορφής συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων δεν προκύψει ότι αυτός είναι αρκούντως επιζήμιος για τον ανταγωνισμό, πρέπει να εξεταστούν τα αποτελέσματα του εν λόγω συντονισμού, προκειμένου δε αυτός να απαγορευθεί πρέπει να συντρέχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι πράγματι ο ανταγωνισμός είτε παρεμποδίστηκε είτε περιορίστηκε είτε νοθεύτηκε αισθητά (αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 34, της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 52, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 116).

47 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου να κριθεί αν συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων ή απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων είναι τόσο επιζήμια ώστε να θεωρείται ως εκ του αντικειμένου περιορισμός του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ επιβάλλεται η συνεκτίμηση των όρων της συμφωνίας, των σκοπών της, καθώς και του οικονομικού και νομικού πλαισίου στο οποίο αυτή εντάσσεται. Κατά την εκτίμηση του ανωτέρω πλαισίου πρέπει, επίσης, να λαμβάνεται υπόψη η φύση των επηρεαζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών καθώς και οι πραγματικές συνθήκες της λειτουργίας και της διαρθρώσεως της οικείας αγοράς ή των οικείων αγορών (αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 53, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 117· βλ. επίσης, συναφώς, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 36).

48 Επιπλέον, μολονότι η πρόθεση των μερών δεν συνιστά στοιχείο αναγκαίο για τη διαπίστωση του περιοριστικού χαρακτήρα μιας συμφωνίας μεταξύ επιχειρήσεων, ουδόλως απαγορεύεται στις αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές ή στα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα και τα δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης να τη λαμβάνουν υπόψη (αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 37, της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 54, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 118).

49 Όσον αφορά ειδικότερα την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ανταγωνιστών, υπενθυμίζεται ότι τα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας, τα οποία αποτελούν συστατικά στοιχεία μιας εναρμονισμένης πρακτικής, πρέπει να νοούνται υπό το πρίσμα της αντιλήψεως που διέπει τις σχετικές προς τον ανταγωνισμό διατάξεις της Συνθήκης, κατά την οποία κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει αυτόνομα την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 32, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 119).

50 Μολονότι η ως άνω υποχρέωση αυτόνομης δράσεως δεν αποκλείει το δικαίωμα των επιχειρηματιών να προσαρμόζονται ευφυώς στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, εντούτοις απαγορεύει αυστηρώς κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρηματιών αυτών δυνάμενη είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά υπαρκτού ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά είτε να αποκαλύψει σε έναν ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που ο επιχειρηματίας έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να ακολουθήσει στην αγορά, όταν οι επαφές αυτές έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τη δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού που δεν συμβαδίζουν με τις συνήθεις συνθήκες της εν λόγω αγοράς, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των προϊόντων ή των παρεχομένων υπηρεσιών, του μεγέθους και του αριθμού των επιχειρήσεων και του μεγέθους της εν λόγω αγοράς (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 33, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 120).

51 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ανταγωνιστών ενδέχεται να αντίκειται στους κανόνες ανταγωνισμού όταν μετριάζει ή εξαλείφει τον βαθμό αβεβαιότητας ως προς τη λειτουργία της επίμαχης αγοράς, με αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων (αποφάσεις της 2ας Οκτωβρίου 2003, Thyssen Stahl κατά Επιτροπής, C-194/99 P, EU:C:2003:527, σκέψη 89, της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 35, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 121).

52 Ειδικότερα, πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού τυχόν ανταλλαγή πληροφοριών δυνάμενη να εξαλείψει την αβεβαιότητα των ενδιαφερομένων ως προς την ημερομηνία, το εύρος και τις λεπτομέρειες της προσαρμογής των εμπλεκομένων επιχειρήσεων

στην αγορά (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 122· βλ. επίσης, συναφώς, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 41).

53 Εξάλλου, μια εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να έχει αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού μολονότι δεν συνδέεται ευθέως με τις τιμές καταναλωτή. Συγκεκριμένα, το γράμμα του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αποκλείει την ερμηνεία ότι απαγορεύονται μόνον οι εναρμονισμένες πρακτικές που επηρεάζουν άμεσα τις τιμές που καταβάλλουν οι τελικοί καταναλωτές (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 123· βλ. επίσης, συναφώς, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 36).

54 Αντιθέτως, όπως προκύπτει από το άρθρο 101, παράγραφος 1, στοιχείο α′, ΣΛΕΕ, εναρμονισμένη πρακτική δύναται να έχει αντίθετο προς τους κανόνες ανταγωνισμού αντικείμενο αν αυτή συνίσταται «στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής» (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 37, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 124).

55 Εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 101 ΣΛΕΕ σκοπεί, όπως και οι λοιποί κανόνες ανταγωνισμού της Συνθήκης, στην προστασία όχι μόνον των άμεσων συμφερόντων των ανταγωνιστών ή των καταναλωτών, αλλά και της δομής της αγοράς και, με τον τρόπο αυτό, του ίδιου του ανταγωνισμού. Επομένως, η διαπίστωση ότι μια εναρμονισμένη πρακτική έχει αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού δεν μπορεί να εξαρτάται από τη διαπίστωση της υπάρξεως άμεσης σχέσεως μεταξύ αυτής και των τιμών καταναλωτή (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψεις 38 και 39, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 125).

56 Τέλος, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής συνεπάγεται, εκτός από τη συνεννόηση μεταξύ των εμπλεκομένων επιχειρήσεων, συμπεριφορά στην αγορά κατόπιν της συνεννοήσεως αυτής και αιτιώδη συνάφεια μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 51, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe και Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 126).

57 Συναφώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι τεκμαίρεται, πλην αποδείξεως περί του αντιθέτου η οποία βαρύνει τους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες, ότι οι μετέχουσες στη συνεννόηση επιχειρήσεις που εξακολουθούν να δρουν στην αγορά λαμβάνουν υπόψη τις πληροφορίες που έχουν ανταλλάξει με τους ανταγωνιστές τους για να καθορίσουν τη συμπεριφορά τους στην αγορά αυτή. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μια τέτοια εναρμονισμένη πρακτική εμπίπτει στο άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ακόμα και ελλείψει αποτελεσμάτων σε βάρος του ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 51, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 127).

58 Εν προκειμένω, στις αιτιολογικές σκέψεις 77 και 78 της προσβαλλομένης αποφάσεως η Επιτροπή διαπίστωσε ότι και οι έξι επίμαχες παραβάσεις περιλάμβαναν δύο μορφές συμπεριφοράς και συγκεκριμένα, αφενός, τη συζήτηση σχετικά με τις εκτιμήσεις που θα υπέβαλλε μία τουλάχιστον εκ των τραπεζών, προκειμένου να επηρεαστεί η εν λόγω εκτίμηση, και, αφετέρου, την κοινοποίηση ή την παραλαβή ευαίσθητων εμπορικών πληροφοριών είτε σχετικά με τις διαπραγματευτικές θέσεις είτε σχετικά με μελλοντικές εκτιμήσεις τουλάχιστον μίας εκ των εμπλεκομένων τραπεζών. Περαιτέρω, όσον αφορά την παράβαση UBS/DB, η Επιτροπή επισήμανε, επίσης, στην αιτιολογική σκέψη 78 της

προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι τράπεζες είχαν εξετάσει τη δυνατότητα να προβούν σε συναλλαγές με στόχο τον συντονισμό των εμπορικών τους συμφερόντων στον τομέα των παραγώγων και ότι ενδεχομένως, σε ελάχιστες περιπτώσεις, είχαν πραγματοποιηθεί τέτοιες συναλλαγές.

59 Η Επιτροπή έκρινε ότι αντικείμενο των επίδικων ενεργειών ήταν η χειραγώγηση των επιτοκίων JPY LIBOR, που καθιστούσε δυνατή τη βελτίωση της θέσεως των τραπεζών που μετείχαν στην αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν.

60 Στις αιτιολογικές σκέψεις 13 έως 17 της προσβαλλομένης αποφάσεως η Επιτροπή υπογράμμισε ότι τα παράγωγα και ιδίως οι προθεσμιακές συμφωνίες επιτοκίου και οι συμφωνίες ανταλλαγής επιτοκίων αποτελούνται από δύο «σκέλη» ή «βραχίονες», ένα που αντιστοιχεί σε καταβολές και ένα που αντιστοιχεί σε εισπράξεις. Για το πρώτο ισχύει σταθερό επιτόκιο ενώ για το δεύτερο κυμαινόμενο. Το ένα συμβαλλόμενο μέρος θα κατέβαλλε στο άλλο ένα ποσό υπολογιζόμενο βάσει του κυμαινόμενου επιτοκίου και θα λάμβανε ένα ποσό καθοριζόμενο βάσει του σταθερού επιτοκίου που ορίστηκε κατά τη σύναψη της συμφωνίας, και αντιστρόφως.

61 Η Επιτροπή επισήμανε ότι η χειραγώγηση των επιτοκίων JPY LIBOR είχε άμεση επίδραση στις χρηματικές ροές που εισπράχθηκαν ή καταβλήθηκαν βάσει του «κυμαινόμενου» σκέλους των συμβάσεων που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 60 ανωτέρω (αιτιολογικές σκέψεις 199 και 201 της προσβαλλομένης αποφάσεως), δεδομένου ότι οι ροές αυτές υπολογίζονταν με ευθεία αναφορά στα εν λόγω επιτόκια.

62 Η Επιτροπή έκρινε ότι η χειραγώγηση των επιτοκίων JPY LIBOR επηρέασε, επίσης, το «σταθερό» σκέλος των συμβάσεων που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 60 ανωτέρω, καθόσον το τρέχον επίπεδο των εν λόγω επιτοκίων αντικατοπτριζόταν εμμέσως στο σταθερό επιτόκιο των μελλοντικών συμβάσεων, καθώς, κατ' ουσίαν, οι συμβάσεις αποτελούσαν εκτίμηση σχετικά με το μελλοντικό ύψος των επιτοκίων αυτών (αιτιολογικές σκέψεις 200 και 201 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

63 Στην προσβαλλόμενη απόφαση η Επιτροπή έκρινε ότι ο συντονισμός των εκτιμήσεων που υποβάλλονταν στην ομάδα JPY LIBOR καθώς και η ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών μεταξύ των μετεχουσών τραπεζών αποτελούσαν περιορισμό του ανταγωνισμού ο οποίος υπό φυσιολογικές συνθήκες θα εκδηλωνόταν μεταξύ τους, περιορισμός ο οποίος κατέληξε σε στρέβλωση του ανταγωνισμού προς όφελός τους και εις βάρος των τραπεζών που δεν μετείχαν σε αυτόν. Κατ' αυτόν τον τρόπο μπόρεσε να δημιουργηθεί μια κατάσταση «ασύμμετρης πληροφόρησης» προς όφελος μόνο των μετεχουσών τραπεζών, χάρη στην οποία ήταν σε θέση να προτείνουν συμβάσεις υπό καλύτερες συνθήκες σε σχέση με τις λοιπές τράπεζες που δραστηριοποιούνταν στην αγορά των παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν (αιτιολογικές σκέψεις 202 έως 204 της εν λόγω αποφάσεως). Ως εκ τούτου οι επίδικες ενέργειες νόθευσαν τον ανταγωνισμό υπέρ των μετεχουσών τραπεζών και εις βάρος των λοιπών δραστηριοποιούμενων στην εν λόγω αγορά. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι έξι επίδικες παραβάσεις ήταν σε τέτοιο βαθμό επιζήμιες ώστε να μπορούν να χαρακτηρισθούν ως εκ του αντικειμένου παράβαση (αιτιολογικές σκέψεις 219 και 220 της εν λόγω αποφάσεως).

64 Προς αντίκρουση της αναλύσεως αυτής οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι η νομολογία του Δικαστηρίου ορίζει κατά τρόπο περιοριστικό την έννοια της ως εκ του αντικειμένου παραβάσεως. Υποστηρίζουν ότι οι επίμαχες ενέργειες δεν είναι επιζήμιες για την εύρυθμη λειτουργία του ανταγωνισμού στην αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν σε βαθμό τέτοιο ώστε να δικαιολογείται ο χαρακτηρισμός των ως εκ του αντικειμένου παραβάσεων. Προσθέτουν ότι η ανταλλαγή πληροφοριών που τους προσάπτεται δεν συνιστά συμπεριφορά που έχει «ως αντικείμενο» τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού. Υπογραμμίζουν, επίσης, ότι ορισμένα στοιχεία κρίσιμα για τον χαρακτηρισμό τής ως εκ του αντικειμένου παραβάσεως προβλήθηκαν το πρώτον στην αιτιολογική σκέψη 200 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Τέλος, φρονούν ότι όσον αφορά την παράβαση UBS/DB η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι πράγματι πραγματοποιήθηκαν συναλλαγές μεταξύ των τραπεζών με στόχο τον συντονισμό των εμπορικών τους συμφερόντων στον τομέα των παραγώγων και δεν χαρακτήρισε την ενέργεια αυτή ως ανταλλαγή πληροφοριών.

65 Καθόσον για τις έξι επίμαχες παραβάσεις η Επιτροπή δέχθηκε ότι υπήρχε τόσο συντονισμός των εκτιμήσεων ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR όσο και ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών, αρκεί να ελεγχθεί αν μία εκ των δύο αυτών ενεργειών έχει αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού.

66 Όσον αφορά την πρώτη ενέργεια που είναι κοινή και για τις έξι επίμαχες παραβάσεις, ήτοι τον συντονισμό των εκτιμήσεων που υποβάλλονταν ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR, επισημαίνεται ότι ορθώς η Επιτροπή διαπίστωσε ότι τα ποσά που οφείλονταν από έναν χρηματοπιστωτικό οργανισμό σε άλλο βάσει ενός παραγώγου συνδέονταν είτε άμεσα είτε έμμεσα με το επίπεδο των επιτοκίων JPY LIBOR.

67 Όσον αφορά, πρώτον, τα ποσά που οφείλονται βάσει των ήδη ισχυουσών συμβάσεων, η επίδραση που ασκεί το επιτόκιο JPY LIBOR μπορεί να θεωρηθεί αυταπόδεικτη. Αφορά τα ποσά που οφείλονται βάσει του «κυμαινόμενου» σκέλους των συμβολαίων που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 60 ανωτέρω, τα οποία στηρίζονται απευθείας στο εν λόγω επιτόκιο. Όσον αφορά, συνεπώς, τα συμβόλαια αυτά, ο συντονισμός των εκτιμήσεων προς την ομάδα JPY LIBOR θα μπορούσε να επηρεάσει το επίπεδο του εν λόγω επιτοκίου ευνοώντας τα συμφέροντα των τραπεζών που μετείχαν στον συντονισμό αυτό, όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, η Επιτροπή στις αιτιολογικές σκέψεις 199 και 201 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

68 Όσον αφορά, δεύτερον, τα οφειλόμενα βάσει μελλοντικών συμβάσεων ποσά, διαπιστώνεται ότι και ως προς το ζήτημα αυτό ορθώς δέχθηκε η Επιτροπή ότι ο συντονισμός των εκτιμήσεων που υποβάλλονταν ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR ασκούσε επιρροή στα ποσά που οφείλονταν βάσει του «σταθερού» σκέλους των συμβάσεων που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 60 ανωτέρω.

69 Αφενός, επισημαίνεται ότι στις αιτιολογικές σκέψεις 34 έως 44 και 200 της προσβαλλομένης αποφάσεως η Επιτροπή εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους το επίπεδο των επιτοκίων JPY LIBOR ασκούσε επιρροή στο «σταθερό» σκέλος των συμβάσεων οι οποίες μνημονεύονται στη σκέψη 60 ανωτέρω. Ανέφερε, κατ' ουσίαν, ότι ο καθορισμός των σταθερών επιτοκίων γινόταν βάσει μιας προβολής –στηριζόμενης σε μαθηματικό τύπο– της καμπύλης τρέχουσας αποδόσεως των παραγώγων, η οποία ήταν συνάρτηση των τρεχόντων επιπέδων των επιτοκίων JPY LIBOR.

70 Αφετέρου και κατά συνέπεια, μπορεί να θεωρηθεί ότι ο συντονισμός των εκτιμήσεων που υποβάλλονταν στην ομάδα JPY LIBOR παρείχε τη δυνατότητα στις μετέχουσες τράπεζες να μειώσουν κατά πολύ την αβεβαιότητα σχετικά με το επίπεδο στο οποίο θα βρίσκονταν τα επιτόκια JPY LIBOR και, ως εκ τούτου, τους παρείχε ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα κατά τη διαπραγμάτευση και την προσφορά παραγώγων σε σχέση με τις τράπεζες οι οποίες δεν μετείχαν στον εν λόγω συντονισμό, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή στις αιτιολογικές σκέψεις 201 έως 204 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

71 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο συντονισμός των εκτιμήσεων που υποβάλλονταν ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR ασκεί επιρροή στον καθορισμό των ποσών που οφείλονται βάσει των συμβάσεων που μνημονεύονται στη σκέψη 60 ανωτέρω, τόσο ως προς το «κυμαινόμενο» όσο και ως προς το «σταθερό» τους σκέλος.

72 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ένας τέτοιος συντονισμός των εκτιμήσεων που υποβάλλονταν ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR, καθόσον προορίζεται να επηρεάσει το ύψος των ποσών που οι συγκεκριμένες τράπεζες οφείλουν να καταβάλουν ή δικαιούνται να λάβουν, δηλώνει σαφώς αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού.

73 Καθόσον και οι έξι επίμαχες παραβάσεις περιλαμβάνουν τον συντονισμό των εκτιμήσεων που υποβάλλονταν ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR, ο οποίος μπορεί να δικαιολογήσει τον χαρακτηρισμό της ως εκ του αντικειμένου παραβάσεως που έγινε δεκτός από την Επιτροπή, παρέλκει η εξέταση του ζητήματος κατά πόσον η δεύτερη ενέργεια που ήταν κοινή στις εν λόγω παραβάσεις, ήτοι η ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών, είναι επίσης ικανή να δικαιολογήσει τον χαρακτηρισμό αυτό.

74 Πράγματι, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι όταν ορισμένα σημεία του αιτιολογικού μιας αποφάσεως είναι αφεαυτών ικανά να δικαιολογήσεων επαρκώς κατά νόμον την απόφαση, οι πλημμέλειες τις οποίες ενδεχομένως πάσχουν άλλα σημεία του αιτιολογικού της πράξεως δεν ασκούν, εν πάση περιπτώσει, επιρροή στο διατακτικό της (βλ., υπ' αυτή την έννοια και κατ' αναλογία, αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2001, Επιτροπή και Γαλλία κατά TF1, C-302/99 P και C-308/99 P, EU:C:2001:408, σκέψη 27, και της 12ης Δεκεμβρίου 2006, SELEX Sistemi Integrati κατά Επιτροπής, T-155/04, EU:T:2006:387, σκέψη 47).

75 Εν πάση περιπτώσει, δεδομένης της σημασίας που ασκεί η επιρροή του επιπέδου των επιτοκίων JPY LIBOR στο ύψος των πληρωμών που πραγματοποιούνται βάσει τόσο του «κυμαινόμενου» όσο και του «σταθερού» σκέλους των συμβάσεων που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 60 ανωτέρω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι και η απλή κοινοποίηση πληροφοριών σχετικά με μελλοντικές εκτιμήσεις τράπεζας μέλους της ομάδας JPY LIBOR μπορούσε να παράσχει πλεονέκτημα στις εμπλεκόμενες τράπεζες, δημιουργώντας έναντι αυτών συνθήκες μη προσιδιάζουσες στην ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού στην αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν κατά τρόπο τέτοιο που η ανταλλαγή πληροφοριών να μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει ως σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που μνημονεύθηκε στις σκέψεις 49 έως 52 ανωτέρω. Το ίδιο σκεπτικό ισχύει για την ενέργεια που σχετίζεται με την ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών σχετικά με τις μελλοντικές εκτιμήσεις ως προς το Euroyen TIBOR, την οποία διαπίστωσε η Επιτροπή μόνο στο πλαίσιο της παραβάσεως Citi/UBS.

76 Βάσει των ανωτέρω, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο ούτε σε πλάνη εκτιμήσεως κρίνοντας ότι οι έξι επίμαχες παραβάσεις περιόριζαν τον ανταγωνισμό ως εκ του αντικειμένου τους.

77 Το συμπέρασμα αυτό δεν κλονίζεται από τα διάφορα επιχειρήματα που προέβαλαν οι προσφεύγουσες.

78 Τούτο ισχύει, κατά πρώτον για το επιχείρημα των προσφευγουσών με το οποίο αμφισβητείται ο επιζήμιος χαρακτήρας των επίδικων ενεργειών για τον ανταγωνισμό.

79 Πρώτον, εσφαλμένα οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι δεν υφίσταται σχέση ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών στην αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν. Η σύναψη συμβάσεων στην αγορά αυτή συνεπάγεται διαπραγμάτευση για τα εν λόγω προϊόντα και, ειδικότερα, ως προς το σταθερό επιτόκιο που θα ισχύει, οπότε υφίσταται κατ' ανάγκη κατάσταση ανταγωνισμού για την προσφορά των προϊόντων αυτών μεταξύ των διαφόρων τραπεζών που δραστηριοποιούνται στη συγκεκριμένη αγορά.

80 Δεύτερον, και κατά λογική συνέπεια, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ούτε το επιχείρημα που στηρίζουν οι προσφεύγουσες στο ότι, κατ' αυτές, υφίσταται αντίφαση μεταξύ, αφενός, της δυνατότητας των εμπλεκομένων τραπεζών να προτείνουν καλύτερους όρους σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους και, αφετέρου, του χαρακτηρισμού τής ως εκ του αντικειμένου παραβάσεως. Αντιθέτως, η δυνατότητα αυτή αποτελεί στην πραγματικότητα εκδήλωση αλλοιώσεως του ανταγωνισμού στην αγορά των παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικό γιεν υπέρ των τραπεζών που έλαβαν μέρος στη συμπαιγνία.

81 Τρίτον, το ότι, όπως τονίζουν οι προσφεύγουσες, οι τράπεζες συνάπτουν μεγάλο αριθμό συναλλαγών στις οποίες υιοθετούν αντίθετες θέσεις, δεν ασκεί καμία επιρροή. Συγκεκριμένα, ένα από τα συμφέροντα που σχετίζονται με τη χειραγώγηση των επιτοκίων JPY LIBOR, ειδικότερα όσον αφορά

τις τρέχουσες συμβάσεις, είναι να ανταποκρίνεται το επιτόκιο όσο το δυνατόν περισσότερο στα συμφέροντα των τραπεζών αυτών, ήτοι ένα υψηλό επιτόκιο σε περίπτωση πιστωτικής καθαρής θέσης και χαμηλό σε περίπτωση χρεωστικής καθαρής θέσης.

82 Κατά δεύτερον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι υπήρξε προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, καθόσον ορισμένα στοιχεία κρίσιμα για τον χαρακτηρισμό της ως εκ του αντικειμένου παραβάσεως προβλήθηκαν το πρώτον στην αιτιολογική σκέψη 200 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

83 Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας επιβάλλει να παρέχεται στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας η δυνατότητα να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της σχετικά με το υποστατό και τον κρίσιμο χαρακτήρα των πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων των οποίων γίνεται επίκληση, καθώς και σχετικά με τα έγγραφα που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή για να στηρίξει τη θέση της ότι υπάρχει παράβαση της Συνθήκης (βλ. απόφαση της 24ης Μαΐου 2012, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-111/08, EU:T:2012:260, σκέψη 265 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

84 Το άρθρο 27, παράγραφος 1, του κανονισμού 1/2003 αποτελεί έκφραση της αρχής αυτής, καθόσον προβλέπει ότι αποστέλλεται στα μέρη ανακοίνωση των αιτιάσεων, η οποία πρέπει να αναφέρει σαφώς όλα τα ουσιώδη στοιχεία επί των οποίων στηρίζεται η Επιτροπή σ' αυτό το στάδιο της διαδικασίας, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να είναι σε θέση να αντιληφθούν ποιες ενέργειες τους προσάπτει η Επιτροπή και να αμυνθούν λυσιτελώς προτού αυτή λάβει οριστική απόφαση. Η ανωτέρω επιταγή ικανοποιείται οσάκις η οικεία απόφαση δεν προσάπτει στους ενδιαφερομένους παραβάσεις διαφορετικές από εκείνες που παρατίθενται στην ανακοίνωση αιτιάσεων και λαμβάνει υπόψη μόνον τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία οι ενδιαφερόμενοι είχαν την ευκαιρία να παράσχουν εξηγήσεις (βλ. απόφαση της 24ης Μαΐου 2012, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-111/08, EU:T:2012:260, σκέψη 266 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

85 Πάντως, μνεία των εν λόγω στοιχείων μπορεί να γίνει συνοπτικά, η δε τελική απόφαση δεν χρειάζεται κατ' ανάγκη να είναι αντίγραφο της ανακοινώσεως αιτιάσεων, καθόσον η ανακοίνωση αυτή συνιστά προκαταρκτικό έγγραφο, του οποίου οι πραγματικές και νομικές εκτιμήσεις έχουν καθαρά προσωρινό χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, είναι παραδεκτές προσθήκες στην ανακοίνωση αιτιάσεων οι οποίες πραγματοποιούνται υπό το πρίσμα της απαντήσεως των ενδιαφερομένων, των οποίων τα επιχειρήματα αποδεικνύουν ότι όντως άσκησαν τα δικαιώματα άμυνας. Η Επιτροπή μπορεί επίσης, λαμβάνοντας υπόψη τη διοικητική διαδικασία, να αναθεωρήσει ή να προσθέσει πραγματικά ή νομικά επιχειρήματα προς στήριξη των αιτιάσεων που διατύπωσε (βλ. απόφαση της 24ης Μαΐου 2012, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-111/08, EU:T:2012:260, σκέψη 267 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

86 Έτσι, ανακοίνωση συμπληρωματικών αιτιάσεων προς τους ενδιαφερομένους καθίσταται αναγκαία μόνο στην περίπτωση που το αποτέλεσμα των ερευνών οδηγεί την Επιτροπή στον καταλογισμό νέων πραγματικών περιστατικών στις επιχειρήσεις ή στην αισθητή τροποποίηση των στοιχείων που αποδεικνύουν τις αμφισβητούμενες παραβάσεις (βλ. απόφαση της 24ης Μαΐου 2012, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-111/08, EU:T:2012:260, σκέψη 268 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

87 Τέλος, πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι, κατά τη νομολογία, προσβάλλονται τα δικαιώματα άμυνας οσάκις υφίσταται το ενδεχόμενο, λόγω παρατυπίας εκ μέρους της Επιτροπής, η κινηθείσα από αυτήν διοικητική διαδικασία να καταλήξει πιθανώς σε διαφορετικό αποτέλεσμα. Η προσφεύγουσα επιχείρηση αποδεικνύει ότι υπήρξε σε βάρος της τέτοια προσβολή εφόσον αποδείξει επαρκώς όχι ότι η απόφαση της Επιτροπής θα είχε διαφορετικό περιεχόμενο, αλλά ότι η επιχείρηση θα μπορούσε να στηρίξει καλύτερα την άμυνά της αν δεν υπήρχε η παρατυπία, παραδείγματος χάρη διότι θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει για την άμυνά της έγγραφα στα οποία δεν της επετράπη η πρόσβαση κατά τη διοικητική διαδικασία (βλ. απόφαση της 24ης Μαΐου 2012, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-111/08, EU:T:2012:260, σκέψη 269 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

88 Εν προκειμένω, αφενός, επισημαίνεται ότι η αναφορά σε έμμεσο καθορισμό των τιμών, που γίνεται στην αιτιολογική σκέψη 200 της προσβαλλομένης αποφάσεως, δεν αποτελεί νέο ισχυρισμό, σε αντίθεση με όσα υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες. Πράγματι τα σημεία 137 και 175 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων στα οποία αναφέρεται η Επιτροπή δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ανάπτυξη αιτιάσεως στηριζόμενης στον έμμεσο καθορισμό των τιμών, καθόσον αποτελούν απλή υπενθύμιση των νομικών αρχών που διέπουν την εφαρμογή του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Ωστόσο, από την ανάγνωση της ανακοινώσεως των αιτιάσεων προκύπτει ότι η επιχειρηματολογία που περιλαμβάνεται σε αυτή είναι κατ' ουσίαν η ίδια με αυτή που περιλαμβάνεται στην εν λόγω απόφαση και ιδίως στην αιτιολογική σκέψη 200 της αποφάσεως αυτής, ήτοι ο επηρεασμός του επιπέδου του JPY LIBOR στο επίπεδο των επιτοκίων για τις μελλοντικές συμβάσεις (βλ., ιδίως, σημείο 157 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων). Συνεπώς, οι προσφεύγουσες είχαν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν τις παρατηρήσεις τους ως προς την αιτίαση αυτή κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας.

89 Αφετέρου, όσον αφορά το επιχείρημα ότι αποτελούσε νέο ισχυρισμό η αναφορά, στην αιτιολογική σκέψη 200 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι η χειραγώγηση του JPY LIBOR συνιστούσε επίσης καθορισμό όρων συναλλαγής κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, στοιχείο α', ΣΛΕΕ, παρατηρείται ότι, για τους λόγους που εκτέθηκαν στις σκέψεις 66 έως 76 ανωτέρω, η επίδραση της εν λόγω χειραγωγήσεως στο ύψος των ποσών που οφείλονταν στο πλαίσιο των παραγώγων επαρκούσε για να δικαιολογηθεί ο χαρακτηρισμός των ως εκ του αντικειμένου παραβάσεων που έγινε δεκτός από την Επιτροπή. Συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι τυχόν στέρηση της δυνατότητας των προσφευγουσών να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους ως προς την αιτίαση που στηρίζεται στον καθορισμό όρων συναλλαγής τις εμπόδισε να στηρίξουν καλύτερα την άμυνά τους κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 87 ανωτέρω.

90 Κατά τρίτον, όσον αφορά τις επικρίσεις των προσφευγουσών κατά της διαπιστώσεως της Επιτροπής ότι υπήρξε συμπεριφορά που συνίστατο στην εξέταση, εκ μέρους των τραπεζών, της δυνατότητας συμφωνίας για συναλλαγές με στόχο τον συντονισμό των εμπορικών τους συμφερόντων στον τομέα των παραγώγων και στην ενδεχόμενη πραγματοποίηση, σε σπάνιες περιπτώσεις, τέτοιων συναλλαγών, η οποία αφορά μόνο την παράβαση UBS/DB, από την ανάγνωση της αιτιολογικής σκέψεως 78 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η συμπεριφορά αυτή εξετάσθηκε απλώς ως συμπεριφορά σκοπούσα στη διευκόλυνση του συντονισμού των μελλοντικών υποβολών εκτιμήσεων ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR. Καθόσον η συμπεριφορά αυτή δεν φαίνεται να έχει αυτοτελή χαρακτήρα σε σχέση με τον εν λόγω συντονισμό, για τον οποίο αποδείχθηκε επαρκώς κατά νόμον ότι έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, παρέλκει να δοθεί απάντηση ως προς τη συγκεκριμένη επιχειρηματολογία των προσφευγουσών.

91 Βάσει των προεκτεθέντων, ο πρώτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

2. Επί του δεύτερου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εφαρμογή της έννοιας της «διευκολύνσεως» κατά το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και τη νομολογία

92 Κατά τις προσφεύγουσες, ήταν εσφαλμένη η κρίση της Επιτροπής ότι η Icap είχε διευκολύνει τις έξι επίμαχες παραβάσεις. Μετά την έκδοση της αποφάσεως της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής (C-194/14 P, EU:C:2015:717), οι προσφεύγουσες παραιτήθηκαν από τμήμα της επιχειρηματολογίας τους, με αποτέλεσμα ο υπό εξέταση λόγος να αποτελείται πλέον από τρία σκέλη.

93 Με το πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου ακυρώσεως, το οποίο δεν αφορά την παράβαση Citi/RBS αλλά μόνο τις υπόλοιπες πέντε επίμαχες παραβάσεις, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι το κριτήριο της «διευκολύνσεως» που εφαρμόσθηκε για την Icap είναι υπερβολικά ευρύ και καινοφανές, παραβιάζει δε την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Με το δεύτερο σκέλος του λόγου αυτού, το οποίο αφορά τις ίδιες πέντε παραβάσεις, υποστηρίζουν ότι ο ρόλος που διαδραμάτισε η Icap δεν ανταποκρίνεται στα νομολογιακά κριτήρια της «διευκολύνσεως». Τέλος, με το τρίτο σκέλος του ίδιου λόγου ακυρώσεως, το οποίο αφορά μόνο τις παραβάσεις UBS/RBS του 2007, Citi/UBS και Citi/DB,

βάλλουν κατά του βασίμου της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως που στηρίζεται στο ότι η Icap χρησιμοποίησε τις επαφές της σε διάφορες τράπεζες προκειμένου να επηρεάσει τις εκτιμήσεις που υπέβαλλαν ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR.

94 Το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να εξετασθεί αρχικά το δεύτερο και το τρίτο σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως, δεδομένου ότι αφορούν, κατ' ουσίαν, τον παράνομο χαρακτήρα των ενεργειών που καταλογίζονται στην Icap, και στη συνέχεια πρέπει να εξετασθεί η προβαλλόμενη με το πρώτο σκέλος του ίδιου λόγου αντίθεση προς την αρχή της ασφάλειας δικαίου της αποφάνσεως περί του παράνομου χαρακτήρα της συμπεριφοράς αυτής.

1) *Επί του δεύτερου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη τα νομολογιακά κριτήρια που αφορούν τη «διευκόλυνση»*

95 Με το υπό εξέταση σκέλος οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι το συμπέρασμα ότι η συμπεριφορά της Icap εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ είναι εσφαλμένο.

96 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του σκέλους αυτού.

97 Υπενθυμίζεται ότι από το γράμμα του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ουδόλως προκύπτει ότι η απαγόρευση του άρθρου αυτού αφορά αποκλειστικά τους εμπλεκόμενους σε συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές που δραστηριοποιούνται στις αγορές που επηρεάζονται από αυτές (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψη 27).

98 Περαιτέρω, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η ύπαρξη «συμφωνίας» βασίζεται στην έκφραση της συμπτώσεως βουλήσεων δύο τουλάχιστον μερών, ενώ η μορφή με την οποία εκδηλώνεται η σύμπτωση αυτή δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα (βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

99 Όσον αφορά την έννοια της «εναρμονισμένης πρακτικής», από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ διακρίνει την έννοια αυτή από την έννοια της «συμφωνίας μεταξύ επιχειρήσεων» και της «αποφάσεως ενώσεων επιχειρήσεων» με σκοπό να περιλάβει διάφορες μορφές συμπράξεων μεταξύ επιχειρήσεων οι οποίες, από υποκειμενική άποψη, είναι της ίδιας φύσεως και διακρίνονται μόνον ως προς την ένταση και τις μορφές υπό τις οποίες εκδηλώνονται (βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψη 29 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

100 Περαιτέρω, όταν πρόκειται για συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές με αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αντικείμενο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η Επιτροπή, για να συναγάγει τη συμμετοχή μιας επιχειρήσεως στην παράβαση και την ευθύνη της για τα επιμέρους στοιχεία της παραβάσεως αυτής, οφείλει να αποδείξει ότι η εν λόγω επιχείρηση είχε σκοπό να συμβάλει με τη συμπεριφορά της στους κοινούς σκοπούς που επιδίωκαν οι μετέχοντες στη σύμπραξη και γνώριζε την παραβατική συμπεριφορά που σχεδιαζόταν ή επιδείχθηκε από άλλες επιχειρήσεις προς επίτευξη του ίδιου σκοπού ή μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο (βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψη 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

101 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει, μεταξύ άλλων, ότι οι παθητικοί τρόποι συμμετοχής σε παράβαση, όπως η συμμετοχή μιας επιχειρήσεως σε συναντήσεις κατά τις οποίες συνήφθησαν συμφωνίες με αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αντικείμενο, χωρίς να αντιταχθεί σαφώς στις συμφωνίες αυτές, εκφράζουν συνενοχή η οποία μπορεί να στοιχειοθετήσει την ευθύνη της στο πλαίσιο του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, εφόσον η σιωπηρή έγκριση μιας παράνομης πρωτοβουλίας, χωρίς δημόσια αποστασιοποίηση από το περιεχόμενό της ή καταγγελία στις διοικητικές αρχές, έχει ως

αποτέλεσμα να ενθαρρύνει τη συνέχιση της παραβάσεως και να δυσχεραίνει την αποκάλυψή της (βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

102 Βεβαίως το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η «συμφωνία» κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αφορά την έκφραση της συμπτώσεως βουλήσεως των μερών να συμπεριφερθούν στην αγορά κατά συγκεκριμένο τρόπο και ότι τα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας, τα οποία αποτελούν συστατικά στοιχεία μιας «εναρμονισμένης πρακτικής», κατά την έννοια της ίδιας διατάξεως, πρέπει να νοούνται υπό το πρίσμα της αντιλήψεως που είναι συνυφασμένη με τις σχετικές προς τον ανταγωνισμό διατάξεις της Συνθήκης, κατά την οποία κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει αυτόνομα την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά. Δεν προκύπτει, ωστόσο, από τις σκέψεις αυτές ότι οι έννοιες της «συμφωνίας» και της «εναρμονισμένης πρακτικής» προϋποθέτουν αμοιβαίο περιορισμό της ελευθερίας δράσεως σε μια αγορά στην οποία δραστηριοποιείται το σύνολο των εμπλεκομένων (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψεις 32 και 33).

103 Περαιτέρω, από τη νομολογία του Δικαστηρίου δεν μπορεί να συναχθεί ότι το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αφορά αποκλειστικά είτε τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην αγορά στην οποία υφίστανται περιορισμοί του ανταγωνισμού ή στις αγορές της προηγούμενης ή της επόμενης οικονομικής βαθμίδας ή παρακείμενες της εν λόγω αγοράς, είτε τις επιχειρήσεις που περιορίζουν την αυτονομία της συμπεριφοράς τους σε δεδομένη αγορά βάσει συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το γράμμα του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αναφέρεται γενικώς σε όλες τις συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές οι οποίες, είτε στις οριζόντιες σχέσεις είτε στις κάθετες, νοθεύουν τον ανταγωνισμό στην κοινή αγορά, ανεξαρτήτως της αγοράς στην οποία δραστηριοποιούνται οι εμπλεκόμενοι και ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι οι όροι των επίμαχων διακανονισμών αφορούν μόνον την εμπορική συμπεριφορά της μίας εξ αυτών (βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψεις 34 και 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

104 Υπογραμμίζεται, επίσης, ότι ο κύριος σκοπός της απαγορεύσεως του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ είναι η διασφάλιση της διατηρήσεως ανόθευτου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά και ότι η πλήρης αποτελεσματικότητά του απαιτεί να γίνεται αντιληπτή η ενεργή σύμπραξη επιχειρήσεως στον περιορισμό του ανταγωνισμού, έστω κι αν η ίδια η σύμπραξη δεν αφορά οικονομική δραστηριότητα που ασκείται στην αγορά στην οποία πραγματοποιείται ή έχει ως σκοπό να πραγματοποιηθεί ο περιορισμός αυτός (βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

105 Εν προκειμένω, πρέπει να επισημανθεί εξ αρχής ότι η Επιτροπή δεν έκρινε ότι υπήρξαν αυτοτελείς παραβάσεις στις οποίες μετείχε η Icap με την UBS και η Icap με τη Citi, με αντικείμενο τη χειραγώγηση του επιπέδου των εκτιμήσεων που υποβάλλονταν από τις τράπεζες ώστε να συμβαδίζουν με τα συμφέροντα της UBS, και εν συνεχεία της Citi, μέσω της διάδοσης εσφαλμένων πληροφοριών από την Icap. Στην προσβαλλόμενη απόφαση η ευθύνη της Icap προκύπτει βάσει της συμμετοχής της στις αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού ενέργειες που είχε διαπιστώσει η Επιτροπή, την οποία χαρακτήρισε ως «διευκόλυνση».

106 Βάσει του σκεπτικού της Επιτροπής στην προσβαλλόμενη απόφαση, πρέπει να ελεγχθεί αν η συμμετοχή της Icap πληροί τα κριτήρια που τίθενται από τη νομολογία της οποίας έγινε μνεία στη σκέψη 100 ανωτέρω, τα οποία μόνον όταν πληρούνται σωρευτικά μπορούν να δικαιολογήσουν τη θεμελίωση ευθύνης της Icap για τις παραβάσεις που διέπραξαν οι εμπλεκόμενες τράπεζες.

107 Επισημαίνεται, συναφώς, ότι οι προσφεύγουσες αμφισβητούν ότι ικανοποιούνται τα εν λόγω κριτήρια, στο πλαίσιο των τριών αιτιάσεων που στηρίζονται στο ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε, πρώτον, ότι η Icap γνώριζε την ύπαρξη συμπαιγνίας μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών στο πλαίσιο ορισμένων εκ των έξι επίμαχων παραβάσεων (πρώτη αιτίαση), δεύτερον, ότι η Icap είχε την πρόθεση να συμβάλει στον

κοινό σκοπό των τραπεζών (δεύτερη αιτίαση) και, τρίτον, ότι η Icap συνέβαλε στην επίτευξη των κοινών σκοπών των τραπεζών αυτών (τρίτη αιτίαση). Το Γενικό Δικαστήριο φρονεί ότι πρέπει να εξετασθεί αρχικά η πρώτη αιτίαση, εν συνεχεία η τρίτη αιτίαση και, τέλος, η δεύτερη αιτίαση.

1) Επί της πρώτης αιτιάσεως, με την οποία προβάλλεται ότι δεν αποδείχθηκε ότι η Icap γνώριζε ότι υπήρχε συμπαιγνία μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών στο πλαίσιο ορισμένων εκ των έξι επίμαχων παραβάσεων

108 Με την πρώτη αιτίαση οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η Icap γνώριζε την ύπαρξη συμπαιγνίας μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών στο πλαίσιο των παραβάσεων UBS/RBS του 2007, UBS/RBS του 2008, Citi/DB και Citi/UBS, αλλά μόνον, ενδεχομένως, μονομερείς απόπειρες ενός διαπραγματευτή να χειραγωγήσει τα επιτόκια JPY LIBOR.

109 Συνεπώς, η υπό κρίση αιτίαση αφορά μόνο τέσσερις εκ των επίμαχων παραβάσεων.

110 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι το μόνο που μπορούσε να αποδειχθεί από τα γραπτά μηνύματα που χρησιμοποίησε η Επιτροπή ως αποδεικτικά στοιχεία ήταν ότι ένας διαπραγματευτής μιας εκ των εμπλεκομένων τραπεζών γνώριζε τις μελλοντικές εκτιμήσεις που επρόκειτο να υποβάλει άλλη τράπεζα. Σε μια κατάσταση που χαρακτηρίζεται, μεταξύ άλλων, από θεμιτές επαφές μεταξύ των εν λόγω τραπεζών, δεν μπορεί να συναχθεί εξ αυτού το συμπέρασμα ότι η Icap γνώριζε την κοινή πρόθεση των εν λόγω τραπεζών να συντονίσουν τις εκτιμήσεις που υπέβαλλαν ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR. Τούτο ίσχυε, κατά τις προσφεύγουσες, για τις παραβάσεις UBS/RBS του 2007, UBS/RBS του 2008, Citi/DB και Citi/UBS.

111 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η δομή της αγοράς των παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν, η οποία συνεπάγεται συνεχείς διαπραγματεύσεις μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών, μπορεί να εξηγήσει τη γνώση που έχει μια συγκεκριμένη τράπεζα σχετικά με το περιεχόμενο των εκτιμήσεων μιας άλλης τράπεζας, χωρίς η γνώση αυτή να οφείλεται σε ανταλλαγή πληροφοριών. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η Icap μπορούσε ευλόγως να εκτιμήσει ότι οι αναφορές στη μελλοντική θέση άλλης τράπεζας που περιλαμβάνονταν στην επικοινωνία ενός διαπραγματευτή δεν ήταν το αποτέλεσμα παράνομης συμπράξεως. Προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δεν έλαβε υπόψη αυτή την πιθανή ερμηνεία των αποδεικτικών στοιχείων, τόσο για την παράβαση UBS/RBS του 2007 όσο και για την παράβαση UBS/RBS του 2008. Όσον αφορά τη μνεία της Επιτροπής ότι η UBS στην αίτηση διευθετήσεως που υπέβαλε αναγνώρισε τον ρόλο της Icap ως μεσολαβήτριας, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, μεταξύ άλλων, ότι η απόφαση περί διευθετήσεως υπογραμμίζει ρητώς ότι τα πραγματικά περιστατικά τα οποία δέχονται οι διάδικοι δεν μπορούσαν να θεμελιώσουν ευθύνη της Icap. Όσον αφορά τις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS, επαναλαμβάνουν ότι τα στοιχεία που προβλήθηκαν δεν αποδεικνύουν την ύπαρξη συμπαιγνίας μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών κατά τη διάρκεια της διαπιστωθείσας περιόδου παραβάσεως.

112 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 214 έως 221 της προσβαλλομένης αποφάσεως αποδεικνύουν επαρκώς κατά νόμον ότι η Icap γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι οι ενέργειές της συνέβαλλαν σε παραβάσεις που περιόριζαν τον ανταγωνισμό. Για καθεμία εκ των έξι επίμαχων παραβάσεων η Icap είχε ενημερωθεί από την UBS και εν συνεχεία από τη Citi για την ταυτότητα της άλλης τράπεζας της ομάδας JPY LIBOR με την οποία διατηρούσε αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού επαφές. Τούτο ίσχυε τόσο για την παράβαση UBS/RBS του 2007 όσο και για την παράβαση UBS/RBS του 2008. Όσον αφορά τις τελευταίες αυτές παραβάσεις, η Επιτροπή παρατηρεί ότι η απόδειξη περί του ότι η Icap γνώριζε ότι υπήρχε συμπαιγνία μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών στηρίζεται επίσης στο ότι η UBS στην αίτηση περί διευθετήσεως αναγνώρισε τον ρόλο της Icap ως μεσολαβήτριας, όπως μνημονεύεται στις σκέψεις 115 και 126 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η δε αναγνώριση αυτή δεν αμφισβητήθηκε από τις προσφεύγουσες. Η Επιτροπή επισήμανε, επίσης, το γεγονός ότι η Icap γνώριζε την αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν και αποτελούσε βασικό μεσολαβητή στην αγορά αυτή, προκειμένου να υπογραμμίσει ότι δεν ήταν

δυνατόν να αγνοεί ότι επρόκειτο για συμπαιγνία αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού. Όσον αφορά τις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS, παρατηρεί ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν ότι η Icap γνώριζε για τη συμπαιγνία μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών, αλλά αμφισβητούν μόνο το χρονικό της εύρος. Υπενθυμίζει, συναφώς, ότι η ημερομηνία ενάρξεως της παραβάσεως είναι η ημερομηνία της συμπαιγνίας και όχι αυτή της υλοποιήσεώς της.

113 Επισημαίνεται, συναφώς, ότι κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που παρατέθηκε στη σκέψη 100 ανωτέρω, στην Επιτροπή απόκειται να αποδείξει ότι η Icap γνώριζε ή μπορούσε εύλογα να προβλέψει τις ουσιαστικές ενέργειες που σχεδίαζε ή υλοποιούσε καθεμία εκ των εμπλεκόμενων τραπεζών.

114 Περαιτέρω, υπογραμμίζεται ότι, στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, σε περίπτωση που ερίζεται η ύπαρξη παραβάσεως, εναπόκειται στην Επιτροπή να αποδεικνύει τις παραβάσεις τις οποίες διαπιστώνει και να προσκομίζει στοιχεία που να θεμελιώνουν, επαρκώς κατά νόμο, τη συνδρομή των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την παράβαση (βλ. απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, EU:C:2012:738, σκέψη 71 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

115 Για να αποδειχτεί παράβαση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ είναι αναγκαίο η Επιτροπή να προσκομίζει σοβαρά, συγκεκριμένα και συγκλίνοντα στοιχεία. Εντούτοις, δεν απαιτείται οπωσδήποτε καθένα από τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία προσκομίζει η Επιτροπή να πληροί τα ως άνω κριτήρια ως προς κάθε στοιχείο της παράβασης. Αρκεί η δέσμη των ενδείξεων που επικαλείται το εν λόγω όργανο, συνολικώς εκτιμώμενη, να ανταποκρίνεται στην απαίτηση αυτή (βλ. απόφαση της 1ης Ιουλίου 2010, Knauf Gips κατά Επιτροπής, C-407/08 P, EU:C:2010:389, σκέψη 47 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

116 Επιπλέον, τυχόν αμφιβολία του δικαστή πρέπει να αποβαίνει υπέρ της επιχειρήσεως στην οποία απευθύνεται η απόφαση που διαπιστώνει παράβαση. Πράγματι, το τεκμήριο της αθωότητας αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία πλέον κατοχυρώνεται από το άρθρο 48, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, EU:C:2012:738, σκέψη 72 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

117 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, επίσης, ότι η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας εφαρμόζεται στις διαδικασίες οι οποίες αφορούν παραβάσεις κανόνων ανταγωνισμού που ισχύουν για τις επιχειρήσεις και οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών (βλ. απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, EU:C:2012:738, σκέψη 73 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

118 Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία, για να εκτιμηθεί η αποδεικτική αξία ενός εγγράφου, πρέπει να ελέγχεται η ακρίβεια της περιεχόμενης σε αυτό πληροφορίας και να λαμβάνονται υπόψη, μεταξύ άλλων, η προέλευση του εγγράφου, οι περιστάσεις υπό τις οποίες καταρτίστηκε και ο αποδέκτης του, ώστε να εξετάζεται αν, βάσει του περιεχομένου του, το έγγραφο είναι εκ πρώτης όψεως λογικό και αξιόπιστο (βλ. απόφαση της 14ης Απριλίου 2011, Visa Europe και Visa International Service κατά Επιτροπής, T-461/07, EU:T:2011:181, σκέψη 182 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

119 Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων πρέπει να κριθεί αν, για καθεμία εκ των επίμαχων παραβάσεων, η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η Icap γνώριζε ή μπορούσε εύλογα να προβλέψει ότι τα αιτήματα που της απηύθυνε η UBS και στη συνέχεια η Citi δεν πραγματοποιούνταν προς το αποκλειστικό συμφέρον του συνομιλητή της, αλλά ήταν το αποτέλεσμα συμπαιγνίας μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών.

120 Συναφώς, παρότι από τη νομολογία που μνημονεύθηκε στη σκέψη 100 ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή μπορούσε να αποδείξει, εναλλακτικώς, είτε ότι η Icap γνώριζε για τη συμμετοχή της άλλης τράπεζας που μετείχε σε καθεμία από τις τέσσερις επίμαχες παραβάσεις είτε ότι η Icap μπορούσε

εύλογα να προβλέψει μια τέτοια συμμετοχή, επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η δεύτερη αυτή δυνατότητα πρέπει να εξεταστεί λαμβανομένου υπόψη του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονταν οι επαφές μεταξύ της UBS, και εν συνεχεία της Citi, και της Icap.

121 Πράγματι, όπως υπογραμμίζουν, κατ' ουσίαν, οι προσφεύγουσες, τα αιτήματα της UBS και εν συνεχεία της Citi προς την Icap για χειραγώγηση των επιτοκίων της JPY LIBOR δεν συνεπάγονταν εκ της φύσεώς τους ότι υπήρχε σε προηγούμενο στάδιο συνεννόηση με άλλη τράπεζα. Η Icap θα μπορούσε εύλογα να θεωρήσει ότι τα αιτήματα αυτά υποβάλλονται από τη UBS και εν συνεχεία από τη Citi προκειμένου να χειραγωγήσουν τα εν λόγω επιτόκια αποκλειστικά προς ίδιον όφελος. Διαπιστώνεται ότι το γεγονός αυτό δυσχεραίνει την απόδειξη, εκ μέρους της Επιτροπής, ότι η Icap ήταν εύλογο να έχει συμπεράνει από τα αιτήματα της UBS, και εν συνεχεία της Citi, ότι αυτά εντάσσονταν στο πλαίσιο συμπαιγνίας με άλλη τράπεζα.

i) Επί της αποδείξεως εκ μέρους της Επιτροπής ότι η Icap γνώριζε τον ρόλο της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2007

122 Τα ουσιαστικά στοιχεία επί των οποίων στηρίχτηκε η Επιτροπή για να κρίνει ότι υφίσταται παραβατική συμπεριφορά της Icap αναλύονται, όσον αφορά την παράβαση UBS/RBS του 2007, στο σημείο 5.3.2 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

123 Η Επιτροπή στηρίχθηκε, κατά πρώτον, στο ότι σε συζήτηση μεταξύ του Η., ο οποίος την εποχή εκείνη ήταν διαπραγματευτής της UBS, και του R., υπαλλήλου της Icap, στις 14 Αυγούστου 2007 (στο εξής: συζήτηση της 14ης Αυγούστου 2007), αναφέρθηκε ότι «η RBS και η UBS θα κινηθούν σε υψηλά επίπεδα για το εξάμηνο», για να κρίνει ότι από τον χρόνο της συζητήσεως αυτής η «[Icap] γνώριζε ή, πάντως, όφειλε να γνωρίζει ότι η [UBS] συντόνιζε τις μελλοντικές εκτιμήσεις που θα υπέβαλλε για τα επιτόκια JPY LIBOR με την RBS και ότι η βοήθεια που θα παρείχε στη UBS μετά τη συζήτηση αυτή θα διευκόλυνε ή θα μπορούσε να διευκολύνει τις αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πρακτικές της UBS με την RBS» (αιτιολογική σκέψη 106 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

124 Κατά δεύτερον, η Επιτροπή αναφέρθηκε σε διάφορες επαφές μεταξύ του Η. και του R. ή μεταξύ του δεύτερου και άλλων υπαλλήλων της Icap που πραγματοποιήθηκαν στις 15 Αυγούστου 2007 και την 1η Νοεμβρίου 2007, προκειμένου να καταδείξει τον ρόλο της Icap στη χειραγώγηση των επιτοκίων JPY LIBOR (αιτιολογικές σκέψεις 107 έως 114 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

125 Τέλος, κατά τρίτον, η Επιτροπή αναφέρθηκε στο ότι η UBS στην αίτησή της περί διευθετήσεως αναγνώριζε ότι είχε γίνει χρήση των υπηρεσιών της Icap προκειμένου να επηρεαστούν οι εκτιμήσεις επιτοκίων JPY LIBOR που θα υπέβαλλαν ορισμένες τράπεζες της ομάδας JPY LIBOR. Παραδέχθηκε ότι η RBS δεν γνώριζε τον ρόλο που διαδραμάτιζε η Icap (αιτιολογική σκέψη 115 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

126 Η προσβαλλόμενη απόφαση μνημονεύει, συνεπώς, δύο μόνο αποδεικτικά στοιχεία που θα μπορούσαν να αποδείξουν ότι η Icap τελούσε εν γνώση της συμμετοχής της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2007, ήτοι, αφενός, τη συνομιλία της 14ης Αυγούστου 2007 και, αφετέρου, τις δηλώσεις της UBS στην αίτηση περί διευθετήσεως. Δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι στις συνομιλίες μεταξύ της Icap και της UBS μετά τη 14η Αυγούστου 2017 δεν γινόταν καμία αναφορά στην RBS.

127 Όσον αφορά τις δηλώσεις της UBS στην αίτηση περί διευθετήσεως, από την εξέταση του εν λόγω εγγράφου δεν προκύπτει ότι η UBS αναγνωρίζει σε αυτό ότι ενημέρωσε την Icap σχετικά με τη συμμετοχή της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2007, καθώς το μόνο που επισημαίνει η UBS είναι ότι χρησιμοποίησε τις υπηρεσίες της Icap.

128 Συνεπώς, το μόνο αποδεικτικό στοιχείο που θα μπορούσε να αποδείξει ότι η Icap τελούσε εν γνώσει του ρόλου της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2007 βρίσκεται σε ένα απόσπασμα της συνομιλίας της 14ης Αυγούστου 2017, στο οποίο ο Η. πληροφορεί τον R. ότι «η RBS και η UBS θα κινηθούν

υψηλά για το εξάμηνο». Στην αιτιολογική σκέψη 106 της προσβαλλομένης αποφάσεως η ερμηνεία που δόθηκε από την Επιτροπή στη φράση αυτή ήταν ότι ο Η., ο οποίος ήταν την εποχή εκείνη διαπραγματευτής της UBS, είχε πληροφορήσει τον R., υπάλληλο της Icap, σχετικά με τις συζητήσεις που βρίσκονταν σε εξέλιξη μεταξύ αυτού και της RBS ως προς τις εκτιμήσεις επιτοκίων JPY LIBOR που επρόκειτο να υποβάλλουν στο μέλλον.

129 Στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας, ζητήθηκε από τους διαδίκους να διατυπώσουν την άποψή τους ως προς την ερμηνεία της εν λόγω φράσεως, λαμβανομένης υπόψη της συνέχειας της συνομιλίας: «(Icap:] ωραία, θα είναι χρήσιμο:)· [UBS:] Ο will μου κάνει χάρη· [Icap:] [και έτσι θα έπρεπε]», και να διευκρινίσουν αν η λέξη «will» αναφερόταν σε υπάλληλο της RBS. Αυτό που προέκυψε είναι ότι η συνομιλία αυτή αναφερόταν στον W. H., ο οποίος την εποχή εκείνη ήταν διαπραγματευτής της RBS, και του οποίου οι συνομιλίες με τον Η. είχαν ληφθεί υπόψη για να διαπιστωθεί η παράβαση UBS/RBS του 2007.

130 Πρέπει να συναχθεί εκ τούτου ότι, κατόπιν της εν λόγω συνομιλίας ο R., υπάλληλος της Icap, ενημερώθηκε με σαφήνεια από τον Η., ο οποίος την εποχή εκείνη ήταν διαπραγματευτής της UBS, ότι είχε συμφωνήσει με τον W. H., διαπραγματευτή της RBS, για υποβολή αυξημένων εκτιμήσεων σχετικά με τα επιτόκια εξαμήνου. Καθόσον το εν λόγω αποδεικτικό στοιχείο συνίσταται σε συνομιλία στην οποία ο R. έλαβε μέρος αυτοπροσώπως και δεδομένου του περιεχομένου της συνομιλίας αυτής, πρέπει να της αναγνωριστεί αυξημένη αποδεικτική ισχύς, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 118 ανωτέρω.

131 Υπό τις συνθήκες αυτές, η συνομιλία της 14ης Αυγούστου 2017 επιτρέπει αφεαυτής να αποδειχθεί ότι η Icap τελούσε εν γνώσει του ρόλου της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2007.

132 Συνεπώς, η πρώτη αιτίαση, καθόσον αφορά την παράβαση UBS/RBS του 2007, πρέπει να απορριφθεί.

ii) Επί της αποδείξεως εκ μέρους της Επιτροπής ότι η Icap γνώριζε τον ρόλο της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2008

133 Στο σημείο 5.3.3 της προσβαλλομένης αποφάσεως, το οποίο φέρει τον τίτλο «Η διευκόλυνση που παρέσχε η Icap στην παράβαση UBS/RBS του 2008», η Επιτροπή αναφέρθηκε, κατά πρώτον, σε συνομιλία με ημερομηνία 28 Αυγούστου 2008, στην οποία ο Η., διαπραγματευτής της UBS την εποχή εκείνη, αποκάλυψε στον R., υπάλληλο της Icap, την κατεύθυνση των εκτιμήσεων ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR της RBS, ήτοι «εκτιμήσεις για χαμηλά επίπεδα σε όλες τις περιπτώσεις» (στο εξής: συνομιλία της 28ης Αυγούστου 2008) (αιτιολογική σκέψη 116 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

134 Κατά δεύτερον, η Επιτροπή αναφέρθηκε σε διάφορες επαφές μεταξύ του Η. και του R. ή μεταξύ του δεύτερου και άλλων υπαλλήλων της Icap που πραγματοποιήθηκαν στις 28 Αυγούστου 2008 και στις 3 Νοεμβρίου 2008, προκειμένου να αποδείξει τον ρόλο της Icap στη χειραγώγηση των επιτοκίων JPY LIBOR (αιτιολογικές σκέψεις 117 έως 125 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Μεταξύ των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων περιλαμβάνεται εσωτερικό μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της Icap με ημερομηνία 5 Σεπτεμβρίου 2008, στο οποίο αναφερόταν ότι η UBS και η RBS είχαν ιδιαίτερο συμφέρον για χαμηλό JPY LIBOR τριμήνου.

135 Κατά τρίτον, η Επιτροπή αναφέρθηκε στο ότι η UBS στην αίτησή της περί διευθετήσεως αναγνώρισε ότι είχαν χρησιμοποιηθεί οι υπηρεσίες της Icap προκειμένου να επηρεαστούν οι εκτιμήσεις επιτοκίων που θα υπέβαλλαν ορισμένες τράπεζες ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR. Δέχθηκε ότι η RBS δεν γνώριζε τον ρόλο που διαδραμάτιζε η Icap (αιτιολογική σκέψη 126 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

136 Η προσβαλλόμενη απόφαση μνημονεύει, συνεπώς, τρία μόνο αποδεικτικά στοιχεία που θα μπορούσαν να αποδείξουν ότι η Icap γνώριζε για τον ρόλο της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2008, και συγκεκριμένα, τη συνομιλία της 28ης Αυγούστου 2008, το από 5 Σεπτεμβρίου 2008 εσωτερικό μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της Icap (βλ. σκέψη 134 ανωτέρω) και, τέλος, τις δηλώσεις της UBS στην αίτηση περί διευθετήσεως.

137 Όσον αφορά, κατά πρώτον, τις δηλώσεις της UBS στην αίτηση περί διευθετήσεως, διαπιστώνεται ότι, και ως προς αυτή την παράβαση, το μόνο που προκύπτει από την εξέταση του εν λόγω εγγράφου είναι ότι η UBS αναγνωρίζει ότι χρησιμοποίησε τις υπηρεσίες της Icap, χωρίς να υποστηρίζει ότι ενημέρωσε την Icap σχετικά με τη συμμετοχή της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2008.

138 Κατά δεύτερον, όσον αφορά τη συνομιλία της 28ης Αυγούστου 2008, η Επιτροπή έκρινε ότι η μνεία που έκανε ο Η., διαπραγματευτής της UBS την εποχή εκείνη, περί του ότι οι εκτιμήσεις της RBS ήταν «σε χαμηλά επίπεδα σε όλες τις περιπτώσεις» θα έπρεπε να έχει οδηγήσει τον R., υπάλληλο της Icap, στο συμπέρασμα ότι υπήρχαν επαφές μεταξύ της UBS και της RBS και ότι η βοήθεια που παρασχέθηκε κατόπιν του χρονικού εκείνου σημείου στον Η. για την μεταβολή των επιτοκίων JPY LIBOR αποτελούσε ή θα μπορούσε να αποτελεί επίσης βοήθεια υπέρ των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πρακτικών μεταξύ της UBS και της RBS (αιτιολογική σκέψη 118 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

139 Διαπιστώνεται ότι το απόσπασμα της από 28 Αυγούστου 2008 συνομιλίας το οποίο μνημονεύει η Επιτροπή δεν είναι σαφές ώστε να ήταν αδύνατον να μην οδηγήσει την Icap στην υποψία ότι η UBS είχε λάβει εμπιστευτικές πληροφορίες σχετικά με το ύψος των μελλοντικών εκτιμήσεων που θα υπέβαλλε η RBS ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR. Θα μπορούσε να ερμηνευθεί και ως έκφραση της αναλύσεως ή της γνώμης του Η. σχετικά με τις πιθανές μελλοντικές θέσεις ενός εκ των ανταγωνιστών του.

140 Επιπλέον, η εξέταση του αποσπάσματος της συνομιλίας της 28ης Αυγούστου 2008 το οποίο επικαλείται η Επιτροπή δεν επιτρέπει, εντός του ευρύτερου πλαισίου της συνομιλίας αυτής, να αποσαφηνιστεί η ακριβής του έννοια. Ακόμη και αν από αυτό προκύπτει η κοινή πρόθεση της UBS και της Icap να αλλοιώσουν τη συνήθη πορεία του καθορισμού των επιτοκίων JPY LIBOR, δεν παρέχεται κανένα πρόσθετο στοιχείο σχετικά με τυχόν συμμετοχή της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2008.

141 Συνεπώς, το εν λόγω αποδεικτικό στοιχείο δεν αποδεικνύει από μόνο του ότι η Icap γνώριζε τον ρόλο της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2008. Πρέπει, ωστόσο, να εξετασθεί μήπως μπορεί από κοινού με άλλα στοιχεία να αποτελέσει δέσμη ενδείξεων, κατά την έννοια της νομολογίας της σκέψεως 115 ανωτέρω.

142 Κατά τρίτον, όσον αφορά το μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μεταξύ δύο υπαλλήλων της Icap, σε αυτό αναφέρεται ότι «η UBS και η RBS έχουν ιδιαίτερο συμφέρον το [JPY LIBOR] τριμήνου να είναι χαμηλό» (αιτιολογική σκέψη 121 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Διαπιστώνεται ότι η ερμηνεία που προέκρινε η Επιτροπή, ήτοι ότι το εν λόγω μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αποτελούσε έκφραση της γνώσεως, εκ μέρους της Icap, ότι υπήρχε παράβαση της RBS με την UBS, δεν είναι η μόνη δυνατή ερμηνεία. Συγκεκριμένα, καθόσον η Icap, λόγω των δραστηριοτήτων της, έρχεται σε συνεχή επαφή με τις εμπλεκόμενες τράπεζες, δεν μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο να διαμορφώσει τη δική της άποψη σχετικά με τα επιτόκια καθεμίας εκ των τραπεζών που δραστηριοποιούνται στην αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν. Η πιθανότητα να ισχύει μια τέτοια εναλλακτική ερμηνεία είναι μεγάλη, λαμβανομένου υπόψη ότι, όπως προέβαλαν οι προσφεύγουσες, η φράση που χρησιμοποίησε η Επιτροπή παρατίθεται κατά τρόπο αποσπασματικό, καθώς το ακριβές περιεχόμενο του μηνύματος –το οποίο ανέφερε ότι «φρονώ ότι η [UBS] και η [RBS] έχουν πρόδηλο συμφέρον [τα επιτόκια] να είναι χαμηλά»– εντάσσεται μάλλον στο πλαίσιο της εκφράσεως προσωπικής απόψεως.

143 Διαπιστώνεται ότι τα δύο αυτά στοιχεία δεν μπορούν να θεωρηθούν σοβαρά, συγκεκριμένα και συγκλίνοντα, κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 115 ανωτέρω. Αντιθέτως, η αμφισημία των όρων που περιλαμβάνουν τα στοιχεία αυτά συνεπάγεται κατ' ανάγκη αμφιβολία ως προς το κατά πόσον η Icap γνώριζε τον ρόλο της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2008, αμφιβολία η οποία, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 116 ανωτέρω, πρέπει να αποβεί υπέρ της Icap.

144 Περαιτέρω, για τους λόγους που παρατέθηκαν στη σκέψη 121 ανωτέρω, δεν μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Icap έπρεπε να έχει υποψιαστεί ότι τα αιτήματα της UBS εντάσσονταν στο πλαίσιο της υλοποιήσεως συμπαιγνίας με άλλη τράπεζα, δεδομένου ότι τέτοια αιτήματα μπορούσαν κάλλιστα να έχουν υποβληθεί από τον Η. αποκλειστικά στο πλαίσιο των συμφερόντων της UBS.

145 Βάσει των ανωτέρω, η πρώτη αιτίαση πρέπει να γίνει δεκτή, καθόσον αφορά την παράβαση UBS/RBS του 2008, το δε άρθρο 1, στοιχείο β', της προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να ακυρωθεί καθόσον διαπιστώνει τη συμμετοχή της Icap στην εν λόγω παράβαση.

iii) Επί της αποδείξεως της γνώσεως, εκ μέρους της Icap, του ρόλου της DB και της UBS στις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS

146 Στο σημείο 5.3.6 της προσβαλλομένης αποφάσεως, με τίτλο «Διευκόλυνση εκ μέρους της Icap της παραβάσεως Citi/DB» η Επιτροπή στηρίχθηκε στην αναφορά σε συνομιλία μεταξύ του Η., τότε διαπραγματευτή της Citi, και του R, υπαλλήλου της Icap, στις 7 Απριλίου 2010, σχετικά με μελλοντική συντονισμένη μείωση των επιτοκίων που θα υπέβαλλε ως εκτίμηση η Citi, η UBS και η DB στην επιτροπή JPY LIBOR μετά τον Ιούνιο του 2010 (στο εξής: συνομιλία της 7ης Απριλίου 2010). Αναφέρθηκε επίσης σε δύο αιτήματα του Η. προς τον R. στις 18 Μαΐου 2010, ένα εκ των οποίων αφορούσε χαμηλά επιτόκια JPY LIBOR έως το τέλος του Ιουνίου, καθώς και ένα αίτημα που υποβλήθηκε στις 23 Μαΐου 2010 σχετικά με χαμηλά επιτόκια για το ετήσιο επιτόκιο JPY LIBOR και υψηλό επιτόκιο για το επιτόκιο τριετίας (αιτιολογική σκέψη 155 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

147 Περαιτέρω, η Επιτροπή στηρίχθηκε επίσης σε επικοινωνία μεταξύ του R. και του G., υπαλλήλων της Icap, σχετικά με προσαρμογή τού από 1ης Ιουνίου 2010 δελτίου που μνημονεύεται στη σκέψη 15 ανωτέρω (αιτιολογική σκέψη 157 της προσβαλλομένης αποφάσεως), καθώς και σε συνομιλία της 2ας Ιουνίου 2010 στην οποία ο R. πληροφορεί τον Η., τότε διαπραγματευτή της Citi, ότι ο G. προέβη στις επιθυμητές τροποποιήσεις (αιτιολογική σκέψη 156 της εν λόγω αποφάσεως).

148 Τέλος, η προσβαλλόμενη απόφαση μνημονεύει συνομιλία που πραγματοποιήθηκε στις 7 Ιουνίου 2010, στην οποία ο Η., τότε διαπραγματευτής της Citi, ζήτησε από τον R., υπάλληλο της Icap, χαμηλά επιτόκια για εκείνο τον μήνα (αιτιολογική σκέψη 158) (στο εξής: συνομιλία της 7ης Ιουνίου 2010). Επισημαίνεται ότι στη συνομιλία αυτή η Icap κάνει σαφή υπαινιγμό για την ύπαρξη συμπαιγνίας μεταξύ Citi, DB και UBS.

149 Στο σημείο 5.3.7 της προσβαλλομένης αποφάσεως, με τίτλο «Διευκόλυνση εκ μέρους της Icap της παραβάσεως Citi/UBS», η Επιτροπή στηρίχθηκε αποκλειστικά στα στοιχεία που μνημονεύονται στις σκέψεις 146 και 147 ανωτέρω (αιτιολογικές σκέψεις 161 έως 163), δεδομένου ότι η συνομιλία της 7ης Ιουνίου 2010 δεν προβλήθηκε ως αποδεικτικό στοιχείο για την εν λόγω παράβαση.

150 Κατά πρώτον, επισημαίνεται ότι το κεντρικό στοιχείο επί του οποίου ερείδεται η απόδειξη του ότι η Icap γνώριζε τον ρόλο που διαδραμάτισε η DB και η UBS στις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS είναι το περιεχόμενο της από 7 Απριλίου 2010 συνομιλίας.

151 Πρώτον, διαπιστώνεται ότι στο πλαίσιο της συζητήσεως αυτής ο Η., τότε διαπραγματευτής της Citi, εξηγεί με σαφήνεια στον R., υπάλληλο της Icap, ότι έχει συμφωνήσει με δύο διαπραγματευτές της DB και της RBS προκειμένου να επιτύχει μείωση των επιτοκίων που θα υποβάλλονταν από τη Citi, τη UBS και την DB ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR μετά τον Ιούνιο του 2010.

152 Δεύτερον, επισημαίνεται ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν το αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού περιεχόμενο της από 7 Απριλίου 2010 συνομιλίας, αλλά μόνο την αποδεικτική του αξία ως προς τις παραβάσεις Citi/UBS και Citi/DB, δεδομένου ότι η Επιτροπή θεώρησε ως ημερομηνία λήξεως των εν λόγω παραβάσεων τη 2α Ιουνίου 2010 και την 7η Ιουνίου 2010, ήτοι χρόνο προγενέστερο της μειώσεως των επιτοκίων που εξετάσθηκε στην από 7 Απριλίου 2010 συνομιλία, η οποία αφορούσε διάστημα μεταγενέστερο του Ιουνίου του 2010.

153 Ακόμη και αν πράγματι, όπως κατ' ουσίαν υπογραμμίζει η Επιτροπή, η από 7 Απριλίου 2010 συνομιλία αρκεί προκειμένου να αποδειχθεί ότι η Icap γνώριζε την ύπαρξη συμφωνίας για την αλλοίωση των επιτοκίων JPY LIBOR και, ως εκ τούτου, την ύπαρξη παραβατικής συμπεριφοράς μεταξύ της Citi, της DB και της UBS, ωστόσο η παραβατική αυτή συμπεριφορά αφορούσε παραβατική περίοδο διαφορετική από αυτές που διαπιστώθηκαν από την Επιτροπή για τις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS, η διευκόλυνση των οποίων καταλογίστηκε στην Icap.

154 Κατά τη νομολογία, η διάρκεια της παραβάσεως αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της παραβάσεως και ως εκ τούτου άρρηκτα συνδεδεμένο στοιχείο κάθε διαπιστώσεως παραβάσεως (απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2006, Peróxidos Orgánicos κατά Επιτροπής, T-120/04, EU:T:2006:350, σκέψη 21).

155 Συνεπώς, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η συνομιλία της 7ης Απριλίου 2010 αφορούσε παράβαση διαφορετική από τις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS, για τη διευκόλυνση των οποίων κατηγορείται η Icap και δεν μπορεί αφεαυτής να αποδείξει ότι η Icap γνώριζε τις τελευταίες αυτές παραβάσεις.

156 Κατά δεύτερον, όσον αφορά τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία που προβλήθηκαν στην προσβαλλόμενη απόφαση, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ της παραβάσεως Citi/DB και της παραβάσεως Citi/UBS.

157 Όσον αφορά την παράβαση Citi/DB, καθόσον η Επιτροπή προβάλλει ως αποδεικτικό στοιχείο την από 7 Ιουνίου 2010 συζήτηση, στην οποία η ίδια η Icap αναφέρεται σε συντονισμένη παρέμβαση της Citi, της UBS και της DB, αυτό που συνάγεται κατ' ανάγκη είναι ότι αποδείχθηκε επαρκώς κατά νόμον ότι η Icap γνώριζε ότι υπήρχε συμπαιγνία μεταξύ της Citi και της DB.

158 Όσον αφορά την παράβαση Citi/UBS, επισημαίνεται ότι η Επιτροπή όρισε τη 2α Ιουνίου 2010 ως την ημερομηνία λήξεως της παραβάσεως αυτής και, ως εκ τούτου, δεν προβάλλει ως αποδεικτικό στοιχείο τη συνομιλία της 7ης Ιουνίου 2010.

159 Συνεπώς, όσον αφορά την παράβαση Citi/UBS, η Επιτροπή δεν προσκομίζει κανένα αποδεικτικό στοιχείο περί του ότι η Icap γνώριζε για τη συμπαιγνία μεταξύ Citi και UBS.

160 Ωστόσο, πρέπει να εξετασθεί αν η Icap, αφού ενημερώθηκε από τη συνομιλία της 7ης Απριλίου 2010 σχετικά με μελλοντικές συντονισμένες κινήσεις της Citi, της UBS και της DB, μπορούσε «εύλογα να προβλέψει», κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 100 ανωτέρω, ότι ορισμένα από τα αιτήματα που της απηύθυνε η Citi από τις 18 Μαΐου 2010 και μετά εντάσσονταν στο πλαίσιο της υλοποιήσεως συμπαιγνίας μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών.

161 Επισημαίνεται, ως προς το ζήτημα αυτό, ότι η συνολική ανάγνωση της από 7 Απριλίου 2010 συνομιλίας δίνει την εντύπωση ότι ο σκοπός της Citi, της UBS και της DB, όπως αυτός περιήλθε σε γνώση της Icap, ήταν η πτώση ορισμένων επιτοκίων JPY LIBOR έως τον Δεκέμβριο, ακολουθούμενη από αύξηση των εν λόγω επιτοκίων, τουλάχιστον όσων είχαν τρίμηνη διάρκεια.

162 Πρέπει, επομένως, να εξετασθεί αν ορισμένα από τα αιτήματα που υπέβαλε ο H., τότε διαπραγματευτής της Citi, προς τον R., υπάλληλο της Icap, κατά τη διάρκεια της παραβατικής περιόδου, μπορούσαν εύλογα να οδηγήσουν την Icap στο συμπέρασμα ότι εντάσσονταν στο πλαίσιο της προετοιμασίας της συμπαιγνίας μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών για την οποία είχε γίνει αναφορά στην από 7 Απριλίου 2010 συνομιλία.

163 Από τις αιτιολογικές σκέψεις 161 έως 163 της προσβαλλομένης αποφάσεως διαπιστώνεται ότι, με εξαίρεση μια αναφορά σε αυξημένα επιτόκια τριετίας, τα αιτήματα που διατυπώθηκαν από τον Η., τότε διαπραγματευτή της Citi, προς την Icap στις 18 Μαΐου 2010 και τις 23 Μαΐου 2010 σκοπούσαν στη διατήρηση χαμηλών επιτοκίων. Συνεπώς, η Icap μπορούσε ευλόγως να προβλέψει ότι τα αιτήματα για μείωση ή σταθεροποίηση των επιτοκίων JPY LIBOR για τον Απρίλιο και τον Μάιο εντάσσονταν στο πλαίσιο της προετοιμασίας συμπαιγνίας μεταξύ της Citi, της DB και της UBS, των οποίων έλαβε γνώση στις 7 Απριλίου 2010.

164 Ως εκ τούτου, η πρώτη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί καθόσον αφορά τις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS.

2) Επί της τρίτης αιτιάσεως, με την οποία αμφισβητείται η συνδρομή της Icap στους κοινούς σκοπούς των εμπλεκομένων τραπεζών

165 Με την τρίτη αιτίαση οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η συμπεριφορά που καταλογίζεται στην Icap στο πλαίσιο των πέντε επίμαχων παραβάσεων διαφέρει σε τόσο μεγάλο βαθμό από αυτή που έγινε δεκτή για τις εμπλεκόμενες τράπεζες, ώστε να μην μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι υπήρχαν κοινοί σκοποί κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 100 ανωτέρω. Δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ακυρωτέα, για τους λόγους που εκτέθηκαν στη σκέψη 133 έως 145 ανωτέρω, καθόσον δέχεται ότι η Icap μετέσχε στην παράβαση UBS/RBS του 2008, η παρούσα αιτίαση αρκεί να εξετασθεί από πλευράς των παραβάσεων UBS/RBS του 2007, UBS/DB, Citi/DB και Citi/UBS.

166 Οι προσφεύγουσες φρονούν, κατ' ουσίαν, ότι για καθεμία εκ των τεσσάρων παραβάσεων που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 165 ανωτέρω, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ, αφενός, των ενεργειών των δύο τραπεζών που μετείχαν στην κάθε παράβαση, ενέργειες οι οποίες αφορούσαν την αλλοίωση των δικών τους εκτιμήσεων προς την ομάδα JPY LIBOR, και, αφετέρου, των ενεργειών που καταλογίζονται στην Icap και αφορούν απόπειρα χειραγωγήσεως των εκτιμήσεων των λοιπών τραπεζών στην ανωτέρω ομάδα. Υπενθυμίζουν, εξάλλου, ότι σε καθεμία εκ των παραβάσεων αυτών η μία εκ των δύο εμπλεκόμενων τραπεζών δεν γνώριζε τον ρόλο της Icap.

167 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή εσφαλμένα θεώρησε ότι οι δύο ενέργειες που μνημονεύονται στη σκέψη 166 ανωτέρω αποτελούσαν μέρος της ίδιας παραβάσεως. Συνεπώς, οι αναφορές που γίνονται σε έναν κοινό σκοπό περιορισμού ή νοθεύσεως του ανταγωνισμού στην αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν ή τροποποιήσεως του JPY LIBOR είναι ασαφείς, εσφαλμένες και μη τεκμηριωμένες. Οι προσφεύγουσες προσθέτουν ότι το γεγονός ότι, με την εξαίρεση του Η., στις δύο αυτές ενέργειες δεν ταυτίζονταν οι μετέχοντες αποτελεί αντικειμενικό λόγο για να θεωρηθεί ότι αποτελούν διακριτά γεγονότα. Ομοίως, φρονούν ότι η μέθοδος που χρησιμοποιείται σε καθεμία εκ των δύο αυτών ενεργειών είναι εντελώς διαφορετική, πράγμα που δεν δικαιολογεί την εκτίμηση ότι αποτελούν την ίδια παράβαση.

168 Περαιτέρω, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή, κατά τη διάρκεια συναντήσεως που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας, είχε δεσμευθεί να μη στηριχθεί, στην προσβαλλόμενη απόφαση, στην αιτίαση ότι η Icap αύξησε την ένταση των αποτελεσμάτων των επίμαχων παραβάσεων. Στο υπόμνημα απαντήσεως προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δεν τήρησε πρακτικά της συναντήσεως αυτής και ζητούν να προσκομίσει στο Γενικό Δικαστήριο τις σημειώσεις που είχε ετοιμάσει ενόψει της εν λόγω συναντήσεως, φρονούν δε, κατ' ουσίαν, ότι η αθέτηση της δεσμεύσεως αυτής ισοδυναμεί με παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

169 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη της αιτιάσεως αυτής.

170 Κατά πρώτον, επισημαίνεται ότι για τις τέσσερις παραβάσεις που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 165 ανωτέρω η Επιτροπή προσάπτει στην Icap ότι επηρέασε, ιδίως με τροποποίηση του δελτίου το οποίο μνημονεύθηκε στη σκέψη 15 ανωτέρω, το επίπεδο προσφορών επιτοκίου ορισμένων τραπεζών που μετείχαν στην ομάδα JPY LIBOR (βλ. σκέψεις 15 έως 17 ανωτέρω) και ότι το υποστατό της συμπεριφοράς αυτής δεν αμφισβητείται από τις προσφεύγουσες.

171 Κατά δεύτερον, είναι πρόδηλο ότι υφίσταται συμπληρωματική σχέση μεταξύ της συμπεριφοράς που καταλογίζεται στην Icap και αυτής που καταλογίζεται στις εμπλεκόμενες τράπεζες, δεδομένου ότι τα επιτόκια JPY LIBOR υπολογίζονται βάσει εκτιμήσεων που υποβάλλονται από τις τράπεζες που μετέχουν στην ομάδα JPY LIBOR. Συνεπώς, η τροποποίηση των επιτοκίων αυτών θα είχε πολύ μικρότερη δυνατότητα επιτυχίας αν οι τέσσερις παραβάσεις που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 165 ανωτέρω είχαν στηριχθεί μόνο στον συντονισμό των εκτιμήσεων που υπέβαλλαν οι δύο τράπεζες που εμπλέκονταν σε κάθε παράβαση. Ως εκ τούτου, η Icap διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο στην υλοποίηση των παραβάσεων, επηρεάζοντας ορισμένες εκτιμήσεις που υποβάλλονταν στην εν λόγω επιτροπή προς την κατεύθυνση που επιθυμούσαν οι εμπλεκόμενες τράπεζες.

172 Κατά συνέπεια, ορθώς η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η συμπεριφορά που προσήφθη στην Icap συνέβαλε στους κοινούς σκοπούς των τραπεζών τις οποίες αφορά καθεμία εκ των τεσσάρων παραβάσεων που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 165 ανωτέρω.

173 Το συμπέρασμα αυτό δεν κλονίζεται από την επιχειρηματολογία που οι προσφεύγουσες στηρίζουν στη δικαιολογημένη τους εμπιστοσύνη ότι η Επιτροπή στην προσβαλλόμενη απόφαση δεν θα προέβαλε την ενίσχυση εκ μέρους της Icap των αποτελεσμάτων της χειραγωγήσεως του JPY LIBOR.

174 Η επιχειρηματολογία αυτή στηρίζεται στην ύπαρξη διαβεβαιώσεων που, κατά τις προσφεύγουσες, είχαν παρασχεθεί από υπαλλήλους της Επιτροπής στους εκπροσώπους της Icap κατά τη διάρκεια συναντήσεως μεταγενέστερης της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

175 Χωρίς, ωστόσο, να απαιτείται να εξετασθεί αν οι διαβεβαιώσεις που είχαν παρασχεθεί στο πλαίσιο άτυπης συναντήσεως της Επιτροπής μπορούν να θεμελιώσουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των προσφευγουσών, αρκεί η επισήμανση ότι μια τέτοια επιχειρηματολογία στηρίζεται επί προκείμενης εσφαλμένης από απόψεως πραγματικών περιστατικών. Από το παράρτημα C.1, που προσκομίσθηκε από τις προσφεύγουσες και αποτελείται από χειρόγραφες σημειώσεις των εκπροσώπων τους κατά τη διάρκεια της εν λόγω συναντήσεως, προκύπτει ότι οι διαβεβαιώσεις αυτές παρασχέθηκαν από την Επιτροπή μόνο για τον υπολογισμό του ύψους του προστίμου και όχι στο πλαίσιο της αναγνωρίσεως της υπάρξεως παραβάσεως. Συγκεκριμένα, και από τα τρία σύνολα σημειώσεων προκύπτει ότι το ζήτημα αυτό εξετάσθηκε στο πλαίσιο της συζητήσεως επί του ύψους του προστίμου και σε σχέση με τη φρασεολογία που είχε χρησιμοποιηθεί στο σημείο 248 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, το οποίο αφορούσε τον εν λόγω υπολογισμό.

176 Συνεπώς, η τρίτη αιτίαση είναι απορριπτέα, χωρίς να απαιτείται να διαταχθεί το μέτρο οργανώσεως της διαδικασίας που ζητείται από τις προσφεύγουσες.

3) Επί της δεύτερης αιτιάσεως, με την οποία αμφισβητείται η ύπαρξη προθέσεως της Icap να συμβάλει στην υλοποίηση των κοινών σκοπών των εμπλεκομένων τραπεζών

177 Με τη δεύτερη αιτίαση οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε την πρόθεση της Icap να συμβάλει στους κοινούς σκοπούς των εμπλεκομένων τραπεζών στο πλαίσιο των πέντε παραβάσεων. Για τους ίδιους λόγους με εκείνους που εκτέθηκαν στη σκέψη 165 ανωτέρω, η παρούσα αιτίαση πρέπει να εξετασθεί για τις παραβάσεις UBS/RBS του 2007, UBS/DB, Citi/DB και Citi/UBS.

178 Κατά τις προσφεύγουσες, το μόνο που προέκυπτε από τα αποδεικτικά στοιχεία ήταν η πρόθεση της Icap να ικανοποιήσει τις επιθυμίες ενός διαπραγματευτή (trader) ο οποίος αποτελούσε τον μοναδικό πελάτη ενός εκ των παρεχόντων υπηρεσίες μεσολαβήσεως (broker). Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η επιχειρηματολογία της Επιτροπής αμφισβητεί το κριτήριο της προθέσεως το οποίο τίθεται από τη σχετική νομολογία.

179 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη της υπό κρίση αιτιάσεως.

180 Δεδομένου ότι, αφενός, για τις τέσσερις επίμαχες εν προκειμένω παραβάσεις ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι η Icap γνώριζε ότι υπήρχε συμπαιγνία μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών και, αφετέρου, έγινε δεκτό ότι υπήρχε μεγάλος βαθμός συμπληρωματικότητας μεταξύ της συμπεριφοράς των εμπλεκομένων τραπεζών και αυτής της Icap, συνάγεται κατά λογική αναγκαιότητα ότι υπήρχε πρόθεση της Icap να συμβάλει στην υλοποίηση των κοινών σκοπών των εν λόγω τραπεζών.

181 Πράγματι, διαπιστώνεται ότι η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών στηρίζεται σε σύγχυση μεταξύ των κινήτρων της Icap, τα οποία πράγματι μπορεί να συνίσταντο στην επιθυμία να ικανοποιήσουν τα αιτήματα ενός «trader», και της επιγνώσεως ότι σκοπός της συμπεριφοράς του ήταν να διευκολύνει τη χειραγώγηση των επιτοκίων JPY LIBOR επηρεάζοντας τις εκτιμήσεις που υποβάλλονταν στην ομάδα JPY LIBOR προς την κατεύθυνση που επιθυμούσαν οι τράπεζες που εμπλέκονταν στην παράβαση.

182 Κατά συνέπεια, η δεύτερη αιτίαση είναι απορριπτέα.

2) *Επί του τρίτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται ότι είναι εσφαλμένη η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως ως προς τη χρησιμοποίηση, εκ μέρους της Icap, των επαφών της προκειμένου να επηρεάσει τις εκτιμήσεις που υπέβαλλαν ορισμένες τράπεζες*

183 Με το παρόν σκέλος, το οποίο αφορά μόνο τις παραβάσεις UBS/RBS του 2007, Citi/UBS και Citi/DB, οι προσφεύγουσες βάλλουν κατά της ερμηνείας που δόθηκε από την Επιτροπή σε κάποιες περιπτώσεις επικοινωνίας μεταξύ της Icap και των πελατών της. Αφενός, η Επιτροπή δεν εξήγησε με ποιο τρόπο η επικοινωνία που ελήφθη υπόψη ως αποδεικτικό στοιχείο επηρέαζε τις αντίστοιχες παραβάσεις. Αφετέρου, παρερμήνευσε το νόημα της επικοινωνίας αυτής, η οποία δεν αποκάλυπτε πρόθεση χειραγωγήσεως των εκτιμήσεων που υπέβαλλαν άλλες τράπεζες ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR.

184 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του παρόντος σκέλους.

185 Στο πλαίσιο της παραβάσεως UBS/RBS του 2007 η Επιτροπή, στην αιτιολογική σκέψη 79, στοιχείο α′, της προσβαλλομένης αποφάσεως ανέφερε ότι στις 24 Οκτωβρίου 2007 η Icap είχε χρησιμοποιήσει τις επαφές της για να προσπαθήσει να επηρεάσει τη συμπεριφορά μιας τράπεζας στην εν λόγω ομάδα. Για τις παραβάσεις Citi/UBS και Citi/DB, στην αιτιολογική σκέψη 83, στοιχείο α′, της εν λόγω αποφάσεως η Επιτροπή αναφέρθηκε σε αντίστοιχη συμπεριφορά της 30ής Απριλίου 2010.

186 Εν προκειμένω, αρκεί να υπογραμμισθεί, αφενός, ότι από την αιτιολογική σκέψη 79, στοιχείο β′, και από την αιτιολογική σκέψη 83, στοιχείο β′, της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν αρκέστηκε στη διαπίστωση της συμμετοχής της Icap στις τρεις αυτές παραβάσεις στηριζόμενη αποκλειστικά και μόνο στη χρησιμοποίηση των επαφών της, αλλά στηρίχθηκε επίσης στη διαβίβαση απατηλών πληροφοριών προς τις τράπεζες της ομάδας JPY LIBOR μέσω του δελτίου που μνημονεύθηκε στη σκέψη 15 ανωτέρω και, αφετέρου, ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν αυτό το σημείο της συλλογιστικής της Επιτροπής.

187 Συνεπώς, καθόσον η διαβίβαση απατηλών πληροφοριών δύναται αφεαυτής να αποδείξει τη συμμετοχή της Icap στις τρεις συγκεκριμένες παραβάσεις, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 74 ανωτέρω, το υπό εξέταση σκέλος πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελές.

3) *Επί του πρώτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου*

188 Με το σκέλος αυτό οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι το κριτήριο της «διευκολύνσεως» που εφαρμόσθηκε στην Icap είναι υπερβολικά ευρύ, καινοφανές και αντίθετο στην αρχή της ασφάλειας δικαίου. Ο χαρακτηρισμός της Icap ως «παράγοντος διευκολύνσεως» (facilitator) δεν ήταν εύλογο να συναχθεί από την απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, AC-Treuhand κατά Επιτροπής (T-99/04, EU:T:2008:256), και, ως εκ τούτου, ήταν αντίθετος τόσο στην αρχή της ασφάλειας δικαίου όσο και στην αρχή nullum crimen, nulla poena sine lege.

189 Οι προσφεύγουσες επισημαίνουν, συναφώς, ότι η έννοια της «διευκολύνσεως» είναι πρόσφατη και έχει τύχει περιορισμένης επεξεργασίας. Προσθέτουν ότι η κατάσταση της Icap διαφέρει σαφώς από τον ρόλο που είχε διαδραματίσει η AC-Treuhand τόσο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, AC-Treuhand κατά Επιτροπής (T-99/04, EU:T:2008:256), όσο και στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2014, AC-Treuhand κατά Επιτροπής (T-27/10, EU:T:2014:59). Η AC-Treuhand είχε καταστήσει εφικτή τη συμπαιγνία, ενώ το μόνο που καταλογίζεται στην Icap είναι ότι ενήργησε υπέρ της συμπαιγνίας ή ότι συνέβαλε σε αυτή. Οι προσφεύγουσες παρατηρούν, συναφώς, ότι εν προκειμένω η συμπαιγνία μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών θα είχε υπάρξει ακόμα και χωρίς καμία παρέμβαση της Icap.

190 Ο ρόλος της Icap δεν ήταν αυτός της «διευκολύνσεως» μιας οριζόντιας συμφωνίας, αλλά περιοριζόταν σε έναν κάθετο περιορισμό με έναν διαπραγματευτή, πράγμα το οποίο ούτε περιορίζει ούτε νοθεύει από μόνο του τον ανταγωνισμό. Οι προσφεύγουσες προσθέτουν ότι στην περίπτωση των πέντε από τις έξι επίμαχες παραβάσεις η έτερη από τις τράπεζες που μετείχαν στη συμπαιγνία αγνοούσε τη συμμετοχή της Icap. Φρονούν ότι η εφαρμογή ενός κριτηρίου τόσο ευρέος όσο η έννοια της «διευκολύνσεως» έχει ιδιαιτέρως δυσμενείς συνέπειες για επιχειρήσεις τρίτες ως προς τη συμπαιγνία.

191 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του παρόντος σκέλους.

192 Δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ακυρωτέα, για τους λόγους που εκτέθηκαν στις σκέψεις 133 έως 145 ανωτέρω, καθόσον δέχεται ότι η Icap μετέσχε στην παράβαση UBS/RBS του 2008, το παρόν σκέλος αρκεί να εξετασθεί από πλευράς των παραβάσεων UBS/RBS του 2007, UBS/DB, Citi/RBS, Citi/DB και Citi/UBS.

193 Υπενθυμίζεται ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου επιβάλλει οι κανόνες δικαίου να είναι σαφείς και συγκεκριμένοι, τα δε αποτελέσματά τους να μπορούν να προβλεφθούν, ιδίως όταν οι κανόνες αυτοί ενδέχεται να έχουν δυσμενείς συνέπειες για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις (βλ. απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2015, X-Steuerberatungsgesellschaft, C-342/14, EU:C:2015:827, σκέψη 59 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

194 Στις ποινικές υποθέσεις, η αρχή της ασφάλειας δικαίου εκφράζεται ιδίως με την αρχή nullum crimen, nulla poena sine lege, την οποία καθιερώνει το άρθρο 49, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (βλ., συναφώς, απόφαση της 3ης Ιουνίου 2008, Intertanko κ.λπ., C-308/06, EU:C:2008:312, σκέψη 70), η οποία συνεπάγεται ότι νόμος προσδιορίζει σαφώς τα αδικήματα και τις ποινές που προβλέπονται για αυτά, προϋπόθεση η οποία πληρούται όταν ο διοικούμενος έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει, με βάση το γράμμα της οικείας διατάξεως και, εν ανάγκη, με τη βοήθεια της ερμηνείας που δίδεται στη διάταξη αυτή από τα δικαστήρια, ποιες πράξεις και παραλείψεις επάγονται την ποινική του ευθύνη (βλ., συναφώς, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

195 Η αρχή nullum crimen, nulla poena sine lege δεν μπορεί, επομένως, να ερμηνευθεί ως απαγορεύουσα τη βαθμιαία αποσαφήνιση των κανόνων περί ποινικής ευθύνης διά της νομολογιακής ερμηνείας από τη μία υπόθεση στην άλλη, υπό την προϋπόθεση ότι το αποτέλεσμα είναι ευλόγως προβλέψιμο κατά τον χρόνο της διαπράξεως της παραβάσεως, λαμβανομένης υπόψη ιδίως της ερμηνείας που ακολουθούσε

κατά την περίοδο εκείνη η σχετική με την επίμαχη διάταξη νόμου νομολογία (βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)

196 Το περιεχόμενο της έννοιας της προβλεψιμότητας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το περιεχόμενο του οικείου νομοθετήματος, από τον τομέα τον οποίο καλύπτει, καθώς και από τον αριθμό και την ιδιότητα των αποδεκτών του. Η προβλεψιμότητα του νόμου δεν εμποδίζει τον ενδιαφερόμενο να προσφύγει σε συμβουλές ειδικών προκειμένου να αξιολογήσει, όσο τούτο είναι ευλόγως δυνατό με βάση τις εκάστοτε περιστάσεις, τις συνέπειες που μπορούν να προκύψουν από μια συγκεκριμένη πράξη. Τούτο ισχύει ειδικότερα όσον αφορά τους επαγγελματίες, οι οποίοι είναι συνηθισμένοι να επιδεικνύουν μεγάλη σύνεση κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους. Επίσης, από αυτούς αναμένεται να φροντίζουν ιδιαίτερα για την αξιολόγηση των κινδύνων που ενέχει το επάγγελμά τους (βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, AC-Treuhand κατά Επιτροπής, C-194/14 P, EU:C:2015:717, σκέψη 42 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

197 Εν προκειμένω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η Icap έπρεπε να αναμένει, εν ανάγκη κατόπιν προσφυγής σε συμβουλές ειδικών, ότι η συμπεριφορά της θα μπορούσε να κριθεί ασύμβατη με τους κανόνες ανταγωνισμού του δικαίου της Ένωσης, λαμβανομένου, ιδίως, υπόψη του ευρέος πεδίου των εννοιών της «εναρμονισμένης πρακτικής» που προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου.

198 Όσον αφορά την επιχειρηματολογία των προσφευγουσών η οποία σκοπεί να υποβαθμίσει τον ρόλο που διαδραμάτισε η Icap στις επίμαχες παραβάσεις, συγκρίνοντάς τον με τον ρόλο της AC-Treuhand στις συμπράξεις τις οποίες αφορούσαν οι υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκε η απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, AC-Treuhand κατά Επιτροπής (T-99/04, EU:T:2008:256), και η απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2014, AC-Treuhand κατά Επιτροπής (T-27/10, EU:T:2014:59), πρέπει να υπογραμμισθεί, αντιθέτως, η σημασία της συμμετοχής αυτής για ορισμένες εκ των παραβάσεων αυτών. Πράγματι, καθόσον τα επιτόκια JPY LIBOR υπολογίζονται βάσει των εκτιμήσεων που υποβάλλουν τα μέλη της ομάδας, η επιρροή της Icap σε όσους πελάτες της είναι μέλη της εν λόγω ομάδας μέσω του δελτίου το οποίο μνημονεύθηκε στη σκέψη 15 ανωτέρω κατέστησε δυνατό να δοθεί στη χειραγώγηση των εν λόγω επιτοκίων έκταση πολύ σημαντικότερη από αυτή που θα είχε αν η χειραγώγηση αυτή είχε περιοριστεί μόνο στις εκτιμήσεις των δύο τραπεζών που εμπλέκονταν στις εν λόγω παραβάσεις.

199 Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος του υπό εξέταση λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

200 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει να γίνει δεκτός όσον αφορά την παράβαση UBS/RBS του 2008 και να απορριφθεί κατά τα λοιπά.

3. Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται σφάλμα ως προς τη διάρκεια των επίμαχων παραβάσεων

201 Οι προσφεύγουσες καταλογίζουν στην Επιτροπή ότι δεν προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία που να δικαιολογούν την επιλογή της ως προς τη διάρκεια των επίμαχων παραβάσεων. Υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν αποδεικνύει, αφενός, ότι η συμμετοχή της Icap στις παραβάσεις διήρκεσε όσο και αυτή των εμπλεκομένων τραπεζών και, αφετέρου, ότι η συμμετοχή της εξακολούθησε αδιαλείπτως μεταξύ των ημερομηνιών για τις οποίες θεωρεί ότι διαθέτει αποδεικτικά στοιχεία. Ειδικότερα, η Επιτροπή όφειλε να αποδείξει αδιάλειπτη γνώση της Icap περί της παραβατικής συμπεριφοράς των εμπλεκομένων τραπεζών για το σύνολο της περιόδου που κρίθηκε ότι διήρκεσε κάθε παράβαση.

202 Τούτο ήταν κατά μείζονα λόγο αναγκαίο, δεδομένου τόσο του ότι ο υπολογισμός για τον καθορισμό των επιτοκίων γινόταν σε καθημερινή βάση όσο και του ότι η Επιτροπή παραδέχθηκε ότι η Icap δεν γνώριζε όλα τα μέτρα που είχαν λάβει οι εμπλεκόμενες τράπεζες. Περαιτέρω, οι προσφεύγουσες κατ' ουσίαν επισημαίνουν τη διαφορά περιεχομένου ή ακόμα και τον αντιφατικό χαρακτήρα μεταξύ των

μονομερών αιτημάτων της UBS, και εν συνεχεία της Citi, προκειμένου να υπογραμμίσουν ότι ήταν εύλογο η Icap να θεωρεί ότι δεν εντάσσονται στο πλαίσιο της παραβατικής συμπεριφοράς των εμπλεκομένων τραπεζών.

203 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προέβαλε στην προσβαλλόμενη απόφαση είναι κατάλληλα όσον αφορά τόσο την ύπαρξη των επίμαχων παραβάσεων όσο και τη διάρκειά τους. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει η ύπαρξη τακτικών επαφών που πραγματοποιήθηκαν κατά διαστήματα βάσει των αναγκών των εμπλεκομένων τραπεζών. Ως εκ τούτου, θα ήταν τεχνητό να χωριστεί σε ατομικές περιπτώσεις διάρκειας λίγων ημερών μια σειρά από στενά συνδεδεμένες περιπτώσεις με το αιτιολογικό ότι τα επιτόκια JPY LIBOR καθορίζονται σε καθημερινή βάση. Η Επιτροπή παραπέμπει ως προς το ζήτημα αυτό στην επιχειρηματολογία που παρατίθεται στην αιτιολογική σκέψη 234, στοιχείο γ′, της προσβαλλομένης αποφάσεως και υπενθυμίζει ότι η οικειοθελής προσχώρηση της Icap στους κοινούς σκοπούς των σχετικών παραβάσεων έχει αποδειχθεί.

204 Η Επιτροπή υπογραμμίζει, επίσης, ότι για καθεμία από τις επίμαχες παραβάσεις οι εμπλεκόμενες τράπεζες παραδέχθηκαν την ίδια διάρκεια με αυτή που έγινε δεκτή για την Icap και ότι για κάθε παράβαση μία από τις εμπλεκόμενες τράπεζες αναγνώρισε τον ρόλο της Icap. Τούτο θα καθιστούσε αλυσιτελή την επιχειρηματολογία που στηρίζεται στο ότι η Icap μπορούσε να θεωρήσει ότι η κάθε παράβαση είχε πάψει μετά από μια σύντομη αρχική περίοδο.

205 Κατά πάγια νομολογία, παράβαση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ενδέχεται να προκύπτει όχι μόνον από μεμονωμένη πράξη αλλά και από σειρά πράξεων ή ακόμα και από συνεχιζόμενη συμπεριφορά, έστω και αν ένα ή περισσότερα στοιχεία αυτής της σειράς πράξεων ή της συνεχιζόμενης συμπεριφοράς θα μπορούσαν επίσης να αποτελέσουν, εξεταζόμενα αφεαυτών και μεμονωμένα, παράβαση της εν λόγω διάταξης. Έτσι, όταν οι διάφορες πράξεις εντάσσονται σε ένα «συνολικό σχέδιο», λόγω του ότι επιδιώκουν τον ίδιο σκοπό, ήτοι τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς, η Επιτροπή δικαιούται να καταλογίσει την ευθύνη για τις πράξεις αυτές αναλόγως της συμμετοχής στην παράβαση, η οποία λαμβάνεται υπόψη στο σύνολό της (βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P και C-294/13 P, EU:C:2015:416, σκέψη 156 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

206 Επιχείρηση η οποία έχει μετάσχει σε τέτοια ενιαία και σύνθετη παράβαση με ενέργειές της, εμπίπτουσες στην έννοια της αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής, κατά το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, οι οποίες απέβλεπαν στην υλοποίηση της παράβασης στο σύνολό της, μπορεί συνεπώς να είναι συνυπαίτια, για όλη τη διάρκεια της συμμετοχής της στην εν λόγω παράβαση, για ενέργειες στις οποίες προέβησαν άλλες επιχειρήσεις στο πλαίσιο της ίδιας παραβάσεως. Τούτο ισχύει όταν αποδεικνύεται ότι η εν λόγω επιχείρηση είχε την πρόθεση να συμβάλει με τη συμπεριφορά της στους κοινούς σκοπούς τους οποίους επιδίωκε το σύνολο των συμμετεχόντων και ότι γνώριζε τις παραβατική συμπεριφορά την οποία είχαν κατά νου ή την οποία επιδεικνύουν άλλες επιχειρήσεις επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς ή μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο (βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P και C-294/13 P, EU:C:2015:416, σκέψη 157 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

207 Έτσι, μια επιχείρηση μπορεί να έχει μετάσχει άμεσα στο σύνολο των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού ενεργειών που συνθέτουν την ενιαία και διαρκή παράβαση, οπότε η Επιτροπή ορθώς μπορεί να της καταλογίσει την ευθύνη για το σύνολο των ενεργειών αυτών και, συνεπώς, για την εν λόγω παράβαση στο σύνολό της. Η επιχείρηση μπορεί επίσης να έχει μετάσχει άμεσα σε μέρος μόνον των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού ενεργειών που συνθέτουν την ενιαία και διαρκή παράβαση, αλλά να γνώριζε το σύνολο των λοιπών παραβατικών πράξεων τις οποίες σχεδίαζαν ή ετέλεσαν οι λοιποί μετέχοντες στη σύμπραξη επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς ή να μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και να αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο. Στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή ορθώς επίσης μπορεί να καταλογίσει στην επιχείρηση αυτή την ευθύνη για το σύνολο των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού ενεργειών που συνθέτουν την εν λόγω παράβαση και, συνεπώς,

για την παράβαση στο σύνολό της (βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P και C-294/13 P, EU:C:2015:416, σκέψη 158 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

208 Αντιθέτως, αν η επιχείρηση συμμετείχε άμεσα σε μία ή περισσότερες αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πράξεις που συνθέτουν μία ενιαία και διαρκή παράβαση, αλλά δεν αποδείχθηκε ότι, με δική της συμπεριφορά, ήθελε να συμβάλει στο σύνολο των κοινών σκοπών που επιδίωκαν οι λοιποί συμμετέχοντες στη σύμπραξη και ότι γνώριζε το σύνολο των λοιπών παραβατικών ενεργειών τις οποίες είχαν κατά νου ή στις οποίες προέβαιναν οι εν λόγω συμμετέχοντες στη σύμπραξη επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς ή ότι μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και ότι αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο, η Επιτροπή μπορεί ορθώς να της καταλογίσει ευθύνη μόνο για τις ενέργειες στις οποίες συμμετείχε άμεσα και για τις ενέργειες που είχαν κατά νου ή στις οποίες προέβαιναν οι λοιποί συμμετέχοντες επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς με εκείνους που επιδίωκε η ίδια και για τις οποίες αποδείχθηκε ότι γνώριζε ή μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο (βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P και C-294/13 P, EU:C:2015:416, σκέψη 159 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

209 Εν προκειμένω, για να καθοριστεί η διάρκεια των επίμαχων παραβάσεων, η Επιτροπή στηρίχθηκε στον χαρακτηρισμό τους ως ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 210 έως 217 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Στην αιτιολογική σκέψη 234, στοιχείο γ′, της αποφάσεως αυτής, έκρινε ότι τα στοιχεία που είχαν προσκομιστεί αποδείκνυαν την ύπαρξη τακτικών επαφών που είχαν πραγματοποιηθεί κατά διαστήματα βάσει των αναγκών των διαφόρων συμμετεχόντων και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι θα ήταν τεχνητό να χωριστούν σε ατομικές περιπτώσεις διάρκειας ορισμένων ημερών με την αιτιολογία ότι η συχνότητα της διαδικασίας καθορισμού των επιτοκίων JPY LIBOR ήταν ημερήσια. Στην αιτιολογική σκέψη 234, στοιχείο δ′, της αποφάσεως αυτής, έκρινε ότι η αναγνώριση των επαφών με τη UBS, και εν συνεχεία τη Citi, και την έτερη εμπλεκόμενη τράπεζα συνεπαγόταν ότι η Icap ήταν σε θέση να υποθέτει ότι το σύνολο των τακτικών της ενεργειών υπέρ της UBS και εν συνεχεία της Citi μπορούσαν επίσης να υποστηρίζουν έναν μηχανισμό μεταξύ αυτών των τραπεζών και των λοιπών εμπλεκόμενων τραπεζών για τις εν λόγω παραβάσεις.

210 Με την επιχειρηματολογία των προσφευγουσών προβάλλονται δύο αιτιάσεις. Αμφισβητείται, αφενός, η σημασία ορισμένων ενεργειών της Icap στις οποίες στηρίχθηκε η Επιτροπή και αφετέρου, η ένταξη εντός των παραβατικών περιόδων των διαλειμμάτων για τα οποία δεν προσκομίσθηκε καμία απόδειξη συμμετοχής της Icap.

211 Δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ακυρωτέα, για τους λόγους που εκτέθηκαν στις σκέψεις 133 έως 145 ανωτέρω, καθόσον δέχεται ότι η Icap μετέσχε στην παράβαση UBS/RBS του 2008, ο παρών λόγος ακυρώσεως αρκεί να εξετασθεί από πλευράς των παραβάσεων UBS/RBS του 2007, UBS/DB, Citi/RBS, Citi/DB και Citi/UBS.

212 Προτού εξετασθεί η νομιμότητα της προσβαλλομένης παραβάσεως όσον αφορά κάθε παραβατική περίοδο που δέχθηκε η Επιτροπή, επιβάλλονται δύο προκαταρκτικές παρατηρήσεις.

213 Όσον αφορά την πρώτη αιτίαση, υπενθυμίζεται η διαπίστωση που έγινε στη σκέψη 105 ανωτέρω, που στηρίζεται στο ότι στην προσβαλλόμενη απόφαση η Επιτροπή δεν έκρινε ότι υπήρξαν αυτοτελείς παραβάσεις μεταξύ της Icap και της UBS, και εν συνεχεία μεταξύ της Icap και της Citi, με αντικείμενο τη χειραγώγηση των επίμαχων επιτοκίων JPY LIBOR ώστε να συμβαδίζουν με τα συμφέροντα της UBS, εν συνεχεία της Citi, μέσω της διαδόσεως εσφαλμένων πληροφοριών εκ μέρους της Icap. Στηρίχθηκε στην υλοποίηση, από την Icap, παραβάσεων που είχαν αποφασισθεί κάθε φορά μεταξύ δύο τραπεζών. Συνεπώς, για λόγους αντίστοιχους με όσους εκτέθηκαν στις σκέψεις 119 έως 121 ανωτέρω, μόνο τα στοιχεία που αποδείκνυαν ότι η Icap γνώριζε ή μπορούσε εύλογα να προβλέψει ότι τα αιτήματα που

της απηύθυνε η UBS, και εν συνεχεία η Citi, εντάσσονταν στο πλαίσιο της επιδιώξεως σκοπών κοινών στις δύο τράπεζες που εμπλέκονταν σε κάθε παράβαση μπορούσαν να ληφθούν υπόψη ως απόδειξη της συμμετοχής της στις παραβάσεις αυτές.

214 Όσον αφορά τη δεύτερη αιτίαση, επισημαίνεται ότι η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών στηρίζεται κατ' ουσίαν στο ότι τα επιτόκια JPY LIBOR εκδίδονται σε ημερήσια βάση και, ως εκ τούτου, η χειραγώγηση έπρεπε να επαναλαμβάνεται κάθε μέρα προκειμένου να εξακολουθεί να παράγει τα αποτελέσματά της.

215 Η επιχειρηματολογία αυτή ισοδυναμεί με την αμφισβήτηση του βασίμου της διαπιστώσεως της Επιτροπής ότι η συμμετοχή της Icap στις επίμαχες παραβάσεις ήταν διαρκής.

216 Υπενθυμίζεται, ως προς το ζήτημα αυτό, ότι, ανάλογα με τις περιστάσεις, μια ενιαία παράβαση μπορεί να είναι διαρκής ή επαναλαμβανόμενη.

217 Πράγματι, ναι μεν η έννοια της ενιαίας παραβάσεως αφορά κατάσταση στο πλαίσιο της οποίας πλείονες επιχειρήσεις συμμετέσχαν σε παράβαση συνισταμένη σε αδιάλειπτη συμπεριφορά επιδιώκουσα έναν και μόνον οικονομικό σκοπό, ήτοι τη νόθευση του ανταγωνισμού, ή ακόμη και μεμονωμένες παραβάσεις συνδεόμενες μεταξύ τους λόγω ταυτότητας αντικειμένου και υποκειμένων, οι λεπτομέρειες, όμως, διαπράξεως της παραβάσεως καθιστούν δυνατό τον χαρακτηρισμό της ενιαίας παραβάσεως ως διαρκούς ή επαναλαμβανόμενης (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 17ης Μαΐου 2013, Trelleborg Industrie και Trelleborg κατά Επιτροπής, T-147/09 και T-148/09, EU:T:2013:259, σκέψεις 85 και 86, και της 16ης Ιουνίου 2015, FSL κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-655/11, EU:T:2015:383, σκέψη 484).

218 Όσον αφορά μια διαρκή παράβαση, η έννοια του συνολικού σχεδίου παρέχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να συναγάγει ότι η διάπραξη παραβάσεως δεν διεκόπη ακόμη και αν, ως προς συγκεκριμένη περίοδο, η ίδια δεν διαθέτει αποδεικτικά στοιχεία για τη συμμετοχή της οικείας επιχειρήσεως στην παράβαση αυτή, υπό τον όρο ότι η εν λόγω επιχείρηση μετέσχε στην παράβαση πριν και μετά την περίοδο αυτή και δεν υφίστανται αποδεικτικά στοιχεία ή ενδείξεις από τις οποίες να προκύπτει ότι η παράβαση διεκόπη καθόσον αφορά την εν λόγω επιχείρηση. Στην περίπτωση αυτή, δύναται να επιβάλει πρόστιμο για όλη την παραβατική περίοδο, περιλαμβανομένου του χρονικού διαστήματος για το οποίο δεν διαθέτει αποδεικτικά στοιχεία για τη συμμετοχή της συγκεκριμένης επιχειρήσεως (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 17ης Μαΐου 2013, Trelleborg Industrie και Trelleborg κατά Επιτροπής, T-147/09 και T-148/09, EU:T:2013:259, σκέψη 87, και της 16ης Ιουνίου 2015, FSL κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-655/11, EU:T:2015:383, σκέψη 481).

219 Ωστόσο, η αρχή της ασφάλειας δικαίου απαιτεί, όταν δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία δυνάμενα να αποδείξουν άμεσα τη διάρκεια μιας παραβάσεως, η Επιτροπή να επικαλείται, τουλάχιστον, αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με πραγματικά περιστατικά χωρίς μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους, ώστε να μπορεί λογικά να γίνει δεκτό ότι η παράβαση συνεχίστηκε αδιάλειπτα μεταξύ δύο συγκεκριμένων ημερομηνιών (βλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 2015, FSL κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-655/11, EU:T:2015:383, σκέψη 482 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

220 Μολονότι το διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ δύο εκδηλώσεων μιας παραβατικής συμπεριφοράς αποτελεί κρίσιμο κριτήριο προκειμένου να εξακριβωθεί αν η παράβαση έχει διαρκή χαρακτήρα, γεγονός παραμένει ότι το ζήτημα αν το εν λόγω διάστημα είναι αρκούντως μακρό ώστε να αποτελεί διακοπή της παραβάσεως δεν μπορεί να εξετάζεται αφηρημένα. Αντιθέτως, πρέπει να εξετάζεται στο πλαίσιο της λειτουργίας της συγκεκριμένης συμπράξεως (βλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 2015, FSL κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-655/11, EU:T:2015:383, σκέψη 483 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

221 Τέλος, όταν μπορεί να θεωρηθεί ότι η συμμετοχή επιχειρήσεως στην παράβαση διακόπηκε και η επιχείρηση μετείχε στην παράβαση πριν και μετά τη διακοπή αυτή, η εν λόγω παράβαση δύναται να θεωρηθεί ως επαναλαμβανόμενη αν –όπως για τη διαρκή παράβαση– υπάρχει ενιαίος σκοπός τον

οποίο επιδιώκει πριν και μετά τη διακοπή αυτή, όπερ συνάγεται από την ταυτότητα σκοπών των επίμαχων πρακτικών, των οικείων προϊόντων, των επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος στη συμπαιγνία, των κυριότερων λεπτομερειών εφαρμογής της, των φυσικών προσώπων που εμπλέκονται για λογαριασμό των επιχειρήσεων και, τέλος, του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής των πρακτικών αυτών. Στην περίπτωση αυτή, η παράβαση είναι ενιαία και επαναλαμβανόμενη και, μολονότι η Επιτροπή δύναται να επιβάλει πρόστιμο για όλη την παραβατική περίοδο, δεν δύναται να επιβάλει πρόστιμο για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η παράβαση είχε διακοπεί (αποφάσεις της 17ης Μαΐου 2013, Trelleborg Industrie και Trelleborg κατά Επιτροπής, T-147/09 και T-148/09, EU:T:2013:259, σκέψη 88, και της 16ης Ιουνίου 2015, FSL κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-655/11, EU:T:2015:383, σκέψη 484).

222 Εν προκειμένω, βάσει του πλαισίου της λειτουργίας των επίμαχων παραβάσεων, το οποίο ασκεί επιρροή κατά την εκτίμηση του κατά πόσον το διάστημα μεταξύ δύο εκδηλώσεων παραβατικής συμπεριφοράς συνεπάγεται την ύπαρξη διακοπής της συμμετοχής μιας επιχειρήσεως κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 220 ανωτέρω, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο καθημερινός καθορισμός των επιτοκίων JPY LIBOR. Συνάγεται κατά λογική αναγκαιότητα ότι η χειραγώγηση των επιτοκίων αυτών έχει χρονικά περιορισμένα αποτελέσματα και χρειάζεται να επαναλαμβάνεται προκειμένου να διατηρούνται τα αποτελέσματα αυτά.

223 Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι σε περιπτώσεις που η συνέχιση μιας συμφωνίας ή εναρμονισμένων πρακτικών απαιτεί ειδικά θετικά μέτρα, η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρεί ότι η σύμπραξη εξακολούθησε να υφίσταται όταν δεν υπάρχουν αποδείξεις σχετικά με τη λήψη των εν λόγω μέτρων (βλ., συναφώς, απόφαση της 15ης Μαρτίου 2000, Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-25/95, T-26/95, T-30/95 έως T-32/95, T-34/95 έως T-39/95, T-42/95 έως T-46/95, T-48/95, T-50/95 έως T-65/95, T-68/95 έως T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 και T-104/95, EU:T:2000:77, σκέψεις 2803 και 2804).

224 Συνεπώς, για να αποδειχθεί η συμμετοχή της Icap σε ενιαίες και διαρκείς παραβάσεις και, ως εκ τούτου, για να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη της για το σύνολο των παραβατικών περιόδων, απαιτούνταν η Επιτροπή να επισημάνει θετικά μέτρα που έλαβε η Icap, αν όχι σε ημερήσια βάση, πάντως εντός περιορισμένων διαστημάτων. Σε αντίθετη περίπτωση, η Επιτροπή έπρεπε να θεωρήσει ότι υπήρχαν ενιαίες και επαναλαμβανόμενες παραβάσεις και να μην περιλάβει στις παραβατικές περιόδους της Icap τα διαστήματα για τα οποία δεν διέθετε αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή της.

225 Πρέπει να εξετασθούν από κοινού, για κάθε επίμαχη παράβαση, οι δύο αιτιάσεις των προσφευγουσών.

1) Επί της διάρκειας της συμμετοχής της Icap στην παράβαση UBS/RBS του 2007

226 Όσον αφορά την παραβατική περίοδο που έγινε δεκτή για την Icap για την παράβαση UBS/RBS του 2007, όπως εκτέθηκε ήδη στις σκέψεις 128 έως 131 ανωτέρω, το ότι η Icap γνώριζε τους κοινούς σκοπούς της UBS και της RBS στηρίζεται μόνο στην από 14 Αυγούστου 2007 συζήτηση, η οποία μνημονεύθηκε στην αιτιολογική σκέψη 106 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Ακόμη και αν η συνομιλία αυτή επέτρεπε στην Icap να αντιληφθεί ότι υπήρχε παράβαση της UBS με την RBS, πάντως οι πληροφορίες που παρατίθενται στη συνομιλία αυτή είναι περιορισμένες, από δύο απόψεις. Αφενός, αφορούν μόνο τη χειραγώγηση του JPY LIBOR εξάμηνου. Αφετέρου, αφορούν μόνο τη χειραγώγηση του εν λόγω επιτοκίου ώστε αυτό να αυξηθεί.

227 Κατά πρώτον, επισημαίνεται ότι στην αιτιολογική σκέψη 107 της προσβαλλομένης αποφάσεως γίνεται αναφορά στα αιτήματα του H., διαπραγματευτή την εποχή εκείνη της UBS, προς τον R., υπάλληλο της Icap, τα οποία διατυπώθηκαν στις 15, 16 και 17 Αυγούστου 2007 και αφορούσαν αυξημένα επιτόκια εξαμήνου. Διαπιστώνεται ότι τα αιτήματα αυτά είναι σύμφωνα με το πνεύμα της συνομιλίας της 14ης Αυγούστου 2007 και αφορούν ένα σύντομο χρονικό διάστημα. Συνεπώς, είναι ικανά να αποδείξουν τη συμμετοχή της Icap σε ενιαία και διαρκή παράβαση μέχρι την εν λόγω ημερομηνία.

228 Κατά δεύτερον, επισημαίνεται ωστόσο ότι τα μεταγενέστερα αποδεικτικά στοιχεία που έλαβε υπόψη η Επιτροπή σε βάρος της Icap αφορούν είτε επιτόκια διάρκειας διαφορετικής από αυτή που αναφέρθηκαν στη συζήτηση της 14ης Αυγούστου είτε χειραγώγηση επιτοκίων προς κατεύθυνση αντίθετη σε σχέση με το περιεχόμενο της εν λόγω συζητήσεως.

229 Το αίτημα που υπέβαλε ο Η., διαπραγματευτής τότε της UBS, προς τον R., υπάλληλο της Icap, στις 20 Αυγούστου 2007, στο οποίο αναφέρεται η αιτιολογική σκέψη 107 της προσβαλλομένης αποφάσεως, αφορούσε υψηλά επιτόκια για το JPY LIBOR τριμήνου, ενώ η Icap είχε ενημερωθεί μόνο για μία συμφωνία μεταξύ της UBS και της RBS για αύξηση των επιτοκίων εξαμήνου. Επιπλέον, με το από 22 Αυγούστου 2007 αίτημα του Η. προς τον R., το οποίο μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 108 της εν λόγω αποφάσεως, ζητούνται χαμηλά επιτόκια για το JPY LIBOR εξαμήνου, δηλαδή το αντίστροφο σε σχέση με το περιεχόμενο της συμφωνίας μεταξύ της UBS και της RBS, όπως αυτό μεταφέρθηκε στην Icap.

230 Επομένως, το αργότερο από την 22α Αυγούστου 2007 η Icap μπορούσε εύλογα να θεωρήσει ότι είχε παύσει η παράβαση UBS/RBS. Συνεπώς, όταν δεν υπάρχουν μεταγενέστερες πληροφορίες περιελθούσες σε γνώση της Icap ως προς εξακολούθηση ή επανάληψη της συμπαιγνίας μεταξύ UBS και RBS, δεν μπορεί να της προσαφθεί ότι έλαβε μέρος στην εν λόγω παράβαση από την ημερομηνία αυτή.

231 Ως εκ τούτου, ο τρίτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να γίνει δεκτός, καθόσον η προσβαλλόμενη απόφαση έκρινε ότι η Icap μετείχε στην παράβαση UBS/RBS του 2007 μετά την 22α Αυγούστου 2007.

2) *Επί της διάρκειας της συμμετοχής της Icap στην παράβαση Citi/RBS*

232 Όσον αφορά την παραβατική περίοδο που έγινε δεκτή για την Icap για την παράβαση Citi/RBS, επισημαίνεται ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν τη συμμετοχή της Icap στην εν λόγω παράβαση για τις ημερομηνίες για τις οποίες η Επιτροπή προσκομίζει αποδεικτικά στοιχεία. Με την επιχειρηματολογία τους αμφισβητείται μόνον ο διαρκής χαρακτήρας της συμμετοχής αυτής για το σύνολο της παραβατικής περιόδου που έγινε δεκτή, ήτοι από τις 3 Μαρτίου έως τις 22 Ιουνίου 2010.

233 Παρατηρείται, ως προς το ζήτημα αυτό, ότι από το σημείο 5.3.5 της προσβαλλομένης αποφάσεως, σχετικά με τη «διευκόλυνση» εκ μέρους της Icap, της παραβάσεως Citi/RBS, προκύπτει ότι η Επιτροπή προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία μόνο για τις ακόλουθες ημερομηνίες: 3 και 4 Μαρτίου 2010 (αιτιολογικές σκέψεις 142 έως 144), 28 και 29 Απριλίου 2010 (αιτιολογικές σκέψεις 146 και 147), 4 Μαΐου 2010 (αιτιολογική σκέψη 149), 12 Μαΐου 2010 (αιτιολογική σκέψη 148), 13 Μαΐου 2010 (αιτιολογική σκέψη 149), 25 Μαΐου 2010 (αιτιολογική σκέψη 150), 15 Ιουνίου 2010 (αιτιολογική σκέψη 151) και 22 Ιουνίου 2010 (αιτιολογική σκέψη 152).

234 Κατά πρώτον, δεδομένου ότι όλες οι ενέργειες που καταλογίζονται στην Icap συνίστανται στην απόκτηση, κατόπιν αιτήματος του Η., τότε διαπραγματευτή της Citi, πληροφοριών από την RBS σχετικά με το επίπεδο των εκτιμήσεων που θα υπέβαλλε στην ομάδα JPY LIBOR καθώς και, ενίοτε, στον επηρεασμό τους, κατά λογική αναγκαιότητα προκύπτει ότι οι ενέργειες αυτές εντάσσονται στο πλαίσιο μιας ενιαίας παραβάσεως.

235 Κατά δεύτερον, όσον αφορά το βάσιμο του χαρακτηρισμού της επίμαχης παραβάσεως ως διαρκούς, επισημαίνεται ότι, παρότι, από τις 28 Απριλίου έως τις 22 Ιουνίου 2010 η Επιτροπή αποδεικνύει τακτική παρέμβαση της Icap και σε σχετικά συχνά διαστήματα, δεν προσκομίζεται κανένα αποδεικτικό στοιχείο για την περίοδο από τις 5 Μαρτίου έως 27 Απριλίου 2010, ήτοι για διάστημα μεγαλύτερο των επτά εβδομάδων.

236 Επιπλέον, παρότι τα αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν την 3η και την 4η Μαρτίου 2010 αποδεικνύουν σαφώς ότι υπήρξε παρέμβαση της Icap κατόπιν αιτήματος του Η., διαπραγματευτή τότε της Citi, με σκοπό την υποβολή μειωμένων εκτιμήσεων της RBS ενώπιον της ομάδας JPY LIBOR, προκύπτει επίσης ότι ο Η. επιδίωκε να μειωθεί άπαξ το JPY LIBOR τριμήνου, προκειμένου να βελτιωθούν οι θέσεις του την 3η Μαρτίου 2010. Δεν μπορεί να συναχθεί εκ τούτου η ύπαρξη συμφωνίας-πλαισίου με την οποία η RBS δέχθηκε να τροποποιήσει για μεγαλύτερη περίοδο τις εκτιμήσεις που υπέβαλλε προς την κατεύθυνση που επιθυμούσε ο Η.

237 Συνεπώς, για τους λόγους που εκτέθηκαν στις σκέψεις 222 έως 224 ανωτέρω και δεδομένου του καθημερινού καθορισμού των επιτοκίων JPY LIBOR, η απουσία αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με παρέμβαση της Icap για ένα τόσο μεγάλο διάστημα έπρεπε να οδηγήσει την Επιτροπή στο συμπέρασμα ότι η συμμετοχή της Icap είχε διακοπεί το διάστημα μεταξύ της 5ης Μαρτίου και της 27ης Απριλίου 2010.

238 Ως εκ τούτου, ο τρίτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να γίνει δεκτός, καθόσον η προσβαλλόμενη απόφαση έκρινε ότι υπήρχε συμμετοχή των προσφευγουσών στην παράβαση Citi/RBS το διάστημα μεταξύ 5ης Μαρτίου και 27ης Απριλίου 2010.

3) *Επί της διάρκειας της συμμετοχής της Icap στις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS*

239 Όσον αφορά τη νομιμότητα των παραβατικών περιόδων που έγιναν δεκτές για την Icap για τις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τόσο τη σημασία των αποδεικτικών στοιχείων που έγιναν δεκτά σε βάρος της Icap όσο και τον διαρκή χαρακτήρα της συμμετοχής της στις εν λόγω παραβάσεις.

240 Κατά πρώτον, όσον αφορά τη σημασία των αποδεικτικών στοιχείων που ελήφθησαν υπόψη από την Επιτροπή για την παράβαση Citi/UBS και την παράβαση Citi/DB, επισημαίνονται τα εξής.

241 Πρώτον, όσον αφορά τη συζήτηση της 7ης Απριλίου 2010 που μνημονεύθηκε στις αιτιολογικές σκέψεις 154 και 160 της προσβαλλομένης αποφάσεως, για λόγους αντίστοιχους με όσους εκτίθενται στις σκέψεις 152 έως 155 ανωτέρω, επισημαίνεται ότι αυτή αφορούσε διαφορετική παράβαση από αυτές που έγιναν δεκτές από την Επιτροπή. Όπως κρίθηκε ότι η εν λόγω συζήτηση δεν ήταν αφεαυτής ικανή να αποδείξει ότι η Icap γνώριζε τις επίμαχες παραβάσεις, πρέπει να συναχθεί επίσης το συμπέρασμα ότι η συζήτηση αυτή δεν αποδεικνύει ούτε τη συμμετοχή της Icap στην παράβαση Citi/DB.

242 Δεύτερον, όσον αφορά τα αιτήματα του Η. (τότε διαπραγματευτή της Citi) προς τον R. (υπάλληλο της Icap) στις 18 Μαΐου και στις 23 Μαΐου 2010, τα οποία μνημονεύθηκαν στις αιτιολογικές σκέψεις 155 και 161 της προσβαλλομένης αποφάσεως, για λόγους αντίστοιχους με όσους εκτέθηκαν στη σκέψη 163 ανωτέρω επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η Icap μπορούσε εύλογα να προβλέψει ότι εντάσσονται στο πλαίσιο της υλοποιήσεως συμπαιγνίας μεταξύ της Citi, της DB και της RBS. Συνεπώς, ορθώς η Επιτροπή τα έλαβε υπόψη.

243 Τρίτον, το ίδιο ισχύει για την επικοινωνία μεταξύ του R. και του G., υπαλλήλων της Icap, την 1η Ιουνίου 2010, για τροποποίηση του δελτίου το οποίο μνημονεύεται στη σκέψη 15 ανωτέρω, στην οποία έγινε αναφορά στις αιτιολογικές σκέψεις 157 και 163 της προσβαλλομένης αποφάσεως, καθόσον η επικοινωνία αυτή είναι μεταγενέστερη των αιτημάτων της σκέψεως 242 ανωτέρω και, ως εκ τούτου, μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί την υλοποίηση των αιτημάτων αυτών. Τούτο επιβεβαιώνεται, άλλωστε, από τη συνομιλία, την επόμενη ημέρα, στις 2 Ιουνίου 2010, μεταξύ του R. και του Η. (τότε διαπραγματευτή της Citi), η οποία μνημονεύθηκε στις αιτιολογικές σκέψεις 156 και 162 της εν λόγω αποφάσεως, στην οποία ο R. ενημέρωσε τον Η. ότι ο G. είχε προβεί στις επιθυμητές τροποποιήσεις.

244 Τέλος, τέταρτον, όσον αφορά την παράβαση Citi/DB, επίσης ορθώς η Επιτροπή έλαβε υπόψη την από 7 Ιουνίου 2010 συζήτηση, η οποία μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 158 της προσβαλλομένης αποφάσεως, δεδομένου ότι, για τους λόγους που εκτέθηκαν στη σκέψη 157 ανωτέρω, από το περιεχόμενο της συζητήσεως αυτής προκύπτει σαφώς ότι η Icap γνώριζε ότι υπήρχε συμπαιγνία μεταξύ Citi και DB.

245 Κατά δεύτερον, όσον αφορά την εξέταση του κατά πόσον είναι βάσιμη η διαπίστωση της Επιτροπής ότι ήταν διαρκής η συμμετοχή της Icap στην παράβαση Citi/DB μεταξύ 7ης Απριλίου και 7ης Ιουνίου 2010, διαπιστώνεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν στηρίζεται σε κανένα αποδεικτικό στοιχείο περί υποβολής αιτήματος προς την Icap για χειραγώγηση των εκτιμήσεων που υποβάλλονταν στην ομάδα JPY LIBOR πριν από τις 18 Μαΐου 2010. Αντιθέτως, μετά την εν λόγω ημερομηνία, από τις σκέψεις 242 έως 244 ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε τακτική παρέμβαση της Icap σε σχετικά σύντομα διαστήματα έως τις 7 Ιουνίου 2010.

246 Συνεπώς, εσφαλμένα η Επιτροπή όρισε ως σημείο αφετηρίας της συμμετοχής της Icap στην παράβαση Citi/DB την 7η Απριλίου 2010, ενώ μπόρεσε να αποδείξει μια τέτοια συμμετοχή μόνον από τις 18 Μαΐου 2010.

247 Ως εκ τούτου, ο τρίτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να γίνει δεκτός, καθόσον η προσβαλλόμενη απόφαση έκρινε ότι υπήρχε συμμετοχή των προσφευγουσών στην παράβαση Citi/DB το διάστημα μεταξύ 7ης Απριλίου και 18ης Μαΐου 2010.

248 Κατά τρίτον, όσον αφορά την εξέταση του κατά πόσον είναι βάσιμη η διαπίστωση της Επιτροπής ότι ήταν διαρκής η συμμετοχή της Icap στην παράβαση Citi/UBS μεταξύ 28ης Απριλίου και 2ας Ιουνίου 2010, υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε στα ίδια αποδεικτικά στοιχεία με αυτά που προβλήθηκαν στο πλαίσιο της παραβάσεως Citi/DB. Συνεπώς, εσφαλμένα η Επιτροπή όρισε ως σημείο αφετηρίας της συμμετοχής αυτής την 28η Απριλίου 2010, ενώ μπόρεσε να αποδείξει μια τέτοια συμμετοχή μόνον από τις 18 Μαΐου 2010.

249 Ως εκ τούτου, ο τρίτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να γίνει δεκτός, καθόσον η προσβαλλόμενη απόφαση έκρινε ότι υπήρχε συμμετοχή της Icap στην παράβαση Citi/UBS το διάστημα μεταξύ 28ης Απριλίου και 18ης Μαΐου 2010.

4) Επί της διάρκειας της συμμετοχής της Icap στην παράβαση UBS/DB

250 Όσον αφορά τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως ως προς την παραβατική περίοδο που έγινε δεκτή για την Icap στην παράβαση UBS/DB, ήτοι από 22 Μαΐου έως 10 Αυγούστου 2009, παρατηρείται, κατά πρώτον, ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν τη σημασία των αποδεικτικών στοιχείων που έγιναν δεκτά σε βάρος της Icap.

251 Κατά δεύτερον, από το σημείο 5.3.4 της προσβαλλομένης αποφάσεως και ειδικότερα από τις αιτιολογικές σκέψεις 129 έως 139, προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε τακτική παρέμβαση της Icap, σε πολύ συχνά διαστήματα και για το σύνολο της διαπιστωθείσας παραβατικής περιόδου. Συνεπώς, ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι υπήρξε διαρκής συμμετοχή της Icap στην παράβαση UBS/DB από τις 22 Μαΐου έως τις 10 Αυγούστου 2009.

252 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να γίνει δεκτός και να ακυρωθούν το άρθρο 1, στοιχείο α′, της προσβαλλομένης αποφάσεως, καθόσον διαπιστώνει ότι η Icap μετέσχε στην παράβαση UBS/RBS του 2007 μετά την 22α Αυγούστου 2007, το άρθρο 1, στοιχείο δ′, της εν λόγω αποφάσεως καθόσον διαπιστώνει ότι η Icap μετέσχε στην παράβαση Citi/RBS μεταξύ 5ης Μαρτίου και 27ης Απριλίου 2010, καθώς και το άρθρο 1, στοιχεία ε′ και στ′, της αποφάσεως αυτής, καθόσον διαπιστώνει τη συμμετοχή της στις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS προ της 18ης Μαΐου 2010.

4. Επί του τέταρτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται παραβίαση των αρχών του τεκμηρίου αθωότητας και της χρηστής διοικήσεως

253 Με τον υπό κρίση λόγο ακυρώσεως οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί λόγω των αναφορών ήδη της αποφάσεως του 2013 στη συμπεριφορά της Icap και προβάλλουν δύο αιτιάσεις οι οποίες στηρίζονται σε παραβίαση, αφενός, της αρχής περί του τεκμηρίου αθωότητας και, αφετέρου, της αρχής της χρηστής διοικήσεως.

254 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως.

255 Δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση, καθόσον κάνει δεκτό ότι η Icap μετείχε στην παράβαση UBS/RBS του 2008, είναι ακυρωτέα για τους λόγους που εκτέθηκαν στις σκέψεις 133 έως 145 ανωτέρω, ο υπό κρίση λόγος αρκεί να εξετασθεί για τις παραβάσεις UBS/RBS του 2007, UBS/DB, Citi/RBS, Citi/DB και Citi/UBS.

256 Όσον αφορά την αιτίαση που στηρίζεται στο ότι η απόφαση του 2013 εκδόθηκε κατά παραβίαση της αρχής περί του τεκμηρίου αθωότητας, υπενθυμίζεται ότι η αρχή αυτή αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία πλέον κατοχυρώνεται στο άρθρο 48, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, και η οποία έχει εφαρμογή σε διαδικασίες σχετικά με παραβάσεις των εφαρμοστέων επί των επιχειρήσεων κανόνων του ανταγωνισμού οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών (βλ. απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, EU:C:2012:738, σκέψεις 72 και 73 και εκεί παρατιθέμενη απόφαση).

257 Το τεκμήριο αθωότητας συνεπάγεται ότι κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με τον νόμο. Έτσι, το ως άνω τεκμήριο αντιτίθεται σε κάθε τυπική βεβαίωση και ακόμη σε κάθε υπαινιγμό που έχει ως αντικείμενο την ευθύνη ενός προσώπου, το οποίο κατηγορείται για συγκεκριμένη παράβαση, και περιέχεται σε απόφαση με την οποία τερματίζεται η σχετική ενέργεια, χωρίς το πρόσωπο αυτό να απολαύει όλων των εγγυήσεων που παρέχονται κατά κανόνα για την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας στο πλαίσιο διαδικασίας που ακολουθεί τη συνήθη ροή της και οδηγεί σε απόφαση επί του βασίμου της αμφισβητήσεως (αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2005, Sumitomo Chemical και Sumika Fine Chemicals κατά Επιτροπής, T-22/02 και T-23/02, EU:T:2005:349, σκέψη 106, της 12ης Οκτωβρίου 2007, Pergan Hilfsstoffe für industrielle Prozesse κατά Επιτροπής, T-474/04, EU:T:2007:306, σκέψη 76, και της 16ης Σεπτεμβρίου 2013, Villeroy & Boch Austria κατά Επιτροπής, T-373/10 και T-374/10, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2013:455, σκέψη 158).

258 Εν προκειμένω, κατά πρώτον, επισημαίνεται ότι στο τμήμα της αποφάσεως του 2013 με τίτλο «Περιγραφή των πραγματικών περιστατικών», η Επιτροπή εξηγεί, ιδίως στις αιτιολογικές σκέψεις 43, 45, 46, 49, 50, 54, 56, 59, 60, 62 και 64, με ποιον τρόπο η Icap «διευκόλυνε» τις επίμαχες παραβάσεις οι οποίες καταλογίσθηκαν στις τράπεζες που μετείχαν στη διαδικασία διευθετήσεως.

259 Διαπιστώνεται ότι τα χωρία αυτά, παρότι περιλαμβάνονται στο τμήμα της αποφάσεως του 2013 το οποίο αφορά την υπενθύμιση των πραγματικών περιστατικών και δεν προβαίνουν τα ίδια σε νομικό χαρακτηρισμό βάσει του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, αποκαλύπτουν πάντως σαφώς τη θέση της Επιτροπής ως προς τη συμμετοχή της Icap στις παραβατικές ενέργειες που διαπιστώθηκαν ως προς τις εμπλεκόμενες τράπεζες. Συναφώς, η αιτιολογική σκέψη 45 είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτική ως προς την ύπαρξη θέσεως της Επιτροπής επί του εν λόγω ζητήματος, καθώς αναφέρει τα εξής:

«[…] Η Icap επιχείρησε να επηρεάσει την υποβολή των εκτιμήσεων [της] ως προς τα επιτόκια JPY LIBOR, σύμφωνα με όσα επιθυμούσε ο διαπραγματευτής της UBS· […] σε ορισμένες περιπτώσεις διαδίδοντας απατηλές πληροφορίες σε ορισμένες τράπεζες της ομάδας μέσω δελτίων […], υπό τη μορφή “προβλέψεων” ή “προοπτικών” ως προς το επίπεδο στο οποίο θα ορίζονταν τα επιτόκια JPY

LIBOR[· σ]κοπός των απατηλών αυτών πληροφοριών ήταν να επηρεάσουν ορισμένες τράπεζες της ομάδας οι οποίες δεν συμμετείχαν στις παραβάσεις ώστε να υποβάλουν εκτιμήσεις επιτοκίων JPY LIBOR σύμφωνες προς τις προσαρμοσμένες "προβλέψεις" ή "προοπτικές".»

260 Δεύτερον, παρότι η αιτιολογική σκέψη 51 της αποφάσεως του 2013 διευκρινίζει ότι η εν λόγω απόφαση δεν αφορά τον νομικό χαρακτηρισμό της συμπεριφοράς της Icap, ούτε την ευθύνη της, η θέση της Επιτροπής ως προς τον νομικό χαρακτηρισμό της συμπεριφοράς της Icap καθώς και τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης της βάσει των έξι επίμαχων παραβάσεων μπορούσε να συναχθεί ευχερώς από την ανάγνωση της εν λόγω αποφάσεως.

261 Πράγματι, αφενός, στην αιτιολογική σκέψη 69 της αποφάσεως του 2013, η Επιτροπή επαναλαμβάνει το περιεχόμενο του σημείου 130 της αποφάσεως της 8ης Ιουλίου 2008, AC-Treuhand κατά Επιτροπής (T-99/04, EU:T:2008:256), στο οποίο παραπέμπει, και στο οποίο το Γενικό Δικαστήριο εξέθεσε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες στοιχειοθετείται ευθύνη επιχειρήσεως βάσει αυτού που αποκαλεί «διευκόλυνση» παραβάσεως. Αφετέρου, η προσβαλλόμενη απόφαση αναφέρεται, μεταξύ άλλων, με τον τίτλο των σημείων 4.1.2.1, 4.1.2.3, 4.1.2.4 και 4.1.3, στη «διευκόλυνση» των οικείων παραβάσεων από την Icap.

262 Τρίτον, επισημαίνεται ότι η απόφαση του 2013 αποτελεί οριστική απόφαση, «με την οποία τερματίζεται η ενέργεια» κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 257 ανωτέρω.

263 Ως προς το ζήτημα αυτό, ο παραλληλισμός στον οποίο προέβη η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση μεταξύ της εκφράσεως θέσεως επί της νομιμότητας της συμπεριφοράς της Icap στην απόφαση του 2013 με αυτή που θα μπορούσε να περιλαμβάνεται σε ανακοίνωση αιτιάσεων είναι άνευ σημασίας. Συγκεκριμένα, σε δεύτερη περίπτωση η οικεία επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να προβάλει αποτελεσματικά την άμυνά της πριν η Επιτροπή λάβει οριστική απόφαση. Οι προσφεύγουσες, έχοντας αποφασίσει να μη μετάσχουν στη διαδικασία διευθετήσεως, δεν είχαν τη δυνατότητα να προβάλουν τις θέσεις τους πριν από την έκδοση της εν λόγω αποφάσεως. Ομοίως, η δυνατότητα των προσφευγουσών να ασκήσουν τα δικαιώματα άμυνάς τους ασκώντας προσφυγή κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν αναιρεί το γεγονός ότι σε προγενέστερη οριστική απόφαση η Επιτροπή είχε ήδη προβεί σε επίσημη διαπίστωση σχετικά με τη συμμετοχή της Icap σε έξι παραβάσεις του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

264 Τέλος, τέταρτον, το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από την επιχειρηματολογία που η Επιτροπή αντλεί, κατ' ουσίαν, από το ότι οι αναφορές στη συμμετοχή τρίτων ενδέχεται να είναι αναγκαίες για την εκτίμηση της ενοχής όσων μετέχουν σε διαδικασία διευθετήσεως. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η επιδίωξη μεγαλύτερης ταχύτητας και αποτελεσματικότητας αποτελεί έναν από τους σκοπούς της διαδικασίας διευθετήσεως και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι θα ήταν αντίθετο προς την επίτευξη των σκοπών αυτών να επιτρέψει σε κάποιον εμπλεκόμενο ο οποίος δεν επιθυμεί να συμβιβαστεί να προκαλέσει την καθυστέρηση της εκδόσεως της αποφάσεως διευθετήσεως για τα λοιπά εμπλεκόμενα μέρη.

265 Υπενθυμίζεται, ως προς το ζήτημα αυτό, ότι, ενώ η αρχή περί του τεκμηρίου αθωότητας κατοχυρώνεται στο άρθρο 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το οποίο δυνάμει του άρθρου 6 ΣΕΕ έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες, η διαδικασία διευθετήσεως στηρίζεται σε κανονισμό ο οποίος εκδόθηκε αποκλειστικά και μόνον από την Επιτροπή, βάσει του άρθρου 33 του κανονισμού 1/2003, ήτοι στον κανονισμό 622/2008, και είναι προαιρετική τόσο για την Επιτροπή όσο και για τις οικείες επιχειρήσεις.

266 Ως εκ τούτου, οι απαιτήσεις που συνδέονται με την τήρηση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας δεν μπορούν να αλλοιωθούν για λόγους που συνδέονται με τη διαφύλαξη των σκοπών ταχύτητας και αποτελεσματικότητας της διαδικασίας διευθετήσεως, όσο σημαντικοί και αν είναι οι σκοποί αυτοί. Αντιθέτως, η Επιτροπή υποχρεούται να εφαρμόζει τη διαδικασία διευθετήσεως κατά τρόπο σύμφωνο με τις απαιτήσεις του άρθρου 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

267 Ναι μεν, όπως υπενθύμισε το Γενικό Δικαστήριο στην από 20 Μαΐου 2015 απόφασή του, Timab Industries και CFPR κατά Επιτροπής (T-456/10, EU:T:2015:296, σκέψη 71), όταν στη διευθέτηση δεν εμπλέκονται όλοι όσοι συμμετείχαν στην παράβαση, η Επιτροπή δικαιούται να εκδώσει, αφενός, ακολουθώντας απλοποιημένη διαδικασία, απόφαση με αποδέκτες όσους μετείχαν στην παράβαση και αποφάσισαν να συμβιβαστούν, η οποία αντανακλά τη δέσμευση καθενός από αυτούς και, αφετέρου, κατά την τακτική διαδικασία, απόφαση με αποδέκτες όσους μετείχαν στην παράβαση και αποφάσισαν να μη συμβιβαστούν.

268 Η εφαρμογή, όμως, αυτής της «υβριδικής» διαδικασίας διευθετήσεως πρέπει να γίνεται με σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας υπέρ της εταιρίας που αποφάσισε να μην προχωρήσει σε διευθέτηση. Συνεπώς, όταν η Επιτροπή φρονεί ότι δεν μπορεί να αποφανθεί επί της ευθύνης των επιχειρήσεων που μετέχουν στη διαδικασία διευθετήσεως χωρίς να αποφανθεί συγχρόνως και επί της συμμετοχής στην παράβαση της επιχειρήσεως που αποφάσισε να μη μετάσχει στη διευθέτηση, οφείλει να λάβει τα αναγκαία μέτρα –στα οποία περιλαμβάνεται ενδεχομένως η έκδοση την ίδια ημέρα των αποφάσεων που αφορούν το σύνολο των επιχειρήσεων τις οποίες αφορούσε σύμπραξη, όπως έπραξε στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 20ής Μαΐου 2015, Timab Industries και CFPR κατά Επιτροπής (T-456/10, EU:T:2015:296)– ώστε να προστατευθεί το εν λόγω τεκμήριο αθωότητας.

269 Βάσει των ανωτέρω, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή παραβίασε το τεκμήριο αθωότητας υπέρ της Icap κατά την έκδοση της αποφάσεως του 2013. Διαπιστώνεται, βεβαίως, ότι η παραβίαση αυτή του τεκμηρίου αθωότητας της Icap κατά την έκδοση της αποφάσεως του 2013 δεν μπορεί να ασκήσει άμεσα επιρροή στη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως, δεδομένου του διακριτού και αυτόνομου χαρακτήρα των διαδικασιών που οδήγησαν στην έκδοση των δύο αυτών αποφάσεων.

270 Πρέπει, ωστόσο, να εκτιμηθεί κατά πόσον –όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες στο πλαίσιο της δεύτερης αιτιάσεώς τους– μια τέτοια διαπίστωση της Επιτροπής σχετικά με τη συμμετοχή της Icap στις επίμαχες παραβάσεις πριν από την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως δύναται να οδηγήσει σε πλημμέλεια της αποφάσεως αυτής λόγω ελλείψεως αντικειμενικής αμεροληψίας εκ μέρους της Επιτροπής και, ως εκ τούτου, σε παραβίαση της αρχής της χρηστής διοικήσεως που κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

271 Κατά πάγια νομολογία, η Επιτροπή οφείλει, κατά τη διάρκεια διοικητικής διαδικασίας στον τομέα των συμπράξεων, να σέβεται το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως που κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (βλ., συναφώς, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψη 154 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

272 Κατά το άρθρο 41 του Χάρτη, κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα, μεταξύ άλλων, στην αμερόληπτη εξέταση των υποθέσεών του από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Η επιταγή αυτή αμεροληψίας καλύπτει, αφενός, την υποκειμενική αμεροληψία, κατά την οποία κανένας υπάλληλος της οικείας αρχής δεν πρέπει να εκδηλώνει μεροληψία ή προσωπικές προκαταλήψεις, και, αφετέρου, την αντικειμενική αμεροληψία, κατά την οποία το θεσμικό όργανο πρέπει να παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας συναφώς (βλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψη 155 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

273 Ο υπό κρίση λόγος αφορά μόνον την έννοια της αντικειμενικής αμεροληψίας. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι υφίστανται εύλογες αμφιβολίες ως προς την αντικειμενική αμεροληψία της Επιτροπής, δεδομένου ότι όφειλε να αποφανθεί επί του βασίμου των δικών της εκτιμήσεων.

274 Επιβάλλεται, όμως, η διαπίστωση ότι η αιτίαση αυτή, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της υπό κρίση υποθέσεως, δεν δύναται αφεαυτής να οδηγήσει στην ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως. Ειδικότερα, επισημαίνεται ότι η Επιτροπή, στο πλαίσιο του χαρακτηρισμού των επίμαχων παραβάσεων ή της εξετάσεως της συμμετοχής της Icap, δεν ενήργησε κατά διακριτική ευχέρεια ούτως ώστε η ενέργειά της αυτή να πάσχει έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας, όπως προκύπτει από τον συνολικό έλεγχο στον οποίο προέβη το Γενικό Δικαστήριο στο πλαίσιο της εξετάσεως του πρώτου, του δεύτερου και του τρίτου λόγου ακυρώσεως.

275 Επισημαίνεται, συναφώς, ότι η κριτική των προσφευγουσών αφορούσε το βάσιμο του χαρακτηρισμού των ως εκ του αντικειμένου παραβάσεων, ο οποίος έγινε δεκτός από την Επιτροπή (πρώτος λόγος ακυρώσεως) καθώς και τις διαπιστώσεις της συμμετοχής της Icap στις εν λόγω παραβάσεις (δεύτερος και τρίτος λόγος ακυρώσεως).

276 Όσον αφορά, πρώτον, τη συμμετοχή της Icap στις επίμαχες παραβάσεις, το ζήτημα κατά πόσον τυχόν έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας της Επιτροπής μπόρεσε να ασκήσει επιρροή στη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως ταυτίζεται με το ζήτημα κατά πόσον οι διαπιστώσεις που έγιναν δεκτές με την εν λόγω απόφαση στηρίζονται επαρκώς από τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Επιτροπή (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 6ης Ιουλίου 2000, Volkswagen κατά Επιτροπής, T-62/98, EU:T:2000:180, σκέψη 270, και της 16ης Ιουνίου 2011, Bavaria κατά Επιτροπής, T-235/07, EU:T:2011:283, σκέψη 226), τα οποία αναλύθηκαν στο πλαίσιο της εξετάσεως του δεύτερου και του τρίτου λόγου ακυρώσεως.

277 Έτσι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι ενδεχόμενη έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας της Επιτροπής την οδήγησε στο να διαπιστώσει εσφαλμένα τη συμμετοχή της Icap στην παράβαση UBS/RBS του 2008 ή για ορισμένες περιόδους των παραβάσεων UBS/RBS του 2007, Citi/RBS, Citi/DB και Citi/UBS, επισημαίνεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ήδη ακυρωτέα για τον λόγο αυτό.

278 Όσον αφορά τις λοιπές διαπιστώσεις που έγιναν δεκτές στην προσβαλλόμενη απόφαση, παρατυπία σχετική με τυχόν έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας της Επιτροπής θα μπορούσε να οδηγήσει στην ακύρωση της αποφάσεως αυτής μόνον εφόσον αποδεικνυόταν ότι, αν δεν είχε μεσολαβήσει η παρατυπία αυτή, το περιεχόμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως θα ήταν διαφορετικό (απόφαση της 6ης Ιουλίου 2000, Volkswagen κατά Επιτροπής, T-62/98, EU:T:2000:180, σκέψη 283). Εν προκειμένω, στο πλαίσιο της ασκήσεως του συνολικού ελέγχου της αιτιολογίας της εν λόγω αποφάσεως, διαπιστώθηκε ότι, με την εξαίρεση όσων μνημονεύθηκαν στη σκέψη 277 ανωτέρω, η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον τη συμμετοχή της Icap σε πέντε από τις έξι επίμαχες παραβάσεις.

279 Όσον αφορά, δεύτερον, τον χαρακτηρισμό των ως εκ του αντικειμένου παραβάσεων, ο οποίος έγινε δεκτός στην προσβαλλόμενη απόφαση, επιβάλλεται, συγχρόνως, το συμπέρασμα ότι η παρατυπία τυχόν ελλείψεως αντικειμενικότητας της Επιτροπής δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως, δεδομένου ότι, κατά την εξέταση του πρώτου λόγου ακυρώσεως, κρίθηκε ότι ο χαρακτηρισμός αυτός όσον αφορά τις επίμαχες παραβάσεις δεν έπασχε πλάνη περί το δίκαιο ούτε πλάνη εκτιμήσεως.

280 Ως εκ τούτου, ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

5. Επί του πέμπτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αφορά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων

281 Με τον υπό κρίση λόγο ακυρώσεως οι προσφεύγουσες αμφισβητούν το ύψος των προστίμων που τους επιβλήθηκαν. Στο πλαίσιο αυτό προβάλλουν πολλές αιτιάσεις, μεταξύ των οποίων και ανεπαρκή αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως.

282 Το Γενικό Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει να εξετασθεί πρώτη η τελευταία αυτή αιτίαση.

283 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεσμευόταν από τις κατευθυντήριες γραμμές του 2006 και ότι η εφαρμογή της παραγράφου 37 των κατευθυντήριων αυτών γραμμών επέβαλλε να εκτεθούν οι λόγοι για τους οποίους απέστη από τη γενική της μεθοδολογία. Φρονούν ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν περιλαμβάνει κατάλληλη αιτιολογία ως προς το ζήτημα αυτό και ότι τα πρόστιμα θα έπρεπε να καθοριστούν βάσει των προμηθειών διαμεσολαβήσεως τις οποίες εισέπραξε η Icap. Προσθέτουν ότι η Επιτροπή δεν παρέσχε επαρκή αιτιολόγηση σχετικά με τον καθορισμό του ύψους των προστίμων που επιβλήθηκαν. Φρονούν ότι η μεθοδολογία την οποία ανέλυσε η Επιτροπή στα υπομνήματά της ή κατά τη διάρκεια συναντήσεως που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας είναι υπερβολικά πολύπλοκη, αυθαίρετη και ακατάλληλη.

284 Η Επιτροπή αντιτείνει, απαντώντας στο επιχείρημα που στηρίζεται σε ανεπαρκή αιτιολογία της επιλογής να μην υπολογιστούν τα πρόστιμα βάσει των εξόδων διαμεσολαβήσεως, ότι η αιτιολογία της εκτίθεται με σαφήνεια στην αιτιολογική σκέψη 287 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

285 Όσον αφορά το επιχείρημα περί ανεπαρκούς αιτιολογίας ως προς την εφαρμοσθείσα μέθοδο υπολογισμού των προστίμων, η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι προσφεύγουσες, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, ενημερώθηκαν σχετικά με τη μέθοδο που θα εφαρμοζόταν. Προσθέτει ότι η αιτιολογία της αποφάσεως είναι επαρκής κατά νόμον, δεδομένου ότι αναφέρεται στη σοβαρότητα, τη διάρκεια και τη φύση της συμμετοχής της Icap στις επίμαχες παραβάσεις. Στα δικόγραφά της παρέχει πρόσθετες εξηγήσεις σχετικά με τη μεθοδολογία που ακολούθησε στην εν λόγω απόφαση, υπογραμμίζοντας πάντως ότι δεν όφειλε να πράξει κάτι τέτοιο.

286 Υπενθυμίζεται ότι στη σκέψη 9.3 της προσβαλλομένης αποφάσεως, που αφορά τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων, η Επιτροπή, κατά πρώτον, υπογράμμισε ότι εφάρμοσε την παράγραφο 37 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, στην οποία διευκρινίζεται ότι οι ιδιαιτερότητες μιας συγκεκριμένης υποθέσεως ή η ανάγκη διασφαλίσεως του αποτρεπτικού χαρακτήρα του προστίμου μπορούν να δικαιολογήσουν απόκλιση από τη μεθοδολογία των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών (αιτιολογικές σκέψεις 286 έως 288). Κατά δεύτερον, διευκρίνισε ότι εφάρμοσε κατάλληλη μείωση κατά τον προσδιορισμό του βασικού ποσού του προστίμου για τις παραβάσεις Citi/UBS και Citi/DB, για τις οποίες θεωρεί ότι η Icap επέδειξε την ίδια συμπεριφορά, προκειμένου να αποφύγει ένα δυσανάλογο επίπεδο κυρώσεων, χωρίς να παρέχει διευκρινίσεις ως προς το επίπεδο της μειώσεως αυτής (αιτιολογική σκέψη 289). Κατά τρίτον, όσον αφορά τον καθορισμό του βασικού ποσού του προστίμου, ανέφερε ότι έλαβε υπόψη τη σοβαρότητα και τη διάρκεια των επίμαχων παραβάσεων, καθώς και τη φύση της συμμετοχής της Icap, χωρίς να παρέχει εξηγήσεις ως προς την επιρροή των στοιχείων αυτών επί των βασικών ποσών που έγιναν δεκτά (αιτιολογική σκέψη 290 έως 296). Κατά τέταρτον, όσον αφορά τον καθορισμό του τελικού ποσού των προστίμων, ελλείψει επιβαρυντικών και ελαφρυντικών περιστάσεων ή υπερβάσεως του ανωτάτου ορίου του 10 % του κύκλου εργασιών, αυτό ορίστηκε στο ίδιο ύψος με το βασικό ποσό (αιτιολογικές σκέψεις 297 έως 300).

287 Όπως γίνεται δεκτό κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως, κατά το άρθρο 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, αποτελεί ουσιώδη τύπο που πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του βασίμου της αιτιολογίας, δεδομένου ότι το δεύτερο αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της επίμαχης πράξεως. Υπ' αυτό το πρίσμα, η απαιτούμενη αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και να εκθέτει κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο τη συλλογιστική του θεσμικού οργάνου που εξέδωσε την πράξη, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στους μεν ενδιαφερομένους να λάβουν γνώση των δικαιολογητικών λόγων του ληφθέντος μέτρου, στο δε αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκήσει τον έλεγχό του. Όσον αφορά, ειδικότερα, την αιτιολογία των ατομικών αποφάσεων, η υποχρέωση αιτιολογήσεως των αποφάσεων αυτών έχει ως σκοπό, εκτός από το να καθιστά δυνατό τον δικαστικό έλεγχο, να παρέχει στον ενδιαφερόμενο επαρκείς ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση ενδεχομένως βαρύνεται με πλημμέλεια λόγω της οποίας θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της (βλ. αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, C-521/09 P, EU:C:2011:620, σκέψεις 146 έως 148 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψεις 114 και 115, και της 13ης Δεκεμβρίου 2016, Printeos κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-95/15, EU:T:2016:722, σκέψη 44).

288 Περαιτέρω, η υποχρέωση αιτιολογίας πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της εκάστοτε περιπτώσεως, ιδίως αναλόγως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να εξειδικεύει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ικανοποιεί τις επιταγές του άρθρου 296 ΣΛΕΕ πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει του γράμματός της, αλλά και βάσει του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται, καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (αποφάσεις της 29 Σεπτεμβρίου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, C-521/09 P, EU:C:2011:620, σκέψη 150, της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψη 116, και της 13ης Δεκεμβρίου 2016, Printeos κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-95/15, EU:T:2016:722, σκέψη 45).

289 Όταν η Επιτροπή αποφασίζει να παρεκκλίνει από τη γενική μέθοδο υπολογισμού των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, με τις οποίες αυτοδεσμεύθηκε κατά την άσκηση της διακριτικής της ευχέρειας όσον αφορά τον καθορισμό του ποσού των προστίμων, στηριζόμενη, όπως εν προκειμένω, στην παράγραφο 37 των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών, οι απαιτήσεις αιτιολογίας επιβάλλονται κατά μείζονα λόγο (απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, Printeos κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-95/15, EU:T:2016:722, σκέψη 48). Συναφώς, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, γίνεται δεκτό ότι οι κατευθυντήριες γραμμές περιέχουν κανόνα συμπεριφοράς που υποδεικνύει την ακολουθητέα τακτική, από την οποία η Επιτροπή δεν μπορεί να παρεκκλίνει σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση χωρίς να προσδιορίσει τους σχετικούς λόγους που πρέπει να συμβιβάζονται, μεταξύ άλλων, με την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 30ής Μαΐου 2013, Quinn Barlo κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-70/12 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2013:351, σκέψη 53, και της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψη 60 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Η αιτιολογία αυτή πρέπει να είναι, κατά μείζονα λόγο, ακριβέστερη διότι η παράγραφος 37 των κατευθυντήριων γραμμών περιορίζεται σε μια γενική αναφορά στις «ιδιαιτερότητες μιας συγκεκριμένης υποθέσεως» και αφήνει επομένως ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως στην Επιτροπή προκειμένου να προβεί σε κατ' εξαίρεση προσαρμογή των βασικών ποσών των προστίμων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, σε μια τέτοια περίπτωση, ο σεβασμός από την Επιτροπή των εγγυήσεων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης στις διοικητικές διαδικασίες, στις οποίες περιλαμβάνεται η υποχρέωση αιτιολογίας, έχει ακόμη πιο θεμελιώδη σημασία (βλ., συναφώς, απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 1991, Technische Universität München, C-269/90, EU:C:1991:438, σκέψη 14).

290 Η νομολογία έχει επίσης διευκρινίσει ότι η αιτιολογία πρέπει, κατ' αρχήν, να ανακοινώνεται στον ενδιαφερόμενο ταυτοχρόνως με την απόφαση που τον βλάπτει. Η έλλειψη αιτιολογίας δεν μπορεί να θεραπευθεί από το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος πληροφορείται τους λόγους στους οποίους στηρίζεται η απόφαση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης (αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, C-521/09 P, EU:C:2011:620, σκέψη 149, της 19ης Ιουλίου 2012, Alliance One International και Standard Commercial Tobacco κατά Επιτροπής, C-628/10 P και C-14/11 P, EU:C:2012:479, σκέψη 74, και της 13ης Δεκεμβρίου 2016, Printeos κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-95/15, EU:T:2016:722, σκέψη 46).

291 Στην περίπτωση αποφάσεως με την οποία επιβάλλεται πρόστιμο, η Επιτροπή οφείλει να παράσχει αιτιολογία, ιδίως ως προς το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου και ως προς τη μέθοδο που επελέγη για τον ορισμό του ύψους αυτού (απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, Jungbunzlauer κατά Επιτροπής, T-43/02, EU:T:2006:270, σκέψη 91). Οφείλει να μνημονεύσει στην απόφασή της τα στοιχεία βάσει των οποίων εκτίμησε τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, χωρίς να υποχρεούται να παραθέσει αναλυτικότερη αιτιολογία ή αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου (απόφαση της 13ης Ιουλίου 2011, Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-138/07, EU:T:2011:362, σκέψη 243). Οφείλει, ωστόσο, να εκθέσει τον τρόπο με τον οποίο στάθμισε και αξιολόγησε τα στοιχεία που έλαβε υπόψη (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, Χαλκόρ κατά Επιτροπής, C-386/10 P, EU:C:2011:815, σκέψη 61).

292 Εν προκειμένω, κατά πρώτον, επισημαίνεται ότι οι λόγοι για τους οποίους η Επιτροπή αποφάσισε να αποστεί από τη μεθοδολογία των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, εφαρμόζοντας την παράγραφο 37 αυτών, μπορούν να συναχθούν από την ανάγνωση της αιτιολογικής σκέψεως 287 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Οφείλονται στο ότι η Icap δεν δραστηριοποιούνταν στην αγορά των παραγώγων επιτοκίου σε ιαπωνικά γιεν και στο ότι, ως εκ τούτου, η συνεκτίμηση της αξίας των πωλήσεων, ήτοι των εξόδων διαμεσολαβήσεως που εισπράχθηκαν, δεν επέτρεπε να αποτυπωθεί η σοβαρότητα και η φύση των επίμαχων παραβάσεων.

293 Κατά δεύτερον, διαπιστώνεται, πάντως, ότι η αιτιολογική σκέψη 287 της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν παρέχει διευκρινίσεις σχετικά με την εναλλακτική μέθοδο που προτίμησε η Επιτροπή, αλλά αρκείται απλώς στη γενική διαβεβαίωση ότι τα βασικά ποσά αντανακλούν τη σοβαρότητα, τη διάρκεια και τη φύση της συμμετοχής της Icap στις επίμαχες παραβάσεις καθώς και την ανάγκη να διασφαλιστεί ότι τα πρόστιμα έχουν επαρκώς αποτρεπτικό αποτέλεσμα.

294 Με αυτή τη διατύπωση η αιτιολογική σκέψη 287 δεν δίνει τη δυνατότητα ούτε στις προσφεύγουσες να αντιληφθούν αν είναι βάσιμη η μεθοδολογία που προτίμησε η Επιτροπή ούτε στο Γενικό Δικαστήριο να το ελέγξει. Αυτή η ανεπάρκεια αιτιολογίας υπάρχει επίσης στις αιτιολογικές σκέψεις 290 έως 296 της εν λόγω αποφάσεως, οι οποίες δεν παρέχουν τις στοιχειώδεις πληροφορίες από τις οποίες θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή και να ελεγχθεί η κρισιμότητα και η εκτίμηση των στοιχείων τα οποία έλαβε υπόψη η Επιτροπή κατά τον καθορισμό του βασικού ποσού των προστίμων, τούτο δε κατά παράβαση της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 291 ανωτέρω.

295 Από τα δικόγραφα των διαδίκων προκύπτει ότι το ζήτημα της μεθοδολογίας που σκόπευε η Επιτροπή να εφαρμόσει για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων είχε συζητηθεί με τους εκπροσώπους των προσφευγουσών κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Παρότι, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 288 ανωτέρω, κατά την εξέταση της αιτιολογίας προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται, εντούτοις δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η διενέργεια τέτοιων διερευνητικών και ανεπίσημων συζητήσεων μπορεί να απαλλάξει την Επιτροπή από την υποχρέωσή της να εξηγήσει στην προσβαλλόμενη απόφαση τη μεθοδολογία που εφάρμοσε για να καθορίσει το ύψος των επιβληθέντων προστίμων.

296 Στο σημείο 176 του υπομνήματος αντικρούσεως η Επιτροπή προβάλλει την ύπαρξη ενός πλαισίου εξετάσεως πέντε σταδίων για τον προσδιορισμό του βασικού ποσού των προστίμων. Ωστόσο, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που παρατέθηκε στη σκέψη 290 ανωτέρω, μια τέτοια εξήγηση που παρέχεται κατά το στάδιο της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστήριο δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη προκειμένου να κριθεί αν η Επιτροπή τήρησε την υποχρέωση αιτιολογήσεως.

297 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι, όσον αφορά τον καθορισμό των προστίμων σε βάρος της Icap για τις επίμαχες παραβάσεις, η προσβαλλόμενη απόφαση πάσχει ανεπαρκή αιτιολογία.

298 Ως εκ τούτου, ο πέμπτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να γίνει δεκτός και το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να ακυρωθεί στο σύνολό του, παρέλκει δε η εξέταση των λοιπών αιτιάσεων που προβάλλονται με τον λόγο αυτό, καθώς και του έκτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αφορά αποκλειστικά τη νομιμότητα του εν λόγω άρθρου.

299 Περαιτέρω, καθόσον το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως ακυρώνεται στο σύνολό του, παρέλκει η εξέταση του αιτήματος μεταρρυθμίσεώς της, το οποίο υποβλήθηκε επικουρικώς από τις προσφεύγουσες.

Επί των δικαστικών εξόδων

300 Κατά το άρθρο 134, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων, κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά έξοδά του. Πάντως, αν τούτο δικαιολογείται από τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, το Γενικό Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι ένας διάδικος, πέραν των δικαστικών εξόδων του, φέρει και μέρος των εξόδων του αντιδίκου.

301 Εν προκειμένω, έγινε δεκτό ένα ουσιώδες μέρος των αιτημάτων των προσφευγουσών. Υπό τις συνθήκες αυτές, κατά δίκαιη εκτίμηση των περιστάσεων της υπό κρίση υποθέσεως, η Επιτροπή θα φέρει τα δικαστικά της έξοδα και τα τρία τέταρτα των δικαστικών εξόδων των προσφευγουσών.

302 Τέλος, καθόσον οι προσφεύγουσες ζητούν να καταδικαστεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα και στα «λοιπά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας δίκης», υπενθυμίζεται ότι, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 140, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας, θεωρούνται ως δικαστικά έξοδα που μπορούν να αναζητηθούν τα αναγκαία έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν οι διάδικοι λόγοι της δίκης.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

1) Ακυρώνει το άρθρο 1, στοιχείο α', της αποφάσεως C(2015) 432 τελικό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 4ης Φεβρουαρίου 2015, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση AT.39861 – Παράγωγα επιτοκίου σε γιεν), καθόσον αναφέρεται σε διάστημα προγενέστερο της 22ας Αυγούστου 2007.

2) Ακυρώνει το άρθρο 1, στοιχείο β', της αποφάσεως C(2015) 432 τελικό.

3) Ακυρώνει το άρθρο 1, στοιχείο δ', της αποφάσεως C(2015) 432 τελικό, καθόσον αναφέρεται στο διάστημα μεταξύ της 5ης Μαρτίου και της 27ης Απριλίου 2010.

4) Ακυρώνει το άρθρο 1, στοιχείο ε', της αποφάσεως C(2015) 432 τελικό, καθόσον αναφέρεται σε διάστημα προγενέστερο της 18ης Μαΐου 2010.

5) Ακυρώνει το άρθρο 1, στοιχείο στ', της αποφάσεως C(2015) 432 τελικό, καθόσον αναφέρεται σε διάστημα προγενέστερο της 18ης Μαΐου 2010.

6) Ακυρώνει το άρθρο 2 της αποφάσεως C(2015) 432 τελικό.

7) Απορρίπτει κατά τα λοιπά την προσφυγή.

8) Η Icap plc, η Icap Management Services Ltd και η Icap New Zealand Ltd φέρουν το ένα τέταρτο των δικαστικών τους εξόδων.

9) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρει τα δικαστικά της έξοδα και καταδικάζεται στα τρία τέταρτα των δικαστικών εξόδων της Icap, της Icap Management Services και της Icap New Zealand.

Prek Buttigieg Schalin

Berke Costeira

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 10 Νοεμβρίου 2017.

(υπογραφές)

Περιεχόμενα

I. Ιστορικό της διαφοράς 2

A. Διοικητική διαδικασία που οδήγησε στην έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως 2

B. Προσβαλλόμενη απόφαση 3

1. Επίμαχα προϊόντα 3

2. Οι ενέργειες που προσάπτονται στην Icap 4

3. Υπολογισμός του προστίμου 5

II. Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων 5

III. Σκεπτικό 7

A. Επί του παραδεκτού ενός εγγράφου και ενός αιτήματος 6

1. Επί του παραδεκτού του τέταρτου αιτήματος των προσφευγουσών 7

2. Επί της αμφισβητήσεως του παραδεκτού επιστολής των προσφευγουσών 7

B. Επί των ακυρωτικών αιτημάτων 7

1. Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται πλάνη κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της έννοιας του περιορισμού ή της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού «ως εκ του αντικειμένου», κατά το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. 8

2. Επί του δεύτερου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται εσφαλμένη εφαρμογή της έννοιας της «διευκολύνσεως» κατά το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και τη νομολογία 15

α) Επί του δεύτερου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη τα νομολογιακά κριτήρια που αφορούν τη «διευκόλυνση» 14

1) Επί της πρώτης αιτιάσεως, με την οποία προβάλλεται ότι δεν αποδείχθηκε ότι η Icap γνώριζε ότι υπήρχε συμπαιγνία μεταξύ των εμπλεκομένων τραπεζών στο πλαίσιο ορισμένων εκ των έξι επίμαχων παραβάσεων 18

i) Επί της αποδείξεως εκ μέρους της Επιτροπής ότι η Icap γνώριζε τον ρόλο της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2007 20

ii) Επί της αποδείξεως εκ μέρους της Επιτροπής ότι η Icap γνώριζε τον ρόλο της RBS στην παράβαση UBS/RBS του 2008 21

iii) Επί της αποδείξεως της γνώσεως, εκ μέρους της Icap, του ρόλου της DB και της UBS στις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS 23

2) Επί της τρίτης αιτιάσεως, με την οποία αμφισβητείται η συνδρομή της Icap στους κοινούς σκοπούς των εμπλεκομένων τραπεζών 25

3) Επί της δεύτερης αιτιάσεως, με την οποία αμφισβητείται η ύπαρξη προθέσεως της Icap να συμβάλει στην υλοποίηση των κοινών σκοπών των εμπλεκομένων τραπεζών 26

β) Επί του τρίτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται ότι είναι εσφαλμένη η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως ως προς τη χρησιμοποίηση, εκ μέρους της Icap, των επαφών της προκειμένου να επηρεάσει τις εκτιμήσεις που υπέβαλλαν ορισμένες τράπεζες 24

γ) Επί του πρώτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου 25

3. Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται σφάλμα ως προς τη διάρκεια των επίμαχων παραβάσεων 29

α) Επί της διάρκειας της συμμετοχής της Icap στην παράβαση UBS/RBS του 2007 30

β) Επί της διάρκειας της συμμετοχής της Icap στην παράβαση Citi/RBS 31

γ) Επί της διάρκειας της συμμετοχής της Icap στις παραβάσεις Citi/DB και Citi/UBS 32

δ) Επί της διάρκειας της συμμετοχής της Icap στην παράβαση UBS/DB 33

4. Επί του τέταρτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται παραβίαση των αρχών του τεκμηρίου αθωότητας και της χρηστής διοικήσεως 37

5. Επί του πέμπτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αφορά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων 40

Επί των δικαστικών εξόδων 44